Kemenesaljai Digitális Könyvtár
2016.04.06. 14:14

II. Kötet (1849.) Was ~ Negyed 1.

KRONIKÁK

ez az

politikai Emlékezetességek

hiteles tudósítási jegyzetekkel

1848-1849.

~~Kossuth miniszteri pályájáról.~~

Irta ~~Dr. [redacted] ára~~

Erdei Illés Pál

evang. esperes és magy. akad. tag

Második kötet. 1849.

A magyarhoni szabadság-harcz.

(Lapjai 1–190.)

Motto:

Hazám,

Vádd ezt is tartozásul
Fiaidtól, ki érted sélt.

Dömölk,

Se vádd emlékoszlopul
Polgáraidtól, ki benned élt.

TARTALOM.

1849

12. §. Körülmenyeink az uj évben

Sürü katonai bevonulások. Dömölki szénák. Megyei tisztviselők kinevezésére. Orosz kátaák kegyetlenkedéseinek példái Sopronban, st. l. ad inquisitor. Népvezetési módok az uj évszak részére. 1

§. 13. Pál fordulón esztéli szénak hasonnál 18

§. 14 Windischgraetz érkezése az evang. templomba horvátokkal. 27

§. 15. Haubner, dunántuli superintendens ügye. 29

Feladatása. Fogságba esése. Papi körlevele kivonatban.

§. 16. Tavaszi hirdetmények az oroszok és magyar kormánytól. 36

Birodalom uj állam szerkezete. Parancs Rohonczról. A debrecereni zajelárkozány és [illegible] adalékok ahoz, — az oroszok [illegible] Magyarok polgári

és hadi működései. Csaták. A béleomlott honvéd az izsaszegi csatatéren. Rossuth iratja a kápolnai csatatéren.

57 §. 17. A vert osztrák hadnak kiszabadulása. Dörgei visszavonulása. Előmenyek. Vajda guerilla kapitány nyomozatik. Sérz összeolvadások. A fővárosiaknak a delegyenlőségen. Kögtön adott fuvárok. A sabolcsmegyei ifjak kajtatják az Isaetek. Görgei nem a fővárost hadta, hanem Budát alatt megállt és azt bevevé. A fogoly gróf Berchtold ezredes fővárosi másik sereg. Kísérlet annak kiszabadítására.

66 §. 18. Magyar kormány felügyelők. Ivánkovits. Párvonalok a francia és magyar forradalom közötte. Befogadóparancsok és elvégzések. Magyarok által a vágyi plébános stb. Intézkedések az osztrák seregeknek Vácba nyomulás betörése ellen. Alaschonból megszökött hajdúk Debrecenben.

81 §. 19. Ivánkovitsnak megbízatásai hadjárata Pozsonban.

Részletes rajza 9-ig tartó megszökésé

TARTALOM

§. 20. Dondorf, császári őrnagy hadjárata, szép emléke és a császári kormány behozatala. 93

A hadsereg. Pápai felesünk. Scena Simonyi evang. lélekkel. Bevonulás Pestbe. Egy balga Dondorf tárgyai. Elbúvásom. Dondorf ismerkedései, nagylelkűsége, s akárt utóbb lett lakolása. ~~II. J. Kormány-József. Vissza-~~ ~~térésem~~ Jutás napja Pestben 1849.

§. 21. Az elmaradt beteg honvéd Pestben és a cholera. 115

§. 22. Vidos József végórái. 117

§. 23. Augustus hó, fővárosi hó. 122

Szemenyei a magyar ügy állásáról. Eső név származtatása. Történetírási nevezetességei. Görgei ellenzése. ~~Utazás emlékmegfogamásai.~~

§. 24. Papi áldásom Kossuthra, a távozón. 130

§. 25. Merengés Magyarhonnak sorsa felett. 133

§. 26. A nagy Napoleonnak három kiáltványai a magyarokhoz 1809 évről. Adalék magyar történetekhez. Fordításokról. Bánsági sorsa Zentben. 140

VIII TARTALOM

150

§ 27. Az ostrom állapot behozatása, működései és rossz nyilvánosai.

Az első csaták Pesten. Illési kaplár, jellemzése és érmányai. Jeleknek scena a pesti évi vásárkor. A sági plebános Aradról hazatérő csillarik. Honvédek üldözésére. Befogadóhelyek, harapferte. Császári tisztviselők, irodáik. Jsk. mesterem, volt honvéd. A magyar menekültek sorsa.

175

§. 28. Egyházi életünk.

Főpásztor nélkül éltünk. Mindenemű gyülés és conventus tiltatik. A rom. cath. papság Te Deum-ot ünnepel és a császárért szerte imádkoznak. Népünnepélyek az ellen. A sági plebánossal baj. Glossák. Halottak emlékünnepe.

183

§. 29. Kis akademia Pesten.

Az iskolai

TARTALOM IX

te iskolai tanfolyamnak elakadása. Három tanuló éjjele

nálam. Mikes, török-orpágó levelei. Honvéd éjk. ranitson mu-
lattatja az éjjelat, Kalandos haza me-
nekülésem Világosvárról. Zene-mu-
lasságok éjjeinkkel. Egy nipdal fi-
amról, A kar-énekes körny kezdete.

U. J. A jelen év nevezetessége.

M. Gy. megmotoztatása, Szoprenban

3.

V.

Va megye

KRONIKA

1849.

A magyarhoni szabadsági harczáról.

2

Jegyzés:

A lapokon fönn előforduló [illegible] számok a mindenkor folyó hónapok számát jelentik.

Pay. 9.

A Lovéth. hiatusok szervezett
ek és rajtuk kívül szállott
lovagok kavicd-jaz.
pálya pontos tartamai fő
ő díjaik, külön tábornoki
alatt zsoli-díjakkal
összes, a két kazabantabb
had-részében van, vitéz mű,
körbe kéz kézdi

hely.

2

KÖNYVTÁRA

12. §.

Körülményeink ez új évben.

Olvasóim. ne félijesztek, kérem, hogy
ez folytán a magyar országi konvidet-
: bizományit, annak vezetőit és a
correspondáló KOSSUTH-ot, jövőre mind-
ezen mostani ünnepélyek Debreczenben székelőnek
képzelik. [illegible]

Ez új év első napjaiban ment
végbe a konvid. bizomány gyűjtésének
megoldása Pestről Debreczenbe,
mint ezt külön kis monographiá-
ban egy szemtanú erdekesen leirta,
kinyomatott Pesten, Heckenastnál
1850. Mely alkotmánynak többek
közt volt rossz jóslatul a szent Koro-
na virág (mely akkor nem
volt vas-ra) feltornyult, de sérelem
nélkül. Vas megyéből társ volt
a küldöttségbe kis kiegészítő
t. m. Horvát és Szabadfi, Szombat-
hely.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

helyről. Azonban herczeg Windisch-
grätz, egész had-erejével a hazá-
ba nyomult és hamar ennek ke-
resztülvitelét elfoglalta. Valamely
két hadseregével birájába vett, mi-
azokban a katonai kormányt (az ost-
állapotot) életbeléptetni fölállította. N
szerint Varban, Január 5. 1849
ra minapján, ő lettek hivatva a
gyének több hivatalnokai, akkor
generál által, ki magával hozo
Rohonci Ignáczot, mint cráfer
Kerületi Biztost. Alispánok v
tak jelenleg Zalka Sándor és V
dor Dániel. Az eskükor folyo
midőn a főtisztek azzal a kér
nyilatkoztak, hogy a vasi megyére
teszi-kam hazai constitutionk
óhajtanak tovább is maradhat
a Generális a beszédet nyugodt
kelgatta, de egy mellette álló tiszt

Kl.

[illegible] önkéntes csapat és ezt
[illegible] hozzá [illegible]: „[illegible]
[illegible] Constitution. [illegible] A közhivatalnok-
[illegible] meghagyattak, de minden ajánlat a
[illegible] Kir. [illegible] erántei engedel-
[illegible] utasíttattak. Meghagyatott
[illegible] a [illegible] a [illegible]
[illegible] Minek folytatásának [illegible],
[illegible] mondá: hanem egy [illegible], sokaknak
[illegible], hivatalából végképen kivetve,
[illegible] hivatalokhoz az új császári
[illegible] alatt [illegible]. Hogy
[illegible] a [illegible] titkos [illegible] (a
Policiája) [illegible] alatt is [illegible]
[illegible], e célra [illegible], [illegible]
[illegible] Gründl [illegible]
[illegible] Ignatz, [illegible]
[illegible]. De S. [illegible] [illegible]
[illegible] — miatt [illegible] csak
[illegible] nobile officium, —

nem

6a

I

[illegible] sokáig, Ferenc József
[illegible] mit sem
tőle megvált. Kényszerült, midőn
tanácsa nyilvánval[illegible] és a
vér megjött magyar. Romány
a császárt megint elárulta innét.
Azonban ő igen jellemezte magát
azzal, hogy azon estén, midőn
Balog László, Tanácsház-ban győt
Bethlen-nek kiszabadításán fáradt
kon. népet gyűjtött, házától mes-
sze távozott sebtiben és [illegible]
éjjelében.

Az alá-

Az alá-vonuló osztrák seregek
terheit mi is sajnosan éreztük; egész
Januar-folyton e vidéken szinte — az át-
marschirozások folytában is egy-más ér-
vén. Föleg a kifutott és össze-szedett
kocsikból állottak ezek. Nekem is
minden csapatból volt szállásom-
nékám; ily vendéglész; jött egy kapitány-
hoz, ötödik kis kutyájával együtt, mely
a gazdájának adott szobájában az
egyik vetett ágyunkra szabadon ug-
rált fel és alá, sáros lábaival mocs-
kolta a tiszta ágyterítőt; és nem le-
hetett szólni ellene. — Volt nekünk vidé-
kiekünek bajunk a kétfelé záródó
kapuzás miatt is, templomunk tor-
nyán. Mivel a templomnak épen fölébe
vonul és hajlik az országut Czel felé,
és mivel minden jeseg épen a torony
előtt vonult ki 5 kr; tehát nekem

gyűr-

6 (c

I

győztük majd a nemzeti, majd a cs
szári zászlók kitűzdözni. –

Az első sereg vasárnapon dél előtt
10 óra tájban bukkant fel Lóth alatt a
kun, a nemetmiki fahíd-végen. Épen
ez órában tódula templomba 14 helyről
ekből a nép minden irányaiból; ők e
katona-sereg látására, – a más fahíd
végeken bejöttek is e nyugati fahíd-
végre csoportozták össze, kíváncsiskod-
va nézvén a vasút közel. Ők fegyveres
csapatot, mely lovasok és gyalogok-
ból állott, vegyest. De vajmi nagyon
megdöbbent e csapat, az őszi sereg
lett földnépei, meglepetésében. Meg-
állapodtak, puskáikat igazították
Lövésre a tömeg közé. Most a dö-
möl-

I

nölki hadnagy D. J. kinyert eleikbe
mély alázattal, ökét megnyugtatta,
hogy ez a jók nép áhitatosságra gyülekezik
össze, — de magyar katonaság nincsen
itt sehol. Ez víszonya behazugoztattam,
és csak a nép távozta után mene.
Jelesek a nénes viszek Dömölkön vé'
gig Czelbe bévezetni. — Azután a vak
betyozabájok folyvást üzettek, egy nem

Kü. -

6(e

Különben az el. idéljek, akaszthatás
tok. Reggelre virradóra, csak fatörzs
a kötél, hogy ez s ez elszúnt a mult
éjjel. Filve rettegve fekütsem le
aggyanba estvénként, nehogy
a tartott

tartotta nemzeti proklamációját és jó-
szóló magyar hirdetményeket bocsátott ki.
Kinyomtattak Bécsben a Latour minisz-
ter gyilkosai és a latrok, kik a bécsi
forradalom közé rohantak. Kalapácsütések
Latour halálakor vitték egyszerre
agyon üldözőket, és felakasztottak.
Képzeljen, a horvátokon elkövetett
szörnyűségeknek hetedét is ki-
nyomtatták a hírhedt birtokon ju-
lius 28. Vas megyében pedig ez esetben
60 ezer pft jutalom vettetett. Vidé-
künk még magyar korona alatt
állott ugyan; de Ozora
a rémes hírlapok igen csunyán
elnevezték mindunkat Rebellenest
nek. Vidos József elnöknével, a ma-
gyar korona hűségére hivatalos meg-

szűnt

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

lzünt, melyre ő, tarsaival haza-
térvén, nem is vitele többé soha.

A Dömötör ár, befelé vo-
nuló osztrák katonák, nagy-
részint tapasztalatlan stájer
nyomok és vissza-térő honvédek
voltak. A téli napok rövidsége
miatt rendszerint esteli fütött-
lámpások a dobszó mellett vonul-
tak be Ozdába, az Dömötör. De
kösz félre rittegve haladtak be
lebb, az egész magok ujjaikból
kivehető volt. Tartani nem
most kedvük. Gönder, nesztelen m
gyel jöttek az osztrák-ujon; éjsz
hálóra, szállásokon, le jen ve
lőztek; és bármint bizonyítottá
a laplakomba is jutottakat, a
delyes bárom ügyfelét, – nem hittek

9

ki fezainkoztak. Sarvacsa jövő egy
ily trans-portot, egyik napon, hold-
világos estvén, a falu végén elbujva
megvigyázták: Kocsiny sereg volt,
mely sok ujonczokból álló
Miskát a faluba bevonultak
volna, az előttük lépdelő tiszt,
ökles megállani commandirozta,
elég fön jövén nekilovai ki szájai
a hangos: „Halt!" Ekkor törökök
tüzben szörnyködött környéjok nénéről,
buzdító ökes bátorsági vitézre, hogy
ne féljenek és magokat csatára
minden órán tartsák készen. (Mely
szend.) Most egy félénk szájas
tiszti felsóhajtott: „Ah weh,
„Herr Gezus, also wer mer da
„alle hin?" — A tiszt rögtön le-
torkolta nagy mérgesen: „!!! Halaz

Mars

I

„Mars, Karlyiat Wars, wan sz[illegible]
„Lesz a Kugler Bach Kriegs.
„Marsch!" — Ekkor be jöttek a
z helységbe, az orczátlanságig
fromos csinálatak, melyből az ök
város helyi hatósága és elkülönö
Szállásokra s czihorgóra el
helyezték.

A bevonulás alkalmával —
— ami az akkor nappal, akár éjjel történ
— a nép seregesen kiállott az
utczára, nézni és csodálni a kor
vát karonáltat. Ez[illegible] ég ujjainak
és egész hazai népe is egy mint
mások a fajban. De legény fiunk
tőlünk szükkebről dova iramlott,
hogy közelebb állhasson az elvonu-
lókhoz; melyre anyja, — ezen egy
esten arany-magyat szóltyon
jelvén a honvédektől, — egy szavu-

hon

[illegible] ami
hiányzik

Kos vén anyókát mott magához, és
megkéri, ingyen, hogy lódítsa kamar-
Ujon elébe a szemébe tiró pálos
rának, és azt fodözze el, hogy a
korvátok meg ne lássák, és ma-
gukkal el ne vigyék Dzsidk.
től. Az agnő, Jézus dolgában
kamar rendelkezése során per-
rett, a tömegen át furakodott,
s a csinója előtt Jézus elébe
helyezkedett. Dejszen még le sem
tette hátsó lábait a földre, mikor
fia már egy elpondorította
Ladelből, mintha ökelmes
oka ottan jen állott volna. Utóbb
pedig megtudva, hogy az gyöngéd
anyai szeretetből kifolyó csín
volna: pirongatni kezdi, hogy

Jézus

II

Jézus követője nem lett és anyjá
nak nem tett, mint az a kánai menyegző
(Jézus

A zsarnokságnak egyik
emberietlen vonása az volt, hogy
a személyeskedés, — kik befo-
gattak, elhurcoltattak vagy fo-
lyó durván testileg bántalmaz-va
lettek, — még sajnálkozó érzel-
met nyilvánítani sem volt
szabad; és aki mégis ilyesse
tett, annak az nagy politikai
vétségül számíttatott be, és
azért neki keserűn kellett
lakol-

MAGYAR KÖNYV TÁRA

Iskola-a. Miután pl. Sopronban
Fetner ügyvéd, Kolbenheier pré-
dikátor, stb. kötöny vitettek Bécs-
be, és annyira kiéleződött viszá-
kodások közül egy fő pontot
az ily kegyetlen bánásmódra gya-
núsításait kimondotta: ő és
társai boszorkát, és a fekete
ördög mátyokkal csapatva velök
együtt Bécsbe közlekedett.
Egészen az Inquisitionak a
középkorban dühöngött eretnek-üző
vész-törvényeiknek korszakába
érezték magukat vissza lökve
lenni; melyek történetéből ol-
vasták, hogy midőn Madridban
(Spany. orsz.) 1596ban egy zsidó és egy
16 éves leányka csupán azért, mivel
ők

ök titkon a Magyarok vallásában re
veltettek, mágy halálra lettek el
ítélve; – és e határozatot a király
IIIdik Fülöp, a nemes Jajnácskor ás
Károlyiktól magát nem bírta meg
győztetni: Ennek okáért a király a na
Inquisitor. tól (eretnek törvényszéki bíró) p
nekseak a legkegyetlenebb szemre
hányásokkal illettetett, hanem be
tsülés alája kellett magát ve
nie azon szomoru büntetésnek
hogy keresztet [illegible] tűstén
vér ostorozott le, mely király
vér – fakolásul és keresztül
nyársaztatás (vagyis a papság
ellen elkövetett bűnnek, – hogy
kezek által, nyugvó azon mágyár a
szerencsétlenekkel együtt, elégette

Wien

Windischgrätz, seregeivel Magyar-
ország határaira lépvén, és rabbá tett
sok nép elbizakodván, azt gyanították,
hogy a helységekbe menésével,
mindenütt elébb a falu végeken
megállapodva, kinyomozták volna,
hol a lakosok mire való hajlással vol-
nak a ciáfás iránt, E czélra elébbe
idéztek a helység előljáróit, és e kér-
désekre tették nekik: „Magyarnak-e
Ferenz József magyar birodalmát,
vagy akarnak-e néki hódolni? —
Akarnak-e maradni békességben?"
Melyek igen Lisa nagy, kérdő ma-
gyarázatokra császári katonák pedig
ezen bizonyítvány levelet kiadatni
kívánták; és azzal tovább nyomul-
tak más-más helységekbe. Így hódí-
tották meg Mosont, Tatát és Bécsi-
Újhelyt. Mert vajjon melyik helység

bátor.

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

I.

Bátorkodott volna fegyveres Jere
nek ellene: midőn az Magyar
Wrightsh-gr. [illegible] bérnyomulása alkal
ban minden helyen, honnan állítva
elébe parancsolta a tekintélyesebb
egyéneket, és azoknak egy alá
vetett nyilatkozatot, hogy arra nevei
rjak. alá. Az ilyen tiltvány
volt tagadhatlan arról, hogy
Ferenc József a magyar országi
Királynak elismerik. És valá
aláírókra! — akarták nem írókat
is ám, kik neki nyiltan szaka
ban megmondták, hogy ők Ferenc
Józsefet, mint koronázatlan egy
törvényes Királynak elismer
nem képesek. Így konfiskálták
pl Tatában, a gróf Pálffy-ca
ban, Győri Ignáczban stb. — De e

kato-

...ntona-tépé is pont ...jak Ökrösnyiek
...midőn oda érkezett, és az ellene
...ródott nyájról tudakozódott nénémtől:
Nun, Lenore, wie Teid ihre gefiert?"
Ekki egy nyelves paraszt asszony, így
válaszolt: „No, Herr, wir waren wohl
ganz gesiert, aber die gottlosen Sölser
(Szilosiak) seyn alle fett waz gelb!"
Néném asszony a felvett kérdést bárkészadásra
nyúl ütette, — az Officier pedig tovább
lovagolt el.

SZABAD

18 a

13. §§.

Pál ford-, elő-estvéli Jenák nő

A nem szünő átmarschirozás folyván Jan. 24dikén d. e. is jön

18 a, 6 (13.)

~~A nem pásza és marsalai élők folytán~~
~~elvékonyodva és járdák~~ [illegible] erezeiből a
állás-képítők, és bergem is megajándékoz
k egy alhadnagygyal és apródjával. Délest
gérkezett a csapat, és az esküttek bekijelen
ám avendéglőnek. Bár erőltettek, de mégis
lló módon fogadtam; és a hadnagynak
gymásra nyíló három pokóim közül
középsőt jeleltem ki, melly egyenesen
folyosóra nyilott. Az emberek konyhá
ni határőrzők voltak. Hadnagyom
ődelve beszélt nénetül is. Dorgan arcza
ól és hangjától mingyárt eltörő belépésekor
megdöbbentének. Valánk pedig a házná:
nőm, fiam, és jegidem, de a ki konyhán
ellenben külön kárban lakik. Hadnagyom
obáját elfoglalta, terakodott, holmit
nagyogott, ivott, dandt, fütyölt, énekelt.
ön neki kedveskedőleg a magunk pohá
ában asztala terített, ursonára pecsenyét
ött fel, én pedig a legjobbik borommból hoztam
y itczét. Most kitivornk ön és kindlotuk;

Ernst

ARADI KÖNYVTÁR

(18(6

én mint házi garda, melléje ültem. és
ittam is. Keveset. De az én hadnagyo
bol jönni jót lem lehetett kinézni,
alkalmasint mais hajamhoz fil-réseg
jött, és óráig a Noe-féle tökének leve
jeint hatott, melyel (a réseg-kéne)
többek állatok vize jórában Noe a leg
jövőtöt megtággyarta. Hánytu, vesztve
magát, ivott, jóke is elő hozakodá
ra — hanem vitézségének tudatája
gett, gyakran eldobta e jókat: „Mein
„ein Menschenleben, wie nichts!" —
dentar kezeivel fedem olykepen gesti
lálvár, mintha azonnal rajtam meg
akarna mutatni practice, a mit mond
Illy vad zajjal tarsalgásomban ertün
ha lehetett, vigyáztam a jakobiyon: „D
„Schütz von Leib!" Tellsapvian egy ily
bor, melytől az ittasság még inkább u
érte, — jéket elongta, kalapmintáit
zott, tiszt-társait a jakuban még
napvilággal megtiszteltatandó. Beesteled
vén, minden jóbarátba, kedvesei is, gye
gyát. g

I.

1865

gyjtattam ... rendőrei várván,
... rólam ez estén még szoktak
... lekezni. Ide rendelden kapla-
nomat is, a jelen estére éjszakára,
— előre gyanítván hadnagyomnak
... többi magatartását. Jöttek is
... ak, asszonyaink egymásra
... érve. Egy szobában a ...

Szükké

KÖNYV TÁRA

Szikké lesén, — hölgyeinket a hadnagy szobájába vezettem be, s ültettem le. Alig kezdünk be-szélgetni, hallunk nagy robajt kint a folyosón, kard-csörtetést és sekélyes rövid fújtató-sóhajtozást. Kinyugatnak, és belépnek a dé-mölkéi beszállásolás minden ka-tonái, tisztek, — házi urainkkal együtt, kik őket ez estvére fi-gyelmeztették, és a vélek-tartás-ról megkínálnak. Közéjök vegyülve találta fel magát pityókos had-na.

I

19

gyom is. Végre megérkezett
kából leányunk is, fájdalmas Vidovnő,
az ismeretlenekből felvezetten
ekkel kezdjük igen nagy
ünnepekkel kezdjük. Ökebnek ki-
vez illően köszöntötték mindnyá-
n. A kapitány a prima inváda
kapta kadnagyomat, hogy vendég
kére házi gazdájának megjelenjék
ünnepi de ez mit jen. ügyelve a
rongaépra, közvünk kavárgott,
feltett borokból ízlelgetés, és

el-el

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

eldobta e szókat: „Eh! mit is a Manschen
„lében, mit nők." — de a melyek össze-vissza
mindannyiszorgumyosan kinevették és lekapk
A tisza-virakat az eppenségekhez kéredzem
be, hogy mig az arcával készítetik, ottan
sék helyet foglalni és velök társalogni
Lett galant beszéd, és virág-nyelven mi
lobbantás! A horvát tisztek az rajzolták
jó vastag színekkel a Lölgyeknek, hog
— ha a magyarok még tovább is rebelli
sek lesznek, akkor ők (a horvátok) jakk
minden erőben öppe ölnek vágnak
nőknek és kisdedeknek sem kedvezvén
a fajukat leégetik és rabokra ab
gyűztajják, st. eff. Mert a csász. kor
mányzó az volna elhatározott terv,
hogy az öppes magyar néptaj, — mi
után a felséges osztrák házzal így da
csolt: menjen le gyilkoltassék, és
az országból ki irtassék (szép dis
coursus!) A nagy szobában hasonló
örömöd mulattató volt maga a had.

nagy. Hölgyei nek [illegible] fixirozta, — Ők
fejemiről, ruhámról, hajamról kapa
kodta minden[illegible]

Káplánomat *) észre vette
hogy nem egy ilyen se a nő je a leány-
vendégek közé, hanem csak áll a kály-
hánál, ahez hasonlóan tán-aszkodva fiú-
tolan-ul. Rögtön hozzája vaszirgott, és
kérdé tőle: „Wer sind denn Sie?" — „Ich
bin der hiesige Kaplan, — lett a válasz.
„Haben Sie noch keine Pfarre?" — „Nein."
„Nun so erschlage ich den alten Herr Dok!"
S mivel ezt erős fűn hangon lökte ki,
úgyhogy a szomszéd szobábeliek is
meghallották: mindnyájan
egyszerre rá nevettek, „hogyan
„mersed ilyen szájaból kiereszteni,
— felelte a káplánnak jelenlétében."
Ekkor ő oda módosította beszédét
hogy majd nagyobban fogja valahol másutt
a káplánnak egyon ilyen egy-két örég
papot;

*) Szigeti Dániel volt akkor.

sek helyes fogalmai és velök társalogni
Lett gálánt beszéd, és virág-nyelvben m
latkozás! A horvát tisztek az rajzolták
jó vastag színekkel a Lölgyeknek, ko
— ha a magyarok még tovább is rebelli
sek lesznek, akkor ők (a horvátok) jakk
minden erőben éppe ölnek vágnak
nőknek és kisdedeknek sem kedvezvén
a fajukat leégetik és rabokra ál
gyoztatják, stb. stb. Mert a csász. kor
mányi-ál az volna elhatározva, hogy az éppes magyar népet, — mi
után a felséges osztiák házzal egy da
czok: mezéjzd legyilkoltassék, és
az országból ki irtassék. (Szép dis
carsus!) A nagy szobában hasonló
gyöngéd mulattató volt maga a had
nagy. Hölgyei nem csekély tűzzel, — Ők
szemeikről, nyakukról, hajukról kapa
kodtak minden félhetőt, s elcsiriz
egyikét giraff-nak, másikát zergének
Tűzfiakkal pedig még kevésbé gyalá
modorral bántak. Kép-

tatlan.ul. Rögtön hozzája vaszirczott, és
kérdé tőle: „Wer sind denn Sie?“ — „Ich
bin der hiesige Kaplan, — felt a válasz.
„Haben Sie noch keine Pfarre?“ kérdi: „Nein.“
„Nun so erschlage ich den alten Herrn dort!“

Smivel ezt erős fön hangon lökte ki,
nyilvánvaló, hogy a szomszéd szobabeliek is
meghallották: mindnyájan
egyszerre rá mordultak: „hogyan
„merészel ilyent szájából kieresztem;
„— szégyen a házi urnak jelenlétében.“
Ekkor ő oda módosította beszédét
hogy majd nyájasban fog ő valahol másutt
a káplánnak egyen ütni egy másik öreg

papot;

*) Szigeti Dániel volt házi ur ekkor.

papot; s így aztán majd lesz fi-
rája. Hangosan felkacagtunk az e
krobátnak. Vacsorálás közben nem
tett, se nem szóla semmi undokat, —
magát társai miatt zsenírozván.
Hanem vacsora után, szélesb jó kedv-
vökben kroáta vendégeim rekem
estek, felkaptak és zsivajó (ilyen)
kiáltásaik közt a fedőkben fel
és alá meghordoztak. Tíz óra táj-
ban minden ~~[illegible]~~idvezkedő ven-
dégeink távoztak. Másnapján ki-
kísértük őket az utcán, sőt (kis
holdvilágos estve lévén) a közel lakó
~~[illegible]~~ hárnikhoz a papéréit ma-
szobába is kísértük be az utcáról.
És midőn így lépdelnénk gondtalan
hárul kerülő egy szemtelen korcsá-
tika, ki az utcán leány-rablásra
vigyázott. Közülünk az ő-
karda egyet, és gyorsan elragadva, fu-

tott

loff vele. A nőrabló rabjaul talált,
bár mint Kinfalándnak Szegény Irénája,
ő nem is, ki is felkapott, egy züllött kor
vethorzsakonyvolt. Sikoltására az egész
utca összeszaladt; a nő szabadon
bocsátatott, és reszketve szörnyülködve,
reszkető nevetve rohant szétszaladni a
padlakhoz; — vendégünk is szobájába.
De most következett a hadd-el, hadd.
Mi csak rakásan dőltünk ágyba,
a gyerekek is égre hagyunk, a rank nyiló
ajtón mégis kilátszott bevetve. Elhallgat-
tunk, mint akarók. Nem így a vendég.
Ő, — alkalmatlan feltűnésben vagy paran-
csolatból nem nyugodott le; tusolva
dorbézolt egész éjszakán át. Többször rán-
is nyitott az ajtón; rendelet részét
kérünket ágyainkban, és felkiáltott
azon, hogy a kápláni is velünk hált.
Hozzá tűzdelve hogy ez minek? Ónaki
(nyugodt) pap nem kell, hanem a Vilmos
asz-

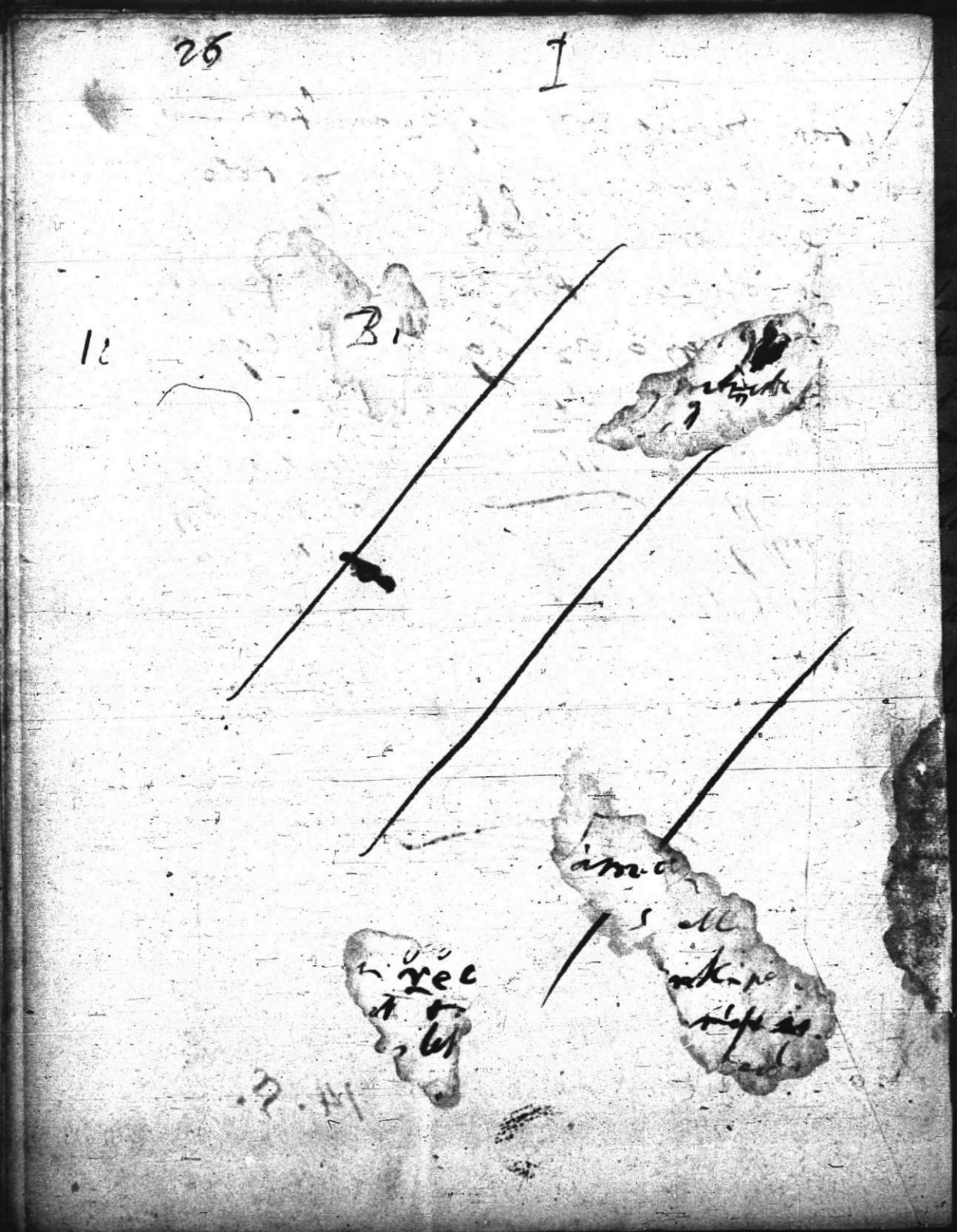
asszonyság, (kit távol szobában fek-
tettünk); — „hol van? miért nem hál
„itthon?" — Közben közben némelyik gyö
kedvenez fegyverjét is hallattá ve
lünk. Majd zsivi kár, majd czigánynó
kiváncsi, mi a hajnal nem találtatván
inasait éjjel hajszolta a zsidó. Bol
tokban. Egy garázdálkodott raj-
tunk ez az ember teljes kivirradig
és mi, ezen felelem között ezen nap
éjszakán egy percznyit sem aludt
tunk. Ugyanezek nem bántott meg
sérkit szerencsésen. Minket pedig
különös hajlandósággal és vendégsze-
retettel szeretett. Reggel Kányán után
czikkülödött és a dobszóra mennünk
készülve. Erővel ránk adva nevét,
papirt követelt és magas fel vitra.

Ez-

Ezután búcsut vett, kijózanultan. Mi
lálás adunk Istennek, hogy róla
szerelem nélkül megszabadultunk.
levelét összegyűrtem, és csak annyit
tudok, hogy ő az Ogulini régi
nemzetből való volt. — Csak azt a kis
darabot nyomot hagyta régi világunk magá-
ban, hogy elmenve onnan, társaival, egy
csúf papírfecnit egy fonal [illegible] dob-
kányának lába közt.

Ü 9.

14. §.

Windisch-Grätz irata a magyar ág. lelkészekhez

indulgraetz Budán alig megkegyelvén meg, azonnal emléke-
te volte a' prot. lelkészeket, és jól tudván, hogy a nap a-
ll mindenütt és magyarhonban is ezek a földnek sóvá-
k a felvilágosulást sürgetik, a népnek jogait pártol-
ák, a Rabadságot predikálják és ónkormányzását
domukban ~~[illegible]~~ kis ábrában a közárvaság pusztá-
ét nyomják ki. Egy innen levelet bevárott tehát kiszánk
ánosi lelkészekhez, Haubner Superintendens utján, ké-
ő, fojtó szigorral fogalmazványa — talán evang. fő-
ra Forkos Mihály de Condam ő. n. magrieficus (ma-
nus ficus) által, kit volt az idő H. főfelügyelővé
erdemesitteni javaba. A levelet tehát sok lelkész
sem olvasta, sok lemásolásra sem méltatta, sok
a is értette, s megértésére nem is vágyott. Ste ki,
tetni Haubnerünk ügyében igen törte marta magát, kö-
ön pl. Jan. 20án jutatta — kisérő sorai is pro-
stans püspökhöz illők, s mivel az irások sem jo-
k még eddigelé nyilvánosságra, azok közlésével is
ten kedveskedni akartunk.

II. Ste elnöki kisérő levél.

KÖNYV-TÁR

Nagytiszt. esperes Ur, kedves testvérem a Krisztus Jézus
ban! Egyházkerületi lelkésztársaimnak evangelioms
rü lelkülete iránt, melylyel hivatalos állásuk köre
zéseit önként is felfogni tudják, oly bizalommal vi
tettem, hogy a császári hadsereg főparancsnokától
kiadatás végett hozzám küldött és mávlapban ide
kapcsolt rendeletet, külön magyarázatokkal jegy
zetekkel s felszólításokkal kisérni szükségesnek
tartom. E rendeletben igen jól ki van mondva, mi sze
rint nekünk a Krisztus szellemi javai vásárlói
puritán politikai irányok ingadozásairól elvon
va, legmagasztosabb feladatunk, szerfiai kész
séggel felkarolni az istenségnek örökké szent
igazságait, és az emberiségnek soha egészben el
idegeníthető jogait, ezek által részeltetve élet
tet és áldást, egyházi községeinkben a tiszta
vallásosságot, erkölcsöséget és igaz keresztyén
humanitást. Ennél fogva arra kérem Esperes
Uramat, hogy a rendeletet így az ő maga mivo
ben

körében tartozó lelkészeinkkel közölvén, azoknak
ily feladás minél hűségesebb gyakorlására buzdítani
szükségét. – Többire egyházunkra, hazánkra a minden
Urnak Istenéről áldásteljes jókat esdve, állandó
ő tiszteletével maradok Nagy Győrött, jan. 22. 1849.
Ő Felsége Urunknak hívasztos szolgája, Haubner
Károly m. E. Superintendens.

15.9.

Haubner Károly, győri evang. lelkész és dunán
túli Superintendens befogatása és körlevele.

Haubner Károly, győri evang. lelkész és dunántúli
Superintendens, szül. Wesprémben 1794, mint négy fia,
ugy a mult Decemberhóban bocsátott a magyar minister
nek rendeletéből egy körlevelet a lelkészekhez és tanítókhoz,
melyre nyomott kevés számu példányokban; mellyek
közöl egy az illetők kezein kivül valami nagy publi-
citásra nem találnak és hirlapok utján sem terjesz-
tetnek, semmi ésszerbevehető mozgalmat vagy az ellen-
ségre nézve-bármely káros eredményt nem fűlnek.
Sőtt nem is a körlő kifejezések vannak tekintetbe
venni az arra árlengő szabadelvű hangulat, mely ab-
ban elárvve van és lelkesül. Mindazáltal K. valamely
hazáján

hazaárulótól feladatva ez iratáért Jan. 25. gróf Ba-
chy Bódog császári biztos által a pozsonyi hadi törvény-
szék elébe idéztetett. H. akkor éjen szemhyavalyában
szenvedett és engedelmet nyert meggyógyulásáig hon
maradhatni, lakhása katonáktól őriztetven. Febr. 5.
egy deputatio előbb Eichnel Győrött, később Wa-
disgraetznél Budán érette ez eredőleg felléptt, hogy
Pozsonba utazásakor melléje katonai kíséret ne adas-
sék és ügye helyben Győrött idelkemék meg. Ez
ben kedvező választ nem adatott. Ezért Febr. 15.
Haubner maga, egyik leányától kísértetve onként
felutazott Pozsonba, a hadi törvényszéknél magát
jelentette, nehány napig a városban szabadon járni
hagyatott. De kevés napok multva a hadi törvény-
szék elébe állíttatott. Egy sötétes teremben vitetett
be, melynek közepén fekete posztóval bevont hos-
szu asztal állott, az asztalnak egyik végén crucifix
mellette két égő gyertya; az asztal nyolcz ka-
tona-tiszt ülte körül. Itt kihallgattatván, a-
zonnal őrizet alá vetetett. Majd neki a karácson
másnapjára kir. várfogságra vala elítélve, tud.
tára adatott. Még akkor is egy idig Pozsonban

Lenka

...ett, őreiről is környezve. Hanem a nagy szent Péterváról
... minden őreinek látogatásáról és kivételéről elhárva
...ffstein várába áttétetett. Ekkor a 9/4ör deputatio a
...meen országgyülekhez folyamodott, hogy H. kivala-
...sáért hatályosan közbenjárna. A gyülés egy
...gyhez, mi lépéseket tett légyen, nyilvános tudoma-
...unkra nem jött; hanem kir. részről kellatszott,
...gy évente cserél egy országbíró tábornok fogolyt a
...járolt, de minden siker és remény nélkül. A kör-
...evél, mely a Corpus delicti, kivonatában így
...közölték: Mondják, hogy nem annyira ennek
...rtalma és arravaló terjesztése, mint H.nak a
...hallgatásra alkalmatlan és a hadi törvényszékek előtt nyil-
...vánított szabadelvű fejtegetései és magaviselete voltak
...oka fejére a súlyos ítéletnek. A körlevél nagyon hos-
...szadalmas, melyből csak néhány pontokat közlünk itten:

„A dunántúli evangelicusok Superintendentiája egyházkerületi lelkészeinek és iskolatanítóinak körül. Kedves testvéreim és szolgatársaim a Krisztusban! Üdvözletünket mondjuk: az igaz ügynek el-

*) „Bün tette?" Mászó a jogtanban, kölcsönözve a szentirásból, Rom. VI, 6. az ú. n. Vulgata latin

...ten.

Idézés

ség elébe idéreztetett. H. akkor éjen Nemhyaivalyát
szenvedett és engedelmet nyert meggyógyulásáig ha-
zaradhatni, lakására katonákról őriztetvén. Febr. 5.
egy deputatio előbb Eichynel Győrött, később Wa-
disgraetznél Budán érette eredőleg jelentett, hogy
Pozsonyba utazásakor mellyé Katonái kíséretet nem ada-
zék és ügye helyben Győrött idelkerüljék meg. Ezen
ben kedvező választ nem adatott. Ezért Febr. 15.
Haubner maga, egyik leányától kísértetve önként
felutazott Pozsonba, a hadi törvényszéknél magát
jelentette, nehány napig a városban szabadon járni
hagyatott. De kevés napok mulva a hadi törvény-
szék elébe állíttatott. Egy sötétes teremben vitetett
be, melynek közepén fekete posztóval bevont hosz-
szú asztal állott, az asztalnak egyik végén crucifix
mellette két égő gyertya; az asztal nyolcz ke-
tona-tiszt ülte körül. Itt kihallgattatott, a-
zonnal őrizet alá vétetett. Majd neki a kamarája,
mi pecsét hasonlóságra nem tekintve, tud-
tára adatott. Még akkor is egy idig Pozsonban

tartá

[illegible] Ujfalusi [illegible] állítatott. Ekkor a 4ik[illegible] Deputatio a
[illegible] országgyülésnek folyamodott, hogy H. kivalá-
[illegible]sának hatályosan kiterjesztésére. A gyülés ez
[illegible]ben, mi lépéseket tett légyen, nyilvános tudomá-
[illegible]ra nem jött; hanem sir Reine kellett, hogy
[illegible]ette Cserén egy császári tábornok fogolyt a-
[illegible]ánlott, de minden siker és remény nélkül. A kör-
[illegible]ben, mely a „Corpus delicti" kivonatában csak
[illegible] közöljük: Mondják, hogy nem annyira ennek
[illegible]rtalma és árnyalan tegyértése, mint H.nak a
[illegible]hallgattatás alkalmával a hadi törvényszék előtt nyil-
[illegible]vánított szabadelvü nyilatkozatai és magaviselete vonták
[illegible]ma fejére a súlyos ítéletet. A körlevél nagyra hos-
[illegible]szadalmas, melyből [illegible] csak néhány pontokat közlünk itten:

„A dunántuli evangelicusok Superintenden-
[illegible] egyházkerületi közgyülésének és iskolatanácsának
[illegible]ben. Kedves testvérim és polgártársaim a Krisztus-
[illegible]ban! Üdvözlettel hozunk most hirdetni az igaz ügynek el-

[illegible]ten.

---

*) „Bün zelte" = Mászó a jogtudban, körülírásra
a szentirásból, Rom. VI, 6. az ú.n. Vulgata latin
fordítás szerint, mely fordítás a V. Csak. egy-
házban olyan tekintetnek, mint nálunk a görög
eredeti.

lensége a jó vetés közé akkor hinni kezdett, mikor az emberek aludnak. Barátit figyelmeztetni, mi szerint a virrasztás az ő dolguk, hogy az emberiség jóllehet rosszakaróik ármánykodásának az éjek éltében!

Nagy Mesterünk ezen szavaiban, mint szent Evangéliuma lapjaiban, nekünk is kijelölé kötelességünket. Kötelességünkké tette, hogy akár hitfelei közt, mint Anyaszentegyházunk tiszteletkei, akár konfitársink közt, mint honunk jó polgárai, az igazság szent ügyét az önzetlen ellenség mesterkedése ellenében őrködésünk által oltalmazni segítsük.

Akarmennyi legyen az, mit e pályán közöttünk egyik is, másik is tett: tartozásunk egészének eddig csak kisebb részét rótta le. Sejtjük, részint kedves Hazánkat érzékenyen fenyegetett viharok által felriasztva, részint erélyes kormányunk egymást érő felhívásai által ébresztgetve nem aludt, sőt nemzetünk dicsőséges megtámadtatásának ellenségeinek megsemmisítése körül versenykedve jelelé. Sőt őrködött. Nekünk tehát alig marada több tennivalónk

...lónk, mint jeles kormányunkat czélszerű intézkedései...
...en támogatnunk s híveink lelkesültségének kellő i...
...ányt adnunk.

Az időjárat, mely közremunkálásunkat nagyobb ...értékben igénybe veszi, ezentúl állandó. A most ...következendő évszak zordonsága, Isten segítségével, a ...natának egy időre legalább szünetet parancsoland, ...harczok megszüntével aligha néhány békés napjaink nem ...nek. Úgy de épen ezen békésebb napok lehetnek olyanok, melyek ...nzeti közügyeinkre veszélyesekké válhatnak. Mert a vir...arvába hamar belevesző és bajt nem látó nép a jobb re...ekben szokott a gondtalanság mámorába süllyedni a ra...sz ellenség pedig épen ilyenkor nem nyugszik; épen az ...yen alkalmakat szokta felhasználni, hogy az igaz ügy ...lenvarathatásához nélkülözhetlen egyetértés, öszpe...tartás, lelkesülés tiszta vetéseibe hitszegő csalás, ámi...ás, kecsegtetés, ijesztgetés által megveszteglő kor...ét keríthesse.

Ezért most lesz szükséges különösen nekünk megket...ett figyelemmel őrködnünk és működnünk, hogy a ...elkorú ellenség alattomos kísérleteivel is híveinket ...se kábíttsa, és nemzeti szent ügyeink iránt eddig

jelen

M. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

jelesen kitüntetett buzgóságukat el ne homályosítsa.
Részemről, fogadjátok tiszteletemet, különösen körökben érzem magamat, Titeket, kedves lelkész és iskolai hivő szolgatársaimat a Krisztusban, ma Adventi alkalmával jelen pásztori levelem által igaz szeretettel együtt egyig felszólítani, hogy velem egyetemben összefogva megnyerjük ezúttal egész tekintélyünket, iparkodjunk evangelmi kerületünket által tanítsuk ki, hogy hivatásunk szerint hasznos polgáraivá s nemes igazságos ügyünk minél hathatósabb védőivé tegyük. Ez által megegyezésünk fogva kell eszközölnünk, miszerint jeles szeretetlen jellemü kormányunk nemes törekvései által édes Magyarhazánknak és evangelmi lelkünk szabadságának sem ellenségei barátjai, s midőn mi nemzetünk ellenségeit az ilyen rosszakarók ellen élet halálra védelmezzük, evangelmi lelkünk iránt gyakorolnunk tartozó kötelességünket.

Fel tehát Testvérek! ne hagyjuk kivinkét alunni, nehogy elgyöngén az ellenség korkolt kintsen kivánt vonlaton kaapjai érzelmeik vetése közé. Isten és

a

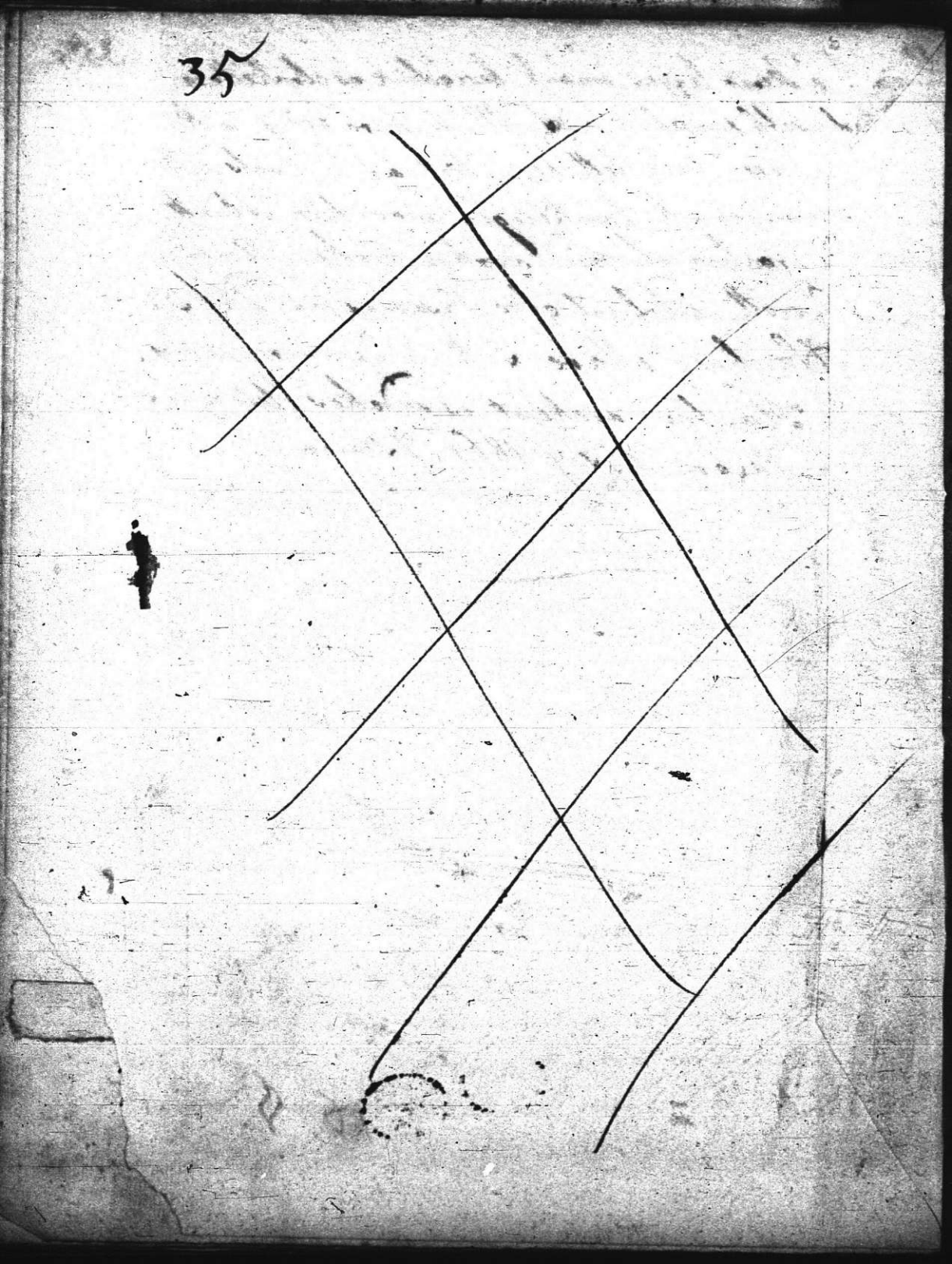
lara! e kettő legyen imánk, benédink és elrendelése legkedvesebb tartalma! A Mindenható pedig, a ki hig csudaképen vezérlett benünket át a cselszövő ség ármányainak tömkelegén, maradjon velünk artalan irgalmával mind örökön, örökké! Amen.

N. Győrött, Adventi első Vasárnapján, Dec. 3án, 48. Haubner Máré J. K. Superintendens.

~~Lásd Haubner mekét érdekes életrajzát Tolna Vasm. Tört. Társ. I. kötetében.~~

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

16. §.

16.9. 7/ 36

Javaszi hirdetmények, az osztrák és magyar korányitól.

Az Olmützben kiadot és März 4diken kelt octroyirt alk. (az a.: erőszakos rendeletek) birodalmi constitutio, magyar, német példányokban szaz. küldetve, — hogy azt is tudom jó szerével, — én is jutottam egy német példányhoz. Elolvasván, bőszumban majdnem öszve tépten: de mégis megkegyelmeztem az árulkodó papir-irnek, és elotten. a sötétbe, — gondolván, jövőre ki tudhatja, mi jó szolgálatot tehet még házamnál. (Servatius-ból jokepor válik jő Bonifacius. Pl, ha az ember mig gyanusitatnék valaki, árulkodók által, hogy [illegible] ner gut gesinnt és rebellis: tehát felmentatnám ezt a

Reichs-

III.

Reichs-Verfassungs dd. März 4., kia
zannál rejlő alkotalmányképen. Me
mellé azonban van az ón hazánkat, csekély
irodalmi javaink közöl egy igazi ke
lészmárvány, – egy oklevél, melyen
osztrák pórnép saját kezüleg tabat
tatják alá írva, – akademiai Oklevelen
mely az önuralkodóknak lefőzéjét tán
még hatályosb lehetne.

E közlemény követte nem sok
ra a vasi joppon kerületi királyi biz.
tosnak Rohonczi Ignácznak, Két rendbeli
kiadványa, u. m.

1.) Erős hoppu felhivás dd. ápr. 2. 1849
önkéntes nyomozótoborzás vagy jos
tunzás ügyében, 12 pfte készi-dij mellett, a
tájára, a magyar Királyi honvédsé
nak védelmére. Mely kétlábas közöny

Dejszen nem értettük el, és R.. uram
nak nem állott fel katonának szakit,
mert

mert már akkor alföldön az osztrák
sereget a honvédek szívós vitézsége
nagyban. E hírdetmény a R.. egyházak-
ban is szeretettel fogadtatván, nyomatott példányokban: nem tudom, hogyan nyilvánuljon ebben, mint levelei superintendens. Ennek hallatára: ekkor fogta a példányokat, a soproni evang. conventhez
küldötte, azzal megparancsolván, hogy
ő küldöttsége szétnyissa az egyes helyekben.
Kész nevetség volt, midőn a sopr. convent
elnöke előszakolt arott superintendensi
tárczái szerepelni irományokban. De ez
csak egyes történet úgy, mint Budának kapitulálása.

2) Tudósítás, hogy az 1 és 2 frtos magyar
bankjegyeket elkövetnek, és a bécsi bank
által, négy millio pfte erejéig beváltatnak.

Az ebből kiadódik egy kis
emlék kivonatban:

„Ideje már, hazafiak, hogy ámitt-
ságnak ne higgyünk. A magyar nép ér-
zelmének alapja, a kinek erőszaki hűségre
nyitja.

MTA KÖNYVTÁRA

IV a magyar

„tiszteles, – Királya nélkül (boldogtalan
„magyar csak gondolni sem képes. – –
„Nincs nyár több alapja azon hazug gya-
„nusításnak hogy önkényes uralkodásra
„törekednék a fels. ausztriai ház; mely
„azon szabad-elvü polg. alkotmány
„melyet fels. Uraink és Királynk (2.) Ő
„dan népeik számára legközelebb kiad
„(t. i. dd. Olmütz Márcz 4.) megrendíth
„korlen alapra fekteti az egész roppa
„birodalomban a polgári szabadságot
„– – – Védjük tehát, ~~tántorítsuk~~ őrizkedjünk!
„elérünkkel, vagyonunkkal fel. Uralk
„nak megóvandott királyi hatalmát
„stb. „ne hagyjuk magunkat megtéveszt
„teni a birodalom több részei által

És

És most nyugottan bocsátom ki ebbeli felszólításomat, nem kétkedvén abban, hogy azon nép, — mely [illegible]. mely oly sokáig ellene tudott állani a legorvosabb rágalmaknak és csábításoknak, — most, midőn a mesterséges fátyol lehullt, kiki öönmaga elhessítendi kötelességét" stb.

U. J. Hogyan megbántá (és kivánta volna vissza venni, e hirdetményét a hamar beküldetett 11 évi rettentő Kormányban, — elgondolhatják Olvasóim.

[illegible] KÖNYVTÁRA

Mind

Mind e kellemetlen hírdetések
nyeké azután, velem hasonan eljelentkezett
a debreczeni diósö Nyilatkozvány
dd. ápr. 14., melynek példányából igyekez-
tem ő eggyé szert tenni. Ezt azonban
szíves örömmel fogtam, kebelemhez
szorítottam, átszaladtam és megolvastam
és ezekkye. Képen elsőtten még nyitok
helyre, hogy Kazaitok se tabolhassák
el tőlem. Utóbb is pedig szándékoza
elö-elö ránton, tenne gyönyörködém
és a despotizmus elleni antipathiámat
ezzel is folyvást ápolom. Örök áldás
Szacsvaira, e nagyszerü mükedv jeles
fogalmazójára, ki e miatt esett meg
ez érben áldozatul. Ne találtassék
honpolgár, ki e diplomatiai ira-
tot nem olvasta volna. (Ki lett nyom-
va a Közlönyel sz. 49. dd. ápr. 21
és Szalóczi Sándor-nak e könyvében
„Magyar forradalom története" Pest 1850.
II. kp. 352.)

Ez

Ez, tagadhatatlan, rendek-mü. De
ez még nem örömest nélkülözhetem beane
[illegible] olvashatni, az osztrák uralko-
dók bün-lajstromát a magyar nemzet
irányában, részletesen, időrend szerint
és szerkesen; a minők pl még az itt
következők.

1) Rudolf alatt Magyarország
az idegen katonáktól zaklattatása, és
különösen Basta generális zsarnokja-
ga-miatti nyomorra jutása, — épen a mily
nyomor alatt 1849 ősze óta nyögünk;
— miként a Károk és Rendek keserves
panaszkodásaikat ez ellen az 1602diki
ország-gyülési törvényczikkekből §. 13.
és következőkben találjuk, — részletesen
még a panaszos feliratokban.

2) Az első Leopold alatt tör-
tént szörnyü inségek és bajok, Ez és Rudolf
Ferdinánd fel-árvázott Gravamina

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Valamint ezzel – ékes irója, és gyönyörű akar
ne szerint, – 20 éves korában már a Lore
tói-Mária-kép előtt szent fogadásodott
hogy mint azt, mi nem a Katholikus,
kiirtandja; ezzel fogadásának más kés
helyen is mételye: úgy I. Leopold is eskü
dett, hogy a protestánsokat, – kikben a
magyar constitutionak melyanyja
védőit látta, elnyomtatandja. Mely ádáz
czéljának elérésére a pozsoni Delega
tum judiciumot, és a Karaffa-féle vér
padot Eperjesen 1671 – 1681 felállí-
totta. Megkoronáztatása alkalmával
dig a II-dik Andrástól-féle aurea Bul
nak záradékát, eskü-formulájából k
törölte örökre. E törvény, magyar fo
dításban így szól:

(1222. 31) „Ha pedig mi, vagy
„utódaink közül valamelyik ez
„törvényeket és szabadalmakat
„megsérteni vagy zsarnokilag visel
„kedni akarna: ekkor minden koro
„nás fele

felek-birtokos 20th Lökel etc. jogosítva
legyen, annak szintén fegyverekkel
élni állania nélkül, hogy azzal
hűtlenséget vagy felség-sértést kö-
vetné el." Lárd Corpus Juris. *)

3) Mária Theréziá ország-gyülés-
-nek törvény szerint minden
3dik évben tartatni kell, - 25 évig
nem hivott össze. A lelki-ember
szabadságát elnyomta, és a proze-
lyta-csinálás erőszakkal gyako-
rolta.

4) IIdik József hálátlansá-
ga a magyar nemzet iránt. Ez volt
t. i. az az osztrák kis Jökeröcz,
kit midőn fél-éves korában
anyja Mária Ther. Szept. 19.
1741. Pozsonban, saját karjain az
ország-gyülésbe bévitt, és a magyarok-
nak

SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁR

nak, könyör ébredés végett, egy éjs
rakában öltözve felmutatott; ezen
a fiúcskáén és anyjáén könyörgés
tal életöket és véröket (vitán e
sanguinem) áldozatul adni ajá
lottak. Melyen tőrök vigyét az
zal fizetett az anyjának, hog
thronra lépjen, miután egyén abszo
Koronázás kezdett; a koronázás
és constitutiora fel. eskütés meg
vonte; az Koronás Budáról Be
be elvitette; a negyi Koronával
modori feldulta, helyébe csak és
német Koronás biztosokat ál
vin fel. Ehez, a német nyelves
erőszakoján bevett: parancsol
ellenben a magyar nyelvet és nem
zeti szokásokat megtiltotta;
sok más neki vadakkal is pár
solván, pl hogy fa-kivételével
a halottak szájába huzavi te
tej-

...Bécsek minden ~~tenger~~ hajókon ...ivatnak; melyért több rendeleti a ...vármegyéket ~~el~~ felszólításra ~~vo~~ ha ...utasítottak, nemcsak szinte meg... ...gadtatnak. Ezek közül egyébként ...szabad gondolkozás miatt dicse... ...rendű, nagyrészt a kis r. papját ...képezték, a tolerantiai behozta ...a Bibliák olvasás megengedte ...Hofdecret. Wien, aug. 10. 1785. „Die ...Bibel darf dem gemeinen Manne ...nicht entzogen werden."

~~4) I. Ferenczek, ezen rablánczát~~ ~~gyermekeik rablásai, keresztes~~ ~~kedése ... sok crédes bünei.~~ ~~Mint tolerált tudósítás ... fáj, a ma...~~ ~~gyar constitutio és a pragmatica.~~ ~~must gyomrából gyülölte. Jelszava~~ ~~volt: „Ich kenne kein Volk, sondern nur~~ Un-

„Unterschrift" (Ez nem is írásnak
népet, hanem csak aláírásokat.)
Emlékezzünk a nem-fiktált Mar
novics-féle öppe-eljárás után be
következett akasztásokra, bebörtö
zésekre, szóval: az 1790diki terror
mus. — aztán: „Ez évenként 6 mil
lió forint jövedelmező magyarhoni bá
nyákhoz Ferenz Károly idegen tőke
vonzókat alkalmazott, a hazafia
mellőzésével; — Privat-Letteráko
minden tódult sorsjegyet árával eg
magának adatni. Követelte, — a
főbb akár Kelt-el, akár nem. —
Az évenként 20 milliót jövedelmező
sóbánya mársjait, — ama hazai ár
fizetnek, mint ország-gyülési jegyz
nek

---

*) U. J. Decemberig 1859ben nyilvánult olas
bőrös akciókkal, a magyarokhoz inczett kiáll
nyokban az népein volt a czélnak, 1861ben pedig épe

IV

Míg pedig m.', e haza szélein la-
kozók a császári kormányzat alatt más
javában nyögtünk: addig a hon belsejé-
ben, e hatalomnak, megdöntésére min-
den kitelhetők megtétettek. Debrecen-
ben a Honvédelmi Bizottmány erélyesen
kezdte a kormányt. KOSSUTH rövid
kirándulásokat tett a magyar táborok-
hoz, a honvédekhez bátorító lelkes szóval.
Jöttek is szerencsés csaták,
melyeknek megjövetkor a nemzeti gyülés
megkísérlette az osztrák dynastiát de-
thronizálni, Magyarország függetlenségét
kivívni, elkiáltatni, és e határozatát
Április 14dikén a debreczeni helvét
templomban, nagy ünnepélyességgel nyilat-
koztatni, egyszersmind saját nyelvén Euro-
pa-szerte minden nyelveken hirdetvén,
hogy az európai hatalmaknak meg-
küldjen. Mely alkalommal KOSSUTH

Ma.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

53

IV

Magyar ország Kormányzójának válaszra

Hogy hadseregeink az orosz ellen
vitézül harczoltak, annak hire hoz-
zánk is elhatott villám-sebességgel,
örvendtünk és láttuk is annak kedve
ered ményét szivünkön e vidéken.

Oly jó hirekkel ifjaink erővel sz
tak táborba. Sőt erdélyi hajadonokból
köz és uri rendből, Kolozsvárott külön
nő-zászlóalj is alakult, Amazon csap
ezek. abból, sajátnőnéptünk vezényle
mellett. Hallottuk hirét, rázoknyszeb
mily bátran midőn bánnak a kezök
be kerülő magyar honvédekkel; és
ifjaink még sem rettentek vissza, hanem
elszántan tudakozódtak vérben: a hon
veszélyeztetett részeit. Ha vannak, m
ifjakat a karcsai életről visszajöv
hez, ezért az, ellenfeltől rájok tör
ható kegyetlen kinzás, és sata. tevenfé
ele.

lerenen elszomorodás, és holtig szenve-
lendő nyomorúság - jaistra gondás. Sohol el
en feledhetem azt a szerencsétlen hon-
rédet, ki az izsafegi ütközetkor (Apr. 6)
gata-tűzben el-esett, és pokainga elszá-
lett lenni a hadi-testek közöl felkiált.
Mostis fel-esmerkedvén, kétségbe esetten
érezte, hogy bőle ki van omolva ege-
zen, és öszpe. marczangolva. Fejét en-
ni segítségért felemelvén látta közelben
egy kutat, melyből egy béres épen vizet
mert barmainak. Minden erejét öszsze-
szedve oda vánszorgott a kuthoz,
lelei hármasával is kilógván. Most
ziv vágyság esdekelt a béresnek, hogy
könyörüljön rajta, tekintse siralmas
sorsát, és vesse vigasz ilyen kinos él-
nek. A legény elsiroen a dolt ejtjen e
szörnyü mütétle vége-hajtani vona-
kodott és vizgott: de is mórtlen kérve
és.

M. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

és kényszeritteve, egy fejsze-vágással
a szerencsétlennek fejét kettészelve
ő t'utóbbi gyötrelmeitől ekképen
egyszerre megszabadítván. – Hallottam
hiven éjjaink (mondom) a rájok is ré-
ily gyászos jussnak; és mégis lelke-
sülten áldottak a honvédek zászlója
alá, – ám nekik a végzet akart mit szánni

Ellentett honiak hire a szeren-
csés Kápolnai csatának it. Febr. 26.

éj azon lelkes ünnepek, melyet e hős
ünnepi reggel, KOSSUTH a hely szinén, Kápol-
nai mezőben, vérdus ormokra heve-
nyészett, és a melyet a szombathelyi nyo-
dák példányai szerint imigy hangzik

Fel.

V. 9. 56

Felséges ur, Árpád hadainak Istene!
ezzel a csillag-thrónodból, könyörgő polgáidra
, kiknek ajkáról milliónak imája száll egedhár
a felé. Magasztalva áldom minden hatóságodnak munkáis
t. Istenem. fölöttem napod ég, tetemalatt elhullott tövei
viterkestvéreink csontjai nyugosznak; fejem fölött fék
; lábaim alatt török hadd éjjen támadó napodsugára, hogy
ir fölött virág nőhessen. Mert e porlandó tetemek, kasrosa
ül el nem hervadhatnak. Isten! ősapáink népének Istene,
gasd meg ez után is ilyen viszás bömbölő rezgatat, melyben
a népednek karja és lelke megjelentek, szélyel szórni az ínségy
nüsét osztó vas karjait.

Mint szabad ember, teidet pedig ez temetőn,
eim romlott tetemeire. Illy áldozat ok után jeentté válik
ed, ha bűnös volt is. Ősapáink unokáinak szent vére alatt pi,
lott a föld. Istenem. e szent föld, e szentebb halmok fölött rab
nek élni nem szabad.

Atyáim atyjának nagy Istene! milliók fölött hatalmas
ég föld dongerének mindenek alkotó Istene, e bontokból nadi
leg gyűlt; szem zetem bűnbocsánatra.

E porral at szentelld meg Reggelmeddel, hogy a harai
ért elhullott testvéreink ajnokok békés nyugodjanak haamvaiban
telj meg.

Szem

Szentelj meg, ne hagyd el nagy Istenünk; mert ha te vagy velünk, mi el nem veszünk ellenünk. A nevedet szent nevében kérjük áldott mindenható országod, Ámen.

17. §.

Az osztrák vert-had visszavonulása.

A folyó évi tavaszon át, nekünk e vidék táborainak sorsunk, a kormányoztatásra nézve igen czifra és változó volt, – ahoz képest, mint a hara belebb s alsó részeiben a csatát és hadi mühödések fordultak, vagy a mr. sereg fölebb nyomult, új foglalást tett, vagy Romáromból kirontott. Volt olyan eset is, hogy az osztrák kormány kömesi alól Győré sáv szekeret parancsolt rögtön beküldeni, sáncolásra, és mire pár nap multva a szekerek megindittattak, már fordult a kocska, Győrből az osztrák sereg kiveretett és megfutamlatva lett a szavlás tőlünk. Volt hinja nevezetesen a Czeli sóhivatalnak, melytől a pénzeket majd magyarok majd osztrákok kapdosták el, ugy hogy Dernhofer sóárnok mind a két féltől szenvedett kurcolhatást és fogságot. A marczalmelléki helységekben a kormány először változott, ugy hogy 1849diki uj év napján Magyar-Jencsere egyszerre kétféle parancs érkezett teljesitendő. egyik Fiát-tól, sopron meggyei mr. kormány-biztostól, másik Windisch-Grätztől. – Ugyan e féltő helységben bujdokolott embereivel Vajda guerilla*kapitány is, – olyankor, midőn már Marczalitzon cs kir. katonaság tartott hadi-pállást, és onnét erre befelé

17. 9.

es alol Győre stat szekerek parancsol[ta]
küldeni, sánczolásra, és mire pár nap multva a
szekerek megindittattak, már fordult a kocka,
Győrből az osztrák sereg kiveretett és megszüntetve
lett a zsarolás tőlünk. Volt kinja neivszerint a Czeli
sóhivatalnak, melytől a pénzeket majd magyarok majd
osztrákok kápenczák el, ugy hogy Dernhofer sóárnok
mind a két féltől szenvedett kurcolkodtatást és fogságot.
A marczalmelléki helységekben a kormány ötször
változott, ugy hogy 1849 diki uj év napján magyar-
Jenesre egyszerre két féle parancs érkezett teljesitendő.
egyik Eiát-tól, sopron megyei ms. kormány-biztostól,
másik Windisch-Grätztől. – Ugyan e felső helység-
ben bujdokolott embereivel Vajda guerilla* Kapitány
is, – olyankor, mikor már Marczalstön cs. Katonaság
tartott hadi-pállást, és onnét erre befelé
pásztorló legénységgel Vajdát nyomortatta,
több gerczsi urakat kihúzni magát V. erővel bepállásolta,
be is idézteték Marczalstöre. Hallottuk hirét, miként az
osztrák sereg Lest alatt szörnyen meglett verve, de azért in-
gyen sem gondolnák volna annyira levését, hogy egészen
tönkre jutott és kivonulni kényszerüljön. Pedig ugy
járt az valósággal. A fő hadsereg az öreg győri
országuton hurczolt ki; Jellasics serege pedig
mellék-utakat választott Veszprémen és Pápán
át erre felénk. Már apr. 17dikén hullámzottak
ujjesza rendetlenül kis csapatok.

A falu

* Nép szájában: görény-Kapitány

17. §1

es alat Győre stat szerencs[illegible]
küldeni, sánczolásra, és mire pár nap multva a
szekerek megindittattak, már fordult a kocka,
Győrből az osztrák sereg kiveretett és megfutamlatva
lett a szabadság tőlünk. Volt kinja névszerint a Caeli
főhivatalnak, melytől a pénzeket majd magyarok majd
osztrákok kaperozták el, ugy hogy Dernhofer főárnak
mind a két féltől szenvedett kurvaroltatást és fogságot.
A marczalmelléki helységekben a kormány először
változott, ugy hogy 1849 diki uj év napján Magyar-
Jencsre egyszerre két féle paranczs érkezett teljesitendő.
egyik Eiát-tól, sopron megyei mr. kormány-biztostól,
másik Windisch-Grätztől. – Ugyan e felső helység-
ben bujdokolott embereivel Vajda guerilla* kapitány
is, – olyankor, mikor már Marczalstön cs. katonaság
tartott hadi-pállást, és onnét erre befelé
pásztorló legénységgel Vajdát nyomortatta,
több gencsi urakat kiknél magát V. erővel bepállásolta,
be is idézetvén marczalstöre. Hallottuk kiről, miként az
osztrák sereg Lest alatt szörnyen megtt verve, de azért in-
gyen sem gondolnak volna annyira levését, hogy egésen
tönkre jutott és kivonulni kénszerüljön. Pedig ugy
járt az valósággal. A fő haderő ár öreg győri
országuton hurrodott ki; Jellasics serege pedig
mellék-utakat választott Veszprémen és pápán
át erre felénk. Már apr. 17dikén kuttyorták
arjaseo rendetlenül kis csapatok.

A falu

* Nép szájában: görény-kapitány

A falukon, mellyeken áthurcolkodtak, mingyár
ették a gyanu-pörrel, hogy ezek futnak. Tehát a né
ki állván az utczákra nézésök végett ökel mind
féle módon gunyolta. Ki szerencsés utat, ki jobb
gazdát kivánt nekik. Az asszonyok söprükkel is
hadonásztak rájok csufolva őket. És ők mostmind
elszivették busulva menvén utjokon. De miként elha
multunk, midőn Apr. 19-én délben, ide Czélbe a
vissza vonulásnak sulyja megjött. Mint az oláh
czigányok, fatá végen Czélnak déli gyepsején ra
tát-le a sátor fákat. Hogyásos szekerek, hintók fog
veres nép, lovak, futó családok: mind itt künn
települtek le egy határban. Csak a törs. tiszt
és a vert haddal együtt futó császári főhiv
talnokok vettek szállást a városban, s a Kolostor
ban. Szöggyéni pedig mátyus.sal ipának jószágára
a Maricsféle majorba ide jött ki hálni dömökre
vele hozván a nádori aranyozott disz-hintót, a
bele pakolt pénztárral. Parancsolatunk mind
nyáján főzetni a katonáknak, és az ebédet helyekb
vinni a Czeli gyepre. Nem Snak küldött ki ebédet
A hus árát, kövérjével meg adták. Dél után
ezör

ez örvendetes esudat pentelni ki nentem èn is,
hàn népemmel, – mers látásukra tódult ide e napon
en ember mindenünnen. Láttam kintökben és mel-
lettök, kiszálva siránkozó uri nöket, gyermekeket,
sölebb alább lesütött fejjel lépdelö tapsitokat,
szótlanul és kardjokra busan támaszkodó fényes
tiszteket, – sebektöl és betegektöl bürös társze-
kereket, – azokhoz ètött, honvéd- kardoktól
véressé vagdalt, töggö- fejü lovakat, le vert kedély-
vel az öszetornyarott szurvegos puskák körül
levertö köz-katonákat. Mindnyájuknak mintha
testvér vére folyt volna. Egy vén törv-tiszt Gruber
még is mereszek kétkedni, hogy ez nem sokáig
fog igy maradni, és ök visszatérendnek uj erövel.
Mi öt kinevettük, de ö lelket, már tudott valamit
Görgei álnok tervéből. Azonban a félelem utánuk
nyomuló vagy eleikbe vágtató mr. huszároktól,
arczaikon vala olvasható. Erös elö-örek minden
irányzatban kibüldetvén, egy éjszakát sem töltöttek itt,
hanem délután nekik futár parancsot
hozván, a folytonos tovább vonulásra, – a seregnek
java, félvö kincseikkel együtt odább siettek
még az napon Sárvárig hogy a Rábán áthelhessen.
Csak egy részre a futóknak hálé meg a czeli gyep-
ségen, szabad ég alatt. De közülök nem aludt senki,
és az öntüzek égtek egész éjjel. Reggelre kávén ezek
és az öntüzek égtek egész éjjel. Reggelre kávén ezek
[illegible] Dömöl-

gazdát kívánt nekik. Az ásványok sóprűkkel is
hadonásztak rájok csufolva őket. És ők mostmár
elszivelték busulva menvén utjokon. De mikénk elb
multunk, midőn Apr. 19-én délben, ide Czélbe a
vissza vonulásnak sulyja megjött. Mint az oláh
czigányok, sátra végén Czélnek déli gyepsején ra
tá[illegible]-le a sátorfákat. Bagyásos szekerek, hintók fog
veres nép, lovak, futó családok mind itt Künn
települtek le egy határban. Csak a törs. tisztek
és a vert haddal együtt futó ésászári főhiv
talnokok vettek szállást a városban, sa Kolostor
ban. Szöggyéni pedig mátyus-sal ipának jószágára
a Maricsféle majorba ide jött ki hálni Dömölkre
vele hozván a nádori aranyozott disz-hintót, a
bele pakolt pénztárral. Parancsoltattunk mind-
nyájan főzetni a katonáknak, és az ebédet helyekbe
vinni a Czeli gyepre. Nőm 8-nak küldött ki ebédet.
A hus árát, lovak[illegible] meg-adták. Dél után
ez ör

...ton, kísérve sírankozó uri nőket, gyermekeket,
...előbb alább lesütött fejjel lépdelő lapuitokat,
...gotlanul és kardjokra busan támaszkodó fényes
...tiszteket, - sebektől és betegektől bűzös társze-
...reket, - arokhoz kötött, honvéd kardoktól
...véressé vagdalt, loggyó-fejű lovakat, le vert kedély-
...el az őszretornyazott szuronyos puskák körül
...levert kör-katonákat. Mindnyájuknak mintha
...ruk vére folyt volna. Egy vén törv. tiszt Gruber
...ej is mereszelt kétségbeesni, hogy ez nem sokáig
...fog így maradni, és ők visszatérendnek új erővel.
...Ki őt kinevettük, de ő lelkét, már tudott valamit
...Görgei álnok tervéből. Azonban a félelem utánuk
...nyomuló vagy elébe vágtató mr. huszárokról,
...arcáikon vala olvasható. Erős elő-őrök minden
...irányzatban kibúvásukon, egy éjszakát sem töltöttek itt,
...
hanem délután nekik futár parancsot
hozván, a folytonos tovább vonulásra, - a seregnek
java, fiával kíséretével együtt odább sikett
még az napon sárvárig hogy a Rábán átkelhessen.
Csak egy részre a futóknak kélt meg a vaeli gyep-
ségen, szabad ég alatt. De közülök nem aludt senki,
és az őrtüzek égtek egész éjjel. Reggelre kelvén ezek
is össze szedék a sátorfákat, és indultak Dömöl-
kön végig, fel a Mihálfai
hegyes

hozgasnak a legrövidebb utakon a Duna felé.
Elöl egy csapat fegyveres horvát gyalogság ment,
közepen a mindennemü futó nép és busor, legh
tul ismét csekély horvát-sereg, melynek most ne
volt kedvek tutolni. Mi bámészkodó falusi népek,
természetü gyarló eszünkkel is, ugy okoskodtunk, ho
ezek nyomába bizonyosan diest a mr honvéd és huss
sereg, mely öket helységekben megszoritva minden
kincseikkel együtt csekély erövel zsákmányul ejthetné.
De a kergető Mr. sereg nem jött, nélküle pedig a nép
öket feltartóztatni nem merészelhette, nehogy vala
mely helység ugy járjon mint Kóny és Bő-Sárkány, gyö
megyében melyekben csekély okért az ostrál seregek ba
bár módon leégettek. És igy felvonultak serelem
nélkül Sopron megyébe, - öt mitőlünk félve, mi
ötőlük mindenütt.

Más érdekes scena volt utczáinkon a bábolna
ménesnek, Grätz felé elhajtása: mi hasonlag ezen
apriliusi napokban történt. Épen kalásom hosszant
erre nyuló uton lézengtek el az összeszállasolt
nemes állatok. A lelkiismeretlen hajtó katonák
közülök az ut-nem-győlőket olcsón elspazírolták,
ök magok kinálták velök a föld népeit - csikókat,
pánd

[illegible]ivadtakat ut mellett elhagyogattak, – lábaikat
[illegible]ardal elvagdalva, hogy használhat vegyi nele-
[illegible]esen. A faggatózó népnek gunyos kérdésére:
Vajon miért hajtják a menést másuvá? azt felel-
ék, hogy el fogyott elesegük.*) De a futásnak indult
ert osztrák hadsereg nyomába, kergető magyar
nnéd csak egy fia sem vonult át málnak, előmind
allám, s másfelé sem. Nem – hadvezérek lélekre
mutta józan ésszel is úgy okoskodtunk, hogy most
lna az ideje, hogy a magyar seregek utána es-
nének a zavart német seregeknek, és vernék fel
kúnte Béčig, – zavarnák meg még jobban, st. off.
De ez nem történt. Görgei, a honvédi főseregjel
Buda alatt május elején megállapodott, és annak
ministeri parancs következtében addig nem
mozdult előbb, mignem Buda vára két heti
ostromlás után május 21diken bevette. Mely ese-
mény úgyan mind a nemzetre, mind a hadseregre
jó hatást gyakorolt. Henczi osztrák tábornok
is elesett. A politicai foglyok mindnyájan
börtöneikből ki szabadíttattak; ennek alkalmával

Pest

*) N. J. 1859. Jun. így fosztatta Olasz-
országból a Modenai Herczeg, minden becses
marháit Sáros-ra, jószágára. De hogy
vissza hajtattak volna, e mennyiségi álla-
tok, arról hírt többé nem hallottunk.

Pest vidéki népixgatói Jancsicsot kifabadítva
tisztelői, önmagukat szekere elébe fogva, örö
rivalgások között vonták át a hídon Budáról
Pestre. Mindaráltal a bevétel után is Görgei
addig késtekedett Budánál, hogy a német seregn
elég idő hagyassék magát rendbe szedni, az Or
Stolnik viszont, az osztrák segítségére az Orsz
ba bejöhetni, következőleg a magyarok magu
lettek okai, hogy a Gruber futó ezredesnek min
Ozelben nyilvánított dacz-jóslata beteljesüljön.

Még ez alkalommal vonult vissza egy tirolin osztrá
sereg is, mely a nagy fegyv. gr. Battyáni segítségével fel
erős fedezettel. Ez, hogy drága zsákmányával minél kisebb
publicumtól sejdíttessék, még sötétebb első útvonalat
választott, az az: Veszprémből, Jánoshidán át gondolt el
csoportozhatni csendességben és észrevétlenül. De csa
határozott. Már megérkezése előtt, a szél megfujta
hozzánk hírét az erre nagyképen hurcoltatandó Bat-
tyáni-nak. Egyszerre minden környékbeli nemzet-
őrökben felébredt a kedv és pándek őt a hurcoltak
kezeiből kiragadni és megszabadítani. Jánoshidára
a futók estvéli időn érkeztek az urasági épületbe fáklyával hol
meg is hálnak. Balogh József bátorsági birtos rögtön
ége

E (Kikiáltás Fek. Lóban
benyom. által Rudnóból)

jöttre kapott 400-ig rugó nemzetőrs, kiknek élökre
állani önmaga erélyes elszánásságával ajánlkozott. Alo-
nyaltor együtt Vett a nemzetőrség Jánoshára tovébben
és utczáiban, hogy Battyányt kiszabaditsa, vagy a
vendéglőben s az Uraszigi épületekben az ostrál
sereget éjjel megrohanván, vagy neki Sárvár felé
vonulásában utját állván. Már mielőtt a mr sereg e
hép tervének végre hajtásához fogott volna, tanácsosabbnak vélte, ezt a grófnal magával tudatni,
és ez eránt nyilatkozatát megérteni. E czélra be-
küldetett közzéja egyvárosi előjáróiból és egy kedves gazda-
tisztjéből alakított deputatio, mely által a honfi-
aknak éránta tervezett burgó szivességekre magyon
meg köszönte, de egyszersmind izente, hogy tervéről
hagyjanak fel, ossoljanak fiélyest hara mingyárt,
„mert (ugymond) ő attól tart, hogy ha öt erőszakkal
„megszabaditani kisérlet tétetnek, akkor ellenségi
„dühös utasitásai szerint ötezennal egyszerre.“
Melyre a sereg elszélyedt. Másnap reggel hát e
nagy férfiat az ostrák katonák ellentállás nélkül
vitték Sárvárra végig az Ikervári kastély mint
a grófnak kedves lakhelye mellett el, megsem állva.
Mesterben nyugodtak vele, kivá egy aggastyán
hü tisztartója neki kenyeret sunkát és schampagni
bort

MAGYAR TARA

bort vitt. Igy huzodtak odább Kőszegen keresztül Bécsbe, onnét utóbb ismét Bestre hol a Neugebäude téren a Duna bal partján Oct. 6dikán áldozatul estek. De hogy a császári seregek mily rettegés és félelem között voltak, e nagy fogaly kiséreti utjában arra árultak el, hogy Jánosházába erős fegyelett puronyokkal vonultak be; utjokban pedig a sereg előtt mindenütt az illető hazai plébánusa papi diszruhában elől menni rendeltetett.

A császári vesz had sereg vitt nyerven Bécsből gyorsan ismét összeszedte magát. Windischgrätz a szerencsétlen futás következett, helyébe báró Haynau nevezetesen kijött az osztrák hadsereg főparancsnokának, táborszernagyi czimmel, és egy millio pfrt évdijjal, ki ujból kezdett nagy szerü fellépésével vetélkedni a vidéki polgárőrökkel is csak hamar megérezette, mintán az orosz is Paskievics fővezér alatt ikerhasainkban, már Juniusban 150 ezer fönyi hadsereggel be törni elég [illegible] valmerő volt.

Jul. 9. Mind a két magyar honban átaljános nagy böjti nap*) tartatott, a Cultus minister rendeletéből a haza veszedelmének elfordításáért.

*) Németországban, protestáns tartományokban évenkint szokott tartani szent Mihály napja körül is böjtöli napot (Bußtag), rendes időkig folytonos esőben is.

E Horváth Mihály

...ar Kormány felugrik.

...vántak a reggeli vonatra
...ább a felnyomuló magyar
...le nem jöttek. Azonban fel-
..., és titkárával Imre György
...zeti fellenben működött.
...gyanakkor három lovas
..., kik országúton jöttek,
...agyhal ejtett. Elöpeez.
...minden nemü magyar-
...ván bárni nehezetes
...dem ágyúz, úgyhogy ezen
...ának nyomatlanul
...maradott. A czeh sóegy-
...zei, — költség-kimélésből
...beineszedettek, sárga-
...pénz. Mind a mely je-
...ződésünk azon kiben, hogy
...r kormány alá jövendünk.
...ves képesség mellett képpel hog-
...ál.

E Magyarországi Kormány kivonulása

bort vitt. Igy huroszból adább Kőp
ár. Bécsbe, onnét utóbb ismét Pe
Neugebäude térén a Duna-bal part
áldozatul esett. De hozzá a császári
rettegés és félelem között voltak
késéreti utjában ott azzal árult
hárába erős fegyverett furonyabb
utjokban pedig a sereg előtt mi
plébánusa papi disz-ruhábi
tetett.

A császári vers had sere
körül gyorsan ismét összeszed
a szerencsétlen fiadás helétei
Hajnau nevezetesén kijas a
zérének, táborszernagyi czim
évdijjal, ki ujból kezdett nagy
e vidéki polgárokat is csak ha
mustán az orosz is Paskievics
hasában, már Juniusban 152
reggel be törni elég

Jul. 9. Mind a két magyar
nagy bájti nap*) tartatott, a Cúlsz
Deleséből a hasa vezredelmének elfora

E Horváth Mihál

*) Németben, protestánsoknál
evangelikus szokás tartani szent Mihály
napján tiszta és bujtulási ünnepet
(Bettag), rendes időtől folytonos bé
ben is.

18

Magyar Kormány felugrik.

Várvái vártak a nagyszeü vezérüde
zetün előbb utóbb a felnyomuló magyar
honvédeket, de nem jöttek. Azonban fel-
lépett Jovánkovics, és titkárával Imre Gyög
ügyvéddel nemzeti fellenben működött.
Imre pl egynapjaraikkor három lovas
német Katonát, kik ortszig. nem jöttek,
letegyverzett és fogolyul ejtett. Elöljáros.
Jövőek ismét a minden nemü magyar
hirlapok, meghozván bárni nehezetes
szenvedés és nyomasztó nyomatlanul
valami alig maradozott czeli sőgö-
lönek fa-részei, — költség-kimélésből
— csak annyi beineszeltettek, sárga-
feketéből fehérre. Mind a mely je-
lekből megnyugodtunk azon hiben, hogy
ismét magyar kormány alá jutottunk.
Költségünk fizetés kifizetésig mellett repülni fog.

Ad.

laktanyak, és a sebesültek számára rongyot gyűjtöttek. Ezzel is nyilvánvalóbbá lett, hogy a bécsiek ez évben majdnem egészen elmaradtak, és a Stájer főherceg, aki a magyarhoni forradalomról mit sem tudott és arról csak a vasi határszéleken jutott egy kis világossághoz, – hallván e dolgokat, haza térült.

Ezen és tavaszán a elő-nyára folytán merülnek fel a magyar kormány részéről is keresztény elvbiztosok oly, részint magyar honfiak is anyában, kiket hazaárulás bűnében megtagadtak alattak tudomásra pl élelmével lakott.

Rába.

[illegible] szokat tartanak [illegible] nagyon bünbánást és tűrőképességet ismernek (Bastong), rendes [illegible] folytán is bé[illegible]ben is.

69. 70

A magyar kormány és az abból kifolyó Honvédelmi Bizottmány

S ennek főkbizottmánya a vasmegyei népgyülésekre tartozott. Ennek mr kormánybiztosnak e vidékre Iványkovics János nevezte ki, a volt drávai őrnagyot, Czelben állomásozás mellett. A megyei kormány Zalka első alispán helyettesét, helyébe Vidos Dániela választotta törvényes után. Ez, egy Bizottsági gyülésen, Jul. 2dikán, halálig való történő halálát okozta, mely rendjelenésig: I.-s által lefejtetett és helyébe Balogh Antal nevezett ki. I.-s aztán, folyvonva Czelben székelésével időközben elérte vármegyében több érdekes népgyülésekre és mozgalmakra — noha

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

67

Valkor

gyüjtö
roha a
Szen el
mely a
tudott
jusott e
dolgo

Ez
folytán
Készü
magyar
ország
Indo

69. 70

[illegible] Fakőben, fáradt Hasanbéli [illegible]
[illegible] szegyen lövettek, — a páli, hajmáskéri plebánus
[illegible] katonailag fenyíttetett, ki-
[illegible]
[illegible] a [illegible] Nógrádmegye, mely sic Edelmuth
[illegible] [illegible] Engem [illegible]
[illegible] *) ü. I. Özvegye a cs. k. Kormányától
[illegible] pensio nyugdíjat húzott, évenként, fiai
[illegible] a bécsi katonai nevelő-intézetbe
[illegible] ingyen felvétettek.

67

Valtsa
gyüjti
roha o
Szen el
mely a
tudott
jusson
dolgo

Es
folytan
vészi
magyar
ásnál
Tudo

69. 70

Rábaközben, fáradt Hazámból [illegible]
kedjen gyors lövéssel, — a pálisi hajmáskéri plebánus
Katonailag fenyítem, ki-

~~*) Nes. Ödön, mely sic Edmundnak~~
~~fekt. nov. fenyítéspont Eugen-nek~~

*) ü. 9. Özvegye a cs. k. Kormánytól
180 pfrtnyi nyugdíjt húzott, évenként, fiai-
nál a bécsi katonai nevelő-intézetbe
ingyen felvétettek.

MAGYAR KÖNYVTÁR 1948

közelében a Kemenesi Sárga pap E. 7.
a Sárga Hegyéből még régi
is Komáromba tegelykiper, kato-
nák által elhurcolt. Mind ezek Komá-
ban a vár-ostromok szabad ég alatt
bakrózás dicsőségi rendeletek,
Ormit Szadra szállíttatódott. Gyógyon
táborokban, kik Komáromban időzött, vala
hányszor medvétől élnem, midőn ennyire vállya
szikkal pennálva hányva nekik, hogy
a kossuth-féle hír bánjegyzés Katheder
ion ötpárolgásokkal számos csákány kémek
— kikrek legutóbb alján emlék ingad-
ék önmagukra megvásárolni, —
minden ceremoniának is szoros tiszteg-
lat nélkül agyon követek. Egyébiránt
Arad a fogyokkal oly megkülönböztetett, és
Emberi bánásmód gyakorlatosak,
hogy a honvédek fiúnk szállottak.
Közelünkben Czel mellett, mégmelyre
Marcaltiról itt.
hol Komáromi honvédeiből egy darab

Botrányos közhír jegyében el hirdetni
kívánkozik tudomásomra is, a saját életét
is, hogy az mik valamely okból gyalá-
zatos engedetlenségének a magyar
szentséges ellen

72 Hamis a vád ez
ellen fiával el-
összetűzés-kapcsolat
állag-emberek
– a konyhák-
rendszeri
lók, – és irodáján
i megörökítve vagyon, mára közösségi
becsülve, vele rokonszenvet gyakorolva tár-
– felelősek magukban a katonaiság a
két fényképfelvétel, tanúsítva pedig
a nálunk hagyományos fel is jelen-
ő, hivatalosan bejegyzett, strafen el-
ni rabul, és példásan megfenyítsék.
ennek valóságára. Horthy Miklós

a kon-

közelemből a kemenesi szigi pap E. J.
és Nyárai Ferenczből már több plébánia
is Komáromba, fogolykipen, kar-
nák által elvitetett. Mind ezek kom
ban a vár-ud-
pakrócz alatt
Orosz Karácz
tábornokhoz, ke
hányszor mellettök é
szókkal premölt
a kossuth-féle
kon öpszeesküvők
— kiknek leg
dek önmagukat megvédelmezni,
minden czeremoniázás és pores vi
lat nélkül agyon lövetek. Egyébiránt
a foglyokkal oly megkülönböztetett
emberi bánásmód gyakorlatban
hogy a honvédek sínte sóhajtottak
közelünkben czel mellett, mennyi
Marzaltódról Ute...
bot Kanets honvédeiből egy darab rab

+

— a hunian népbarát és tud
demiai tagnak Kreptzer
ne Királytanács
tódjeiről, —

zolt. Be

Botrányos közhír jegyét el pirúlva a honvédek tudomására is, a saját plebá-
nusától, hogy az imily vakmerő alsóbb gyalá-
zó szókat ünnepi szózatának a magyar
Kossuth és Kossuthnak személye ellen,
— mikénti ő nyilvánítása a népek
Kathedráról szónokolva, nem pirul el-
ítélni a honvédeket Kossuth-kenyér-
nak, magyar a hon jó civilis-emberek
elemsokra: kozsok-nak, — a honvédek-
re ily epithetonokat ökrendezni:
rühesek, rongyosak, tetvesek, — és ártatlan
a saját mezővárosi vegye vallása közönségét
nem becsülve, vele mintaképen gatyamászással bö-
nik felsőbbik magukban a katonákat a
minden szemérembeszélésnél fanatica pagat
— ki nálunk haza-árulónak fel is jelen-
tetnek, hivatalosan befogni, Aradra el-
vitni rabul, és példásan megfenyíteni.
E tettnek valóságára, Horváth Miklós

hon-

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

közelemből a kemenesi Sági pap E. J
és Nyárai Meggyből még több plébános
is, Komáromba, fegyházban, kard
nak által elitéltett, Mind azok Kom
bam a vár-ud
pakrészben
Orosz Sándr
tábornokkal, ka
hányszor mellettök é
szókkal premölt
a Kossuth-féle
kon öppadépárt
— kikeck leg
dók önmagukat megvédeni,
minden ceremoniának és pomp
kat nélkül agyon lövetek. Egyébiránt
a foglyokkal oly megkülönböztetett
emberi bánásmód gyakoltatott,
hogy a honvédek sírnak sóhajtottak
közelünkben) Ezek mellett, mesterem
Marzaltiról Ittze
két Komáromi honvédeiből egy darabig cso

† a hazai népbarátok és ha
demiai tagnak Kriesternek
nek Kivégeztetése
körülményeiről, —

zolt. Be

Botrányos közhír terjedt el pirosa
a honvédek tudomására is, a sági plébá-
nostól, hogy az mint vakmerő ágyas gyalá-
zójának az magyar
Kossuth Lajos és KOSSUTHnak személya ellen,
— mikénti ó nyilvánítása a népek
kathedrájáról szónokolva, nem pirult el-
ezeknek a honvédeket KOSSUTH-kenyér-
nak, magyar a hon jó szívű emberét
elrontani KOSZOS-nak, — a honvédek-
re ily gyalázatosan ökrendezni
rühesek, rongyosak, szarosak, — és árulják
a sági mezővárosi vezér vallása közöttet
nem becsülve, vele társalatos gatombajjal bó-
nik, felsőtt magukban a katonák, ezt a
minden szégyenbecsületérő fanatica papot
— ki nőtlenek hazaárulónak fel is jelen-
teték, hivatalosan befogni, strafra el-
vitni rakni, és példásan megfenyíteni.
E tettnek valósítására, Horváth Miklós

kon-

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

honvéd - kapitány vezérlete alatt 12
szuronyos honvéd csapat Június 18dikán
Marczaliról ki-menet Sárra, 3 hossú
szekérrel, — ide estve késön megérkez-
ven. Horrájok csatlakozott a megyei épe-
rül politikai hivatalnok, Baloghfalvi
Főbiró. A' jobbetám nincs beszélgo-
javában alatt, nincs gyanitom. Me-
állott az executio kinagy udvarán a
paplak előtt. A kübrő egyik betörtek
a pap felkelni parancsolt az ajtó
kat nyitott magas gyertya-világgal
délben a paplak minden szobáiba, kam-
rába, pinczéjibe. Belegyén hozzája a
fegyverek jelez, a főbiró a papnak hi-
vatalos jelentette, hogy ő házkutató-
nak van feljárva, melyik beinvestiált
most rögtön fogolynak elvitetni ren-
deltetik, rabságba, ajtóle el vétetik
minden a mi vele bir, mindenét rehá
mutassa be; — átvevén a megyei biró,
lepöcsétteli a fiókokat és ajtókat; ő

maga

maga pedig, személyes is kifosztatva
minden zsebben találtatottból, — szekere
ütni és éjel a táborba szállíttatni rövideden
kéjszéljen. Míg a pap rendelkezett és családját
a Jövőnek gondjára bízta (— addig a katho-
nák a pinczéből a legjobb borokat szabás-
nélkül hordották és részint — ugyanis a
fogakban hordták, s ahoz. ehető való kenyeres
ág kész sorokat ígyo. Ottan hirdetik kijöjt bíróság is
Hajnal felé vége már idő, pedig tak a tá-
karonai exequiák vissza indultak a tá-
borba, az első szekéren a papról eltakozott
holmik, másodiken és harmadiken a
honvédek, velők is kijöttek utolsó helyre
ülteve, a rab Honvédi kíséret mellett el-
vitetett a pap odább, Tótkomáromon által,
Aradra, hol bezárva tartatott, — rendetlen
szemrehányások mellett, kivált az ugyanezen fog-
nyavalyái, bünét éreztették vele elég fájdal-
masan. — S ilyen — fellelni papok tűrik
[illegible] lehetnek? E. J. is, kiktől emlékezik
[illegible] lány-burgája magyar országi primás,
körlevelében dd. Máj. 24. 1821. „Monemus
non tantum gregem dominicum, sed
ipsos etiam arietes," (mellyen nemcsak
az Urnak nyájai, hanem magukat a
nyájnak kosait is.)

Mivel

75.

Mixed

névszerint R. M. prédikátor
ej Róth Gábor

76

[illegible] s szö-hangon mal és aggon
szavára fehe alatt kiszpériotte a fő
népet mindenig falubán, közin kei la
kok felkelni, – valaki sak ép, egész
ső, és fegyverfogható vólt, – szemé
válogatás nélkül. Mindenik lakhely
ből kellett lenni főnökuek, repre
czim alatt. Kellett jön: lélekszámuk
minden falukezetből. De a dobos
csak egyedeg volt, Czeltől. Zajzl
pedig az egész felkelő seregben hi
ányzott. Ellenben ló-porról a
maga élgyája szárnyán a buzgó
lengyel bíró gondoskodott; mert vitt
azt egyedül zsákkal; – mely hadiszer aztán
ajándékul kapott-e, vagy ugyloptt-e a haz
ért, – vagy a németről zsákmányolta el,
az élőszi csatában: – azt ő tudta. Azzal
Minden

kinyött es

Mivel pedig az ellenség kivonula országunk sze
lek, ny erőszaki vitja-kiviteire, a mieinknek
magunkat készen tartani kellett, tehát
hivatkozi, a Rába alsó szélein őrsöket
gyendek, kik éjjel nappal vigyázzanak,
és a Czeli kolostorban állomásozó
.. zak, gyors futárok által hirt
hozzanak falukról minden üzenet
városból magából, minden külön
valamelly szolgálatot tevő hirhordók
többen is. Az országnak vigyázásáról ese-
gie, rendes katonáink készen nem levén,
.. es általános népfelkelésre parancs
adatik a helységekben szigorúan, mely
majd adandó jelre, azaz: harangok
meghuzására

állana talpra rögtön, és mindennemü
kézbelivel seregben szinte a kitüzött
helyre. Tüzéhez akkor minden helységekbe

minden

SZÉKHELY KÖNYVTÁRA

[illegible] R. M. Székkára
és Rötk Sárbor

VII

minden felekezeti polgárokról, a na-
ponkinti frokat határozások tekintet-
gel tiltva voltak. Így élünk, csalat-
és tévedésben sem tűrve, harang-
szó idétől több hetekig, bizonytalanság-
ban, hogy vajon az óra a jelenidőben.
Ezelőtt az ún. tiszteletes időszakban nyakra
főre fa-álgyak készítettek; igazgató
találtatván az ügyhez egy itt tartózkodó
menekült lengyel bíró, Frankowski, (a lengyel-
honból Klapka vezérlete alatt bejött ka-
landos vitézek egyike, mint kapitány)
– ki önmaga is neki vetkőzve dolgozott
fűrészelt. De csak három fa-
szálkeresztet el a felkelésig.

Az utasokra is szerencsés napjaik
és gond fordítatott, valamint az éji
őrködésre helyiségekben. Sorsuk sokban
házi dolgaimban Pápán vonzott,
ugyanúgy tűkül. De a városi ünnep-
lelkesedést tapasztaltam: de kihagyta
a pá-

papai magyar [illegible]-parancsnokról,
Gömbös Kristóf, kellett kitanúdó
egyet venned. Körlöny, hitsorok és
a Honvédelmi Bizottmányok minden
rémű feltételek a parancsok
ismét folyamatba jöttek mihozánk is.
Június folyán Ezelben váratlan
jelenet lepett meg bennünket, egy alak-
hombol megszökött magyar huszár-csapatban.
A mi katonaság javá t. i. a tisztjeik,
az egész forradalmi idő alatt, rétjeim
lenggel, réjeim alsó ajkában tartat-
ván; előtte a Magyarhonban történt ese-
mények nélkül elvitatkozva lettek. Ha-
nál kedvesebb látomány vala tehát
szemeinknek, midőn egy csapat nádor-
féle öreg huszárok (kék egyen-ruhában
fehér zsinórra és fekete kalpaggal);—
mérén alföldi termések,—lovastól meg-
szökvén, élet-halálig veszélyek közöt,
csak egy örmestert vezényletével, Ezelbe
sze.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Szerencsésen megérkeztek, minden[illegible]
jundék – és nélkülözéssel és gyönyörrel
szemlélődve. Nem gyűjtik szenvedéseiket
kifeszíteni, mikéne küszködniök kell
éhséggel, szomjúsággal, álmatlan éjsza
kákkal, – találkozó ozmánli katonái
kal is mikéne harcolniok Alpes
hegyeken és víz nélküli sivatag helyeken
Több m. k. ő. állomásokon kaszárnyá
kat kellett magukat keresztül ver
ni: melyek diadal és tanujelvényei
ül szolgálnak. Két kardot hoznak,
fogolykipen pedig két ozmánli katonát
ezüstcsákó magukkal, kiknek egyi
két megsebesítették, másikának fü
leit levágták. Utóbbi ily elfajzottak
zások Vaj. megjében folyó háború
történt, mely alkalommal közülök
ismét nehány hajdú elesett és el-
maradott. Nehk-vezérül Vaj megér
át, szombathelyen Imre György ezre
csatlakozott. Czelben, a magyar kormány

bízó

...os állomásán, hiszen mai tárgyalásaink során, megérkezésükkor láttuk a vitéz ...tiakat, 120-ról hazatérő legionáriusokat. ...ink és tőrünkön a kiállított női ja... ...ságoknak minden nyomdokai lát... ...ük voltak. Ők tehát e rendkívüli ...lepkék, e kimagasló és ön életük... ...eles végett, – igazságos, sőt... ...s méltán bíztonsága helyébe ...állás sokszor. De ők célunkhoz ...tek, ennek pályáig kijöttek, ...ra tábor felkeresték, megvalósí... ...k és belé vegyülnek, kimondhat... ...jen-örömükre.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

19.§

19.

A nép-felkelési hadjárat Sárváron

A sokáig fojtott mély csönd után végre egy kies hó napon d. u. 3 óra tájban hirében zajos kiáltás hallatszott az utcákon; s futárok sebes nyargalással robogtak össze a fabilla mindegyik a népet vigyázó felkelésre és sárvári hódolatra vonulásra parancsolván. Egy percben megszólaltak a vészharangok, és borzasztóan zugtak össze füleinkbe mindenünnen. Pünkösdi nap volt, aratási idő, Jul. 29dik napja. A dömökök nógatták magukat és belovagoltak, s önmaga kiáltott bé ablakon-ajtón, hogy siessen hozzájok mennyi a toronybeli kék harangot-is; — holott a lépfiúk már gyalogra rángatták a nyilas nagy-részét alig kijebb kerülő kőfeleit. Alig került fele egy kis óra, már lehetett látni a felkelő népet, — elejében ap

csa

sapatokban, majd nem sokára vastag
ömegekben, szekereken sürüen felsza-
kodva, gyalog. czajszikon, párisák
kátán, — kezökben puskát, kapczát vas-
villákat tartva, rend nélkül siettek a
kitüzött hely szinére, hol a Rába in-
enso" partjain, szölö- hegyekben, erdö-
ségben, mély utban és nyilt téreken a kene-
nes-alji römérlen tarka népseeg estvére
össze is folyt. Lerggel bárók öncsi-
nálta kedves fa-algyjan ülve, fejébe
forradalmi kalap rüpült, még más kés-
átagyval Dömötkönár vadászkedni a gyen-
tából gyülekezö osztrák sereg ellen. A
Rába és Marczal mellöl tódult nép-
nek nagy része Dömötkön kinyuzva várig
egész estig nem volt szünete a mulat-
sok. Vegyülve a népseeg közé negy
honvédek is, és 4 huszár, kik gyanuvig
udvarához tartoztak. Az osztrák
Gapatonák ereje, 9. vagy 400 főben
bejelentve, igen közelben vitetett volt a
hiz a Sárvári reserve által, ki t. i.
a sán-

Sárvárra megjött a katonák számát
nagyon is csak annyira hallotta. A be-fele
vonuló osztrák katonák száma utóbb
kitetszett, hogy 70 lovasság, 1200 gyalog
ságból állott, nyolcz ötödik 6 rész-ből
gyutkal. De az ide parancsolt földnép
azon erős had-seregből nem látott sok
bet, mint reményi elő-őrseit, a hid
főnél és más több helyen a Rába túlsó
partján. Azért a némettől félni
elegendő nem is akart. A vezénylő
őrnagy Pondorfer viszont ellenkező
valódiban. Ő már előtt-három nappal
most is magyar katonákat gyanított
mindenütt lelt. E gyanujában még jobban
megerősítette a német seeget, a négy
husz-ár, kiknek 9-ik megyei [illegible]
előrement fel és körzött magával ide,
és a kik nagyrészt pajkosan nyargalóz
tak a németek elő-őrsök orra előtt, a
Rába innenső partján fölebb alább.
Az éj teljes csöndben és nyugalomban
maradt el. A felkelő nép a szőlőhegyek-

ben

és erdőben
ban / Ortizek mellett mulatkozott, nem kárával
nélkül a sárvári birtokos polgárokinak.
t gyepübe 8 helyen is tanyát kapott
pusztító tűz. Sokan, kik az aratási
munkából visszatértek, ide nagy fá-
radtan földre lefeküdtek és aludtak,
gond s bú nélkül. Így eredeztek a
Kenggel bírónak kocsija is, kit ő a
[illegible] zsákot őrizni állított,
t zsák a tüzes földön kevervén, az
ember reá helyezve fejét aludott. Mar-
chenfnak (az átom istenének), — nem
tudván arról — vagy akárhogy nem is
tudván, — hogy zsákjától csak 3 lépés-
nyire tángolt az éji őrön. Az uri rend
a tüzek világánál Dondorftól és Rohon-
czitot alá-irott, nyomott magyar pro-
clamatiókat olvasott, melyekben a nép
önmegadásra és engedelmességre fel-
hivatott oly fenyegetéssel, hogy a fel-
kelőknek minden falaik le fognak
égettetni: de a nélyek 9-ednél reszket-
és belőlök a földnép közé csak kevés
példány terjesztetett el a megbízott.

Ha-

Három óra tájban, hajnal eredtével a ne
kezdek a mozgalmakat, és szeme hallat
szott a tömegben a kiáltás: „Menjünk
hát no!" A dob, össze csoportozási jelet
megütteték. Iványon maga, Kis-Sárkö
Sárvárról innen egy jó óránnyira, szálla
solt, Nagy Sándor kastélyában. Éjfél után
kor ide megjelenek a népfelkelők, a
lukat, nevek szerint kiáltották fel
ban, megtudandó, vajjon itt vannak-e
mindnyájan; és midőn tapasztalá, hogy
több helység népe is még hiányzik, sőt ha
Sárvárhoz legközelebb fekvő" helységek
tinesenek jelen: magas borzongásba
negyedórára. Jobesén elmerengett, oly
ürügy alatt, miszerint e gyáva népeket ő
maga fogja majd falukból kihajtani
és engedelmességre kényszeríteni. Egyszer
mint jelenté, hogy Czelben a kolostori
szállásán sok fegyver és ostromeszek volna
nak elrakva találtatnak, melyeket őrei
most siette kellene elvonulni. Elsiká
és a felzajdított nép ezt hallván
a faképlelő többé vajha nem tért, sőt

az

Zöldra nem is látszott serkedni — ő szerint Párisba kiménekülnek. A Süpei Noteloppal

tanem rögtön ilyen nálam nagyobb veres ügyis fehér fülben volna, láttamok mesterséges felvágódna olyan Ivánkovics alakú valakit, ugyan d..nak ölözékében, kit közelebb jövén az ő apródjának lenni megismertek.

Ez a lovag csak ezt kiáltotta Kis Ilon nevében: „Urak! mentse magát, kiki a hogyan-menthatéi." Ezzel megfordult, és ő maga menette irhájat legelőször. Most tehát a vezér nélkül maradott nép Süpei Noteloppi László vallásra megy Fövenének, Sárvárra Bötörészhez. D.. és példájára 3 strichka és egy izraelita fiú is, (neveiket fiúje tudja!) kiviláglanak, ordítanak, fehér abrosz a fejeken, — majd lehuzódnak a gyepükön az asztalokba.

Ze

egy pörsegen ült a gyanu pör
alattomban lebe ökre, és mikor a fi
a utcáiba ért, ugrándozott, nagy nefel csinál
a szökés ből, és az öppes nép rajo
tivallott a kapuról virrasztani. Ne
nem arra van az ellenség! Vivá
vivá! Mert más kint a czuczá
ringyárt hasukban lesz! – Azon
ban mint mikább reggelt, virá
gozkodott, és már közá lehetett
kezdeni a megtámadáshoz. A dob
népnek második ora megvereté. . De
Kérdés volt, melyik helységet népe
mulyon leg-előbb; mert ebből nem jelen
lene akart; Nosztropi, az ő pandur
jaival frontban állván. Ekkor felléps
Ewald Tamás, csörgő prédikátorhe
szu hajával, és kardját kivántan
módba meg, népét buzdítván felkia
ván: „Én utánnam. Sarkegyről lefe
ízzó

zönbe a zavaros Noszlopi után, a
dandárok mögött. E pillanatban meg-
kezdte a valóságos attaque-et (rámadás)
Vitkei Nagy Sándornak erdélyre, azzal,
hogy a hídfőnél álló német előőrsére
rá lőtt, és belőle egy, rögtön meghalt,
a többi elfutott, hirt vivni a hadsereg-
nek. Diadali fönhangon kiáltottak a
magyarok e futókra: „Megálly német,
még-adod-e magadat?" Futkároztak, so-
kan a Rába túlsó partja felé, a szerte
lézengő katonákra, és kétfelé is
lőttek lábaréd. – Lengyel bőrök
alkotmányával hangzottak, azokat a Rába
hídon átkutatta és revertiges puffogó
rekedt hanggal át-kiáltott*) a Rábán
túl megvillanó németekre, szörnyű méreg-
be jött pedig, midőn alkotmányi gyorsan meg-
fölten akarván, löporát körülte nem találta.

mert

*) U. J. Ez vala az utolsó alkotmány-szó,
melyet a forradalmi erőben keményen alkal-
maltattak, mignem 1860-ban az autokrata
hang újnak megoldódult fülekbe.

KÖNYVTÁRA

mert a lőporos zsákot valaki vállára
kapta és felé futott. A halva marad-
ni nem akart bakát a kik legelőször észlek,
megijedtek, lefosfrottákat és hasra ütöd-
zsákra ugyoltak. Más is a tömeg eleje
minden hídakon áthalada, és a várkas-
vég szorjába nyomult. A hátrább ma-
radott mellingens polgárok borzadva
szemlélik a népnek vadmerészségét
mely ily megbőszülten folyó ömlengés
a mészárszékre. De nyoma e pereznek
folytán Dondorf, tömegbe összeállított
hadseregés egész muníciával együtt
mozgásba vette a Rába-hídak felé
Jó szerencséje volt e védtelen fel-
kelt népnek, hogy a széles utczán me-
szése már megkísérthatta az ellene nyo-
muló nagyszámú hadi erőt. Rögtön a
hár vezér is nép vissfaforduk fárad-
ságos erejéből, a sarkában jövő fegyv
res karoktól. Nem vala idő, az
ágyukat is elhurczolni. Ott vészek
azok torlaszait, az ut közepén a már ha
zájok összehányt vesszőkkel.

A fő

Csorlopi már reggeltől fogott, midőn a
Laskos Rába hídnak pallóit 2 ölnyire
gyorsan felszedette. A vízpia-hurrádott nép
tömegben még most sem szívesen ab, ha-
lepa a folyamok szinesvizü partjain ülo-
portba állva, nézte a német katona-sereg
működését, — sőt pusztaizott is a fegyveres
erő felé. Hanem most Dondorf el-
kezdett felelni, és a nép közé pusztító
Congreve-féle rakétákat lődözteni.
Az első golyó egy tetőhelyes házat ért
és annak minden ágait szétroncsolta.
A másik már a nép közé esett és több
lelket megsebesített. A 3dik golyó-
kivültire már a nép zavarba jött,
tömegesül futásnak eredt, rend és
vezér nélkül. Elfutottak, ki egyenesen
haza, ki a hegyekbe elbujván ideiglen.
E zavar futásnak első elrémitő láto-
ványa Dömölkön szombati napon
délelőtt fél d.e. 9 ór tájban. Egyszer
csak, mint ijedtében robogott egy
alól a néptömeg, sipadt anyokkal

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

és

VII

és fönhangon jajveszékeléssel, hogy: ma
jön a némar, — ökét hajtva. Az ura
kik legelőször megfordultak, és jö
ettek, — bármiért kérdeztük őket,
és kiábrándult fülelikbe mibaj? — ö
oclúdz szóba sem eredtek; — csak m
két kezökkel intettek és eldobták a
ijesztő szókat: „Taj! oda vagyun
A marzd-melléki, legtávolabb kohyfigek
felkelőjei a segnapról elkéjre, míg csak
ekkor nyargaltak sárához a jok kor
Rába felé. A megfutamodtak vigyá
már szintén eleikbe jövőknek hírad
elhinni nem akartak, és csak sírni Da
nőkről térülnek ők is vissza hazájá
ba. Francoszki is megszalad; és ő (sze
gény feje) a hontalan, futott Czelen
tul is, a merre szemei vittek.

Felkelőkből a németek csak
egyet löttek le fáról, egyet pedig, k
réjez levenitkafején közéjök sárva
ró kő bebocskolt, mint sárvári fülelő

az —

...talos kéz-mives. – Rába-parsján
...ihoz költekre, lőttek agyon. Sigy vég-
...ődött Vasmegyében ezuttal a magyar.
...kormány.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

20. §.

Dondorf hadjárása és szép emléke.

Osztrak kormány részéről.

Ily megszégyenítőleg és csatosan ütvén ki ez a népfelkelés, elgondolhatni, mily lereö aggódással és féleleminel ódúlott el minden szivekben az a villám gyorsan elterjedt hir, hogy a német hadsereg Iránországban van, és még ma Czelbenderen, — hogy Rohonyinak kirendelője szerint Bosnállósag éger, rabol, öl vág mindent, bejárván mind azokat a helységeket, melyekből ő állomá földrészét kiállá meséssel; — és helységeink a györi megyei 3 falunak sorsára jutnak, mely helységek t. i., nevezetesen Abda, Bő, Jánkany és Kóny, az osztrák kormány égette által szándékosan fel égettetek. — Mi tovább növelte rémületünket hazafiaink elterjedő hirei voltak, hogy Június közepén az oroszok Magyarországban vagy vannak tényleg az osztrákoknak segítségül, és Pozsonban tünnek fel. Legel

csapat

sapatjokban, — mikéntt azokban mi Ke-
reszt-alji ak nem láttunk soha. Kivala-
-i, ha nemesek vagyunk is, ő helyt[ét]gek
lakosai, e fenyegető hírekre annyira
megrémültünk, hogy önmagunkra sem
ismertünk, találtunk, és nem tudtuk,
mihez kapjunk kamarájában: — házain-
kat elhagyni, bujdosókká legyünk-e,
vagy feltrefás járniunkat, gyermekein-
ket és nőrokonainkat akarjuk-e
el rejtekekbe. Mert fél nünk lehetett,
hogy a vonuló hadsereg rabló hordá-
ból áll. De jó szerencsénkre a kato-
nasági nénéi volt, vezére Dondorff major
magyar, soproni születésű. katonaságban
élő hun-szittya ember. Ki tapasztalt
élő-nyomuló seregével együtt tán még
előbb félt, mint mi védtelenek. Ő
részéről a nemzeti zászlós tornyunkból
nem akart behozatni, sőt el is rejtet-
ten; helyette a sárga-fekete kötözetten
halavók nélkül, — a helybeli [illegible] D. J.
ez-

+) Lásd ide az Ilosvai-irást.

Ezeránt erőszen vára parancsolván. Egy
házfiak pedig a toronyt-a felkülöldtek, s
Ügyázza meg, a Sárvárról felénk utba
felküldő helységek nem-égnek-e. Melyek
midőn megnyugtató tapasztalás tettü
mit a Sárvári felől jövő és általunk m
kérdezett utasok is megerősítettek: kis
bárabbadtá lettünk. Mindazáltal egy
más holmiinket elpakoltuk, — földbe á
va, hegyre kihúzdve, rengalomba, Krip
ba, archivumba, és más rejtélyes helyek
Hogy nem különben házainkból nehezeb
szalagot, forradalmi képeket szörgő
eltávolítottunk; kedves KOSSUTH-
katapromról, piedig a szeles szalagot
sipdeszen. Csekélységemnek épen-hagy
okom vala most fölöl, nehogy el árul
tassam, miszerint a Kathedráról több
izben is nemzetes hitfeloszlatokat
tartottam, és (a mi több,) a legközele
mult vasárnapon, — mikor már a csá
Karonak betörésének hire elfutott, —
olvastam fel a magyar Honvédnek Bi
zottmányval a néphez intézett azon felhi
vá.

dsát, melyben hangzottak ín. ezen esös
zók is: „Kelljetek fel népek millió!"
Ezért mind affele kiegészítéseket, mind
eddig vezetett naplo-könyvemet, melyből
Krónikák kivonattak, saját kezeim.
vel a földbe elásatam, őrei agyanitha.
ott kutatás elől megmentendő – de
mely azzal velök még nem történt.
várták kirajzani az estvét, így néztünk
lenébe a csász. hadsereg tánk jövetelének.
Most ama szabályra jen ügyelsem:
„Szombaton tanuj papi!"

Sárváshoz Dömölk csak két ki
nevföldnyi közföld, mégis Dondof,
eá üsketo konvédektol és huszároktól
élve, – fáradságból, szédelgő fejjel
zándékosan lassan haladva kovánk,
pak d.u. 7 óra tájban érkezett meg,
sinek kinéz, az itteni pezsgő népseinek
s nekem is fejében a toronyból lefutott
ápfinke kiáltottak ki.

Dondof, mint körül-nézö eszes vezér,
haladtában, azt a bölcs szokást gyakorolta,
hogy midön falukhoz érkezett, abbavak
bás.

Bátor bévonulása helyett, előbb a Falu
végén seregével megálhapodott, a birák
Papot; jeggyűt Elébe kidivatta, és tőle
magának bizonyos tudomást szerzett
felől, hogy ayan helységben és Kis nyelki
semmi fegyveres magyar seregek nem
találtatnak, — melyet a kikivottakat
szavojan felelősekké tette. Dorgan han-
gon, rémétül ökes megeszegette, hogy a
merészlenek ellene felkelni, — hogy e
vakmerő vettőkét megérdemlenék, h
falukat sorban hamuvá égetné, — de, h
ő kegyelmesen kivan a néppel cselek
ni, és nem akar bántalmazni senkit,
szerémyben rejtvételére. Mint a birák
fővez - vetve mély bókokkal neki meg
köszönték. Akkor azután a helységbe bé-
vagy rajta keresztül vonult, rettentésül
leg. dől pár tölcsön ágyut vontatva,
égő kanóczokkal. Utánnak a sereg
élén ő maga lovagolt, tiszteitől ko
nyezve, ügyenukban a lovasságnak egyik f

köz

középen a gyalogság, hátul a lovasság rendjének
másik fele. Egy csapat ugyanott a kertek a-
latt jött el, és az egész falun végigvonta.
Így jött át Sitkén, az első falun, Sárvárról
innen. Most következett volna Simonyi,
ehez is már közelített, midőn az ut mellett
erkőből két koldus alakú emberi ujját
állotta, és őt feltartóztatta, neki valami
nagy fontos dolgot jelentendő. D.. megál-
lott, és tudván valamelyest magyarul is,
az embereket kihallgatta. Ezek t.i.:
az itteni evangelikus papnak M. M.nak
rofeakarói lévén, őtet hazugon árulkodtak,
mintha ő az, a papisták ellen prédikál,
nem harangoztat stb. Mikor az emberek
távoztak már, most D.. mérgesen lépett be
a nagy Simonyiba, — feledvén az előljáró-
kat hódolatra előbb kihivatni. Mingyárt
az bakával a paplak előtt, melyet lejedtsze
ért ujjában fontos czimál tartott, és a
papot elébe kézértetni parancsolta. Ő
maga, söregével s ágyuival a falnak
közép részén,

Lyaluba,

egy

egy jeruzsálemi képeshez állapodván, mely
jól rakétáit ötösével felbocsátá, el-
lelkész családi próbájában olvasgatott mi-
lem sejtve, midőn egy hadnagy hozzá belép,
s a kérdésnek, vajjon ő e az ev. lelkész, igen
lejsse parancsolja vele urnak: „Kommen
„Sie zum Commendanten!“ Ment, a mint
kézilag öltözve volt, fejében. Midőn
a két sorban felállított katonaság közötti
átkísértetett, illy szókat hallott a katonák
közül: „Nah! der wirds à Kriegen!“ —
D. elébe jutva, a lelkész fejérjére hóna alatt
tartva, kezeit összekulcsolva megállott.
D. kérdé: „Wo ist der ev. predikator?“ —
Pr. „Ich bin, ein wagyok!“ D. „Sprechen Sie
„auch deutsch?“ Pr. „Ja, Herr Commen-
„dant!“ — D. „Sie sind angegeben, dass Sie
„wider die Catholiken predigen, ez. Közben
az adjutans kebléből nyúlt, egy hosszú
papirost hozott ki; és számonként,
hogy a feladottak között áll a prédik. -
neve is, (pedig a préd. jól látta, hogy a
papiron sem - sem volt irva). A lel-
kész

KÖNYV TÁRA

kész mentette magát, és a vádnak ellene
mondott; ~~kétségtelen~~ a lázítók társaságára, de
akik remületében nagyobbrészint a hegyekbe ki-
bujdostak, és csak öreg anyókák maradtak
hon. Másnap D. kivándorlotta fejére az
ítéletet: „Mensch mit dem Übrigen!“ —
(Azoda ideiglen-esküttel, jegyzővel stb.) —
midőn néhány öreg asszonyok a jó
emberek sajnálván, mellette felszól-
laltak, és ő mint békés polgárait min-
den vádtól felmentették. Ekkor D..
a lelkésznek keményen megparancsolá, hogy
papistákkal békével éljen, Irinkovics-
nak ne hódoljon, hanem Vidor Dánielnek, jövőre harangoztasson. A lelkész
a generál dőlt folyvást fejezgetésétől
illott összeszedetlen kezekkel, (miből
D.. következtette, hogy ő nem Isten,) — min-
dent megfogadott, de a mondottakat a
körüle levőknek nagyobban tolmácsolá
— és paranyolatott ~~[illegible]~~ akkor elbocsát-
tatott. De azután itt D.. a kuthol, messet és
elővette, ki nála bevádolkodott, hogy a
fe-

fekete-sárga zászlót a ~~toronyba~~ nem
tűzi ki, — azt még durvábban megleső kéz
D.. szóval, egy hadnagy kardlappal. Mely
bajor egy sejtette a szoldatesska, hogy az
utczán álongó leányok nyakáról le-
kapták egy fekete-sárga kendőt, pá-
nám felrögzítik, és a toronyból kidugják
Most ~~ide~~ D.. Tokoresbe, mélyen mi
den baj nélkül átvonult, és jutott
A Dömölki falujához; — de e
től jó távol már megállapodott, és várta
az elébe kimerendő Czeliczei dömölki
előjárságot. S jöttek is kéjedelem nél
kül, Czelből az apát, baráton fővel és
apáti díszruhában, a városbíró, eskütt, j
zö, kikhez Dömölkön át-jöttökben csa
lakoztak az itteni hadnagy és pár elő
járók. Ez előverséghez nem is fröllitta
itthon vesztegeltem. A Követek D.. előtt
távolban kalapot emlek le, és kocsija
elyutra, az apát és mély vezetőelette
üdvözöntötte, németes nyelven, és hozzá
erőgesztelő frókat intézvén a lakossághoz

ke

egyébe ajánlotta. D.. tudakozódott tőlük,
ismerőseit itt és e tájon magyar honvéd
apparatusok, – a polgárok között van e
békepárt, – Iványkovics hol van, stb. stb.
Közben az Adjutans figyelmeztette a Majort,
hogy a tiszteletes úrnak apát ne, barátját le-
gyen szíves tisztelendőnek; – mire aztán
szólott D.. „Man kan aufsehen."
Ekkor mindnyájan felsétáltak kalápjaikat
– D.. is, lóról leszállva, és a jeles vezérét
adjutánsának át-hagyva, közéjök
állott, és tőlük körülvéve gyalog jött
e Dömölkre, végig ennek utczáin,
ismét a Czelk vivó God lépésnyi or-
száguton be a városkába, – szállása ve-
lén a Kolostorban. Ki és enyimek e-szere-
tes ablakaimból néztük távol; de D..
kiemelvén a fakból, a katonáknak egyen
defiliroztját nézni, mint-ha kiállottunk
az utczára a néptömeg közé.
Ekkor találtam mondani a tiszt-
társnak is körülem lévében: „Ez! bek
szeretném tudni, ezek hol hálnak az
éjjel

„éjjel, és Lassy meddig fognak itten
„késni; — te Bedi, baltagnál ki ne
„nek Czelbe, lesd meg, hol elepünek
„le; és hozd hírül nekem, a mit látsz
„és hallasz." — Mig nem is végezhet
jól beszédemet, mára balga fiú el
iramlott, — nem a szegény után, mert ha
nem futott egyenesen az élet-járdáló D..
fényes kijelentéshez, közel a mellett czan
megyén, nagy kandian. D.. egyszer hát
tekint, és ez a hossú oly közel czann
s hallgatójá fiú neki nagyon szemé
szembe fel-előlvén, kérdé a kifejé
sakról németül, vajjon micsoda f
volna ez. Azok feleltek, megvet éleg
hogy ez egy szegény tápfiú ott D-in
Éléna az evang. prédikátornál. Most a
fiú D.. nak még fontosabb arcz lett
és jó szerencsével a fiúval társalkodás
bocsátkozott magyarul, — megkérdé
te a fiút, mi járásban van. Küldve
ide onnana; és a fiú természetes
naiv nyiltsággal kicsacsogván fel
adatását, D.. egész nyugott kedélyel
a

fiúhoz így beszélt: „No, fiam, csak
menj vissza, és mondd meg a tiszteletes
úrnak, hogy az éjjel itt hálunk a Gyé-
gyöpen, és holnap reggel 7 órakor mar-
sírozunk tovább. Mond meg azt is,
hogy holnap, csak harangozzon ám
bizvást!" Mely hírrel a fiúhoz [illegible]
ment, el is indulván nagy vígan vándorlani
hazafiúsággal. Kérdjük: nem menté ki?
mondá a fiú, nevetségesen dicsekedve,
hogy ő már megis fordult, és maga-
val a generálissal beszélt. Irtózatos
volt a fia elbeszéléséből, mikénti jaira,
összecsaptam kezeimet a vas kala-
pos Fiskónak merészségén; — és mivel
hadbíróra sem mentem ki D.. elébe,
ehhez most felkeltem, hogy idézni fog.
Mingyárt a beborult éjszakával tehát
szokott hálóhelyemről el is vonul-
tam másfelé; — korán reggel pedig
hazulról titkon egészen eltávoztam, el-
nyerni lappangván D.. nak sikeretlen
el-

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

elő[illegible]talásáig. Egyedül nőn. midőn ho
lelkemet, kit megbíztam, hogy vasainak legyen gondja
tafson a cultusra mint szoktunk, háromszor; – had ha
Dömölk, a kaplán pedig fungáljon. A had vereg mint a tap
kiürülhetta, készülhetik azután indulni reggel valósággal. A
hallatszott ide Czeglédből a dobszó és zajongás. Volt kajánk
főleg a szekerek előállításával; – a Czegledi bíró a fiv
40 szekeret nem birtam pont kétre Czeglédbe rendelni,
ért D. maga elébe idézte, dorgálta, sietteté, – az
ettes ped. Kossuth Lajosnak el szidta és kardal fe
gelte, – mondánéli is lettek kint: „ugye, ha Kossu
nák kellett volna a szekereket ide rendelni, már
itt álnának, de a császárnak nem tudják.“ – A vereg
is nyolcz órakor megindult alá felé, de nem maga
ki még Czeglédben hátra maradt 10 óráig – még ezzel
jutott, hogy Vidos Dániel alispánnal is kellene be
nie, – mely czélra az apát nyeggy levél kíntőjét az a
ispánnál is kiküldötte, elhozatta, kivel D. igen adva
azan végezte dolgait, és ő első alispánná is nétujfa
helyeztetett e. Ezzel jutott a Dömölki ellenzés is, kiért
Ki-

küldök, – már katonáink nem lövén a vegetáló udvar
ra készen álló Dömölki elöljárók közül kettőt. Ezek
em hon nem találtak, és nem tőlhudásitottak, hogy a fa-
at járom most is a kolerás betegeket látogatni – ma-
em tudja, melyik faluba sok közül. A kimenés bevelelő
l, éhlermészeti, mert a Chorela ellen pusztított legerős-
ben e vidéken. Vissza ménték a követek, megirtták a tör-
lépem ben azt az ajánlat elis lettől, hogy a Dömölki elöljá-
kívántatik Jánosházára is elfog menni a Comendans
után elébbe megjelenni. Donderfert nem küldé le, ha-
a másatt is már sürgetett pontokat itt is kibe-
la a Dömölki elöljáróknak, nehogy hivatalosan megmon-
végett. „Sagen Sie dem Prediger, er soll mit den Leu-
chen friedlich leben", melyre az ottállók hangos Ja ja-
l feleltek. „Sagen Si ihm er soll läuten lassen,"
ja! E ez így ment jódarabig. Aztán Donderf felült
ipájára és elhordta magát tőlünk mindenestől, – a cs.
i kormányt, melyből „Haynau selyhdarabnu kormány"
dal most az egész országra nézve be hozatott, –

LANDAU KÖNYVTÁRA

c –

e vidéken is vissza állíttatott. Most megvillantak a ha
gok, templom tornyában, melyre a semi felől elűre n
érkezni lehetnek. Tolmácsolás által a templomba bo
rulás helyett, szerte futott haza a filiá
ba, a harangszót annak jeléül kever
hogy Czelben s Dömsödön a katonák
elkezdtek a rablásra. E vasárnap
tehát Lél-előtti Fő-istenes folgá
latunk egészen elvégeztetett. — Minden
lecsöndesítvén, a déli harangszóra,
mely Czelben adatni szokott,
Engem is az enyimek rejtekhelyem
ből haza hivtak, — az előjárók pe
dig a nékik meghagyottakat, nálam
megjelenve pontosan referáltak.

D., feladata levén a csász
ri kormányt dunamelléki minden mo
gyékben helyreállítani, Czelből Jánosh
zán által Weszprim felé vette útját
onnét Egerszegre és a többi szék
helyekre. Hallottuk, hogy alább nevez
elébbre ellent-állásra és fegyveres m
gyar csapatokra is bukkant, kikkel
összecsapásra is lett, de a többi
vidéken a rend vissza nem térhetett.

Mé

Még megérdemli ez a nagylelkü
hadvezér, hogy ide iktassam azt is, miként
járt ő jóságáért. Katonái szabály és
rokás levén, hogy a hadseregnek ellen-
álló helységekben, joga és szabadsága
van égetni vagy legalább csak rabolni.
.. tol ezt Katonái és az alája rendelt
tisztviselők Czelben és Dömitkön meg-
tették után, igen hangosan követ-
lték; és mivel ő ezt nekik sehol meg
nem engedte, ki volt tévé lényiben
is már a sereg bosszállásának. A hadja-
rás végzödvén pedig, öt ezeránd a tisztek
ünnepélyesen beiktatták D.. hadi tanács
ek elébe állíttatott, bezáratott és ezáh
a kegyes czeli apátnak Gäser Leonak
mellette adott szép bizonyítványa men-
tette meg öt súlyosabb büntetéstöl. Ké-
lőbben hallottuk, hogy ő fejnöki arany-
szövetnarva is lett, és generál-majori
rangra emeltetett. Neve méltó, hogy
emeresolyán és kiválóságán Kis-Czelben
hálás emlékezetben örökre fentartassék.

MTAKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Utó.

Utó-irás

Az osztrák hatalom, mint kinző
pöri fölelem fogta el és fitta mindeu
kor utóbb is, magyar honvédek ellenében:
ezt nagy mérvben hirdette az a példa, mely 186
Augusztus folytán Kis Czellben elő idézteték, midőn nkr
gyanakés nevetségnek ő reájuk. Mai ekkor a császár ki
nány elmállásához közelitvén, és a magyarok nekibát
tudva, ülték egy más után a sok nemzeti ünepeket h
color színes zászlókat bárhon tüzdözték ki lakaikban
hazafiszerte. Szentistván ünnepére az a hir terjesztet
tett el Békésben, hogy e napon valami nagyszerü fo
-esemény következtében itt Czellben forradalom fog kito
ni. A hir nagyitva is hordatott mindenfelől Békésben, hog
itt az napon négy órakor fognak épen tódulni népe
reg, a Czeli búcsujárás ürügye alatt. Mely állitólagos
népforradalomnak megakadályozására, Békésből nem kevesebb
mint tizenkét rendbeli gyalogsági és lovassági kirendelt
Czellbe saját környékeire, — mindenünnen a megyés pünyés
tek el-

llat a buts u járás is Belbe el kiáltván szent István napi
ör. Szabósággal, mire ez az ünnep felvirradt, az előnapon
ái beérkezett Dömölkre, és a Belbi környező más falukra is.
atonaság, lövés- vágás- készen felszerelve, - álgyuk rem
ányozván. A nemzeti lobogók ünnepélyes távoztatása
t mindenhelyen tekuzattak. Az elszállásolt katonák,
ém ilyet tudakozták a földnépétől hogy mi történendő ilyen
almap; és nem értesítésén az ügy állása a felől senkitől,
em hittek, annál inkább megerősülve hiedelmökben.
Rendes parancs szerint katona egész éjjel nem merészelt
e hódítani s magát szállás ának nyugalomba tenni, ezért
rös patrouillák járták körül a falukat kivirradtig.
De minket, békés földnépét is elrémisztettek, mert akit gondoltak,
hogy tán még is kell rájok valamiről a dologban.
Szent István király napján 8 ór a volt már, és még
akkor sem merült fel semmi történendő. Láttuk, mint vonult
be Dömölkön át a lovas és gyalogezredes teljes parádéban
egy csapat katona kíséretével, Belbe, hol az a templom kö-
rül és a templom tején áll állítatott; vele élén a
ezrednek a kétezredes Oberster [illegible] ily helyzetben
testében, -

lesték várták, mi történik. Azomban a szokott haran-
zási jeladásra az ünnepi cultus elkezdődött, az ahi ta-
-néptömeg helyéből, és a kívülről jött kevés buzgóval együtt bevonultak a templomba, - végezvén dolgaik
is mét öröndesen haza mentek, - a katonáktól pedig
Sodlat, s rajtuk jót nem vettek. A vidékről vendégül
szállott urnők is bekopogtak, meglátni akarván ünne-
pin - ily eszlelt és bolondá tételeit. Skandalizálatott, a
ünnepen a Dómtéri vagy templombani is nemzeti
állásu, és szónoklat tartalmi: de a Cseh-országban
nyugtalanul futos ványa főbb ur házaktól a fal-
kon, itt hozzám maga tétte, nagy ki elve parancsot
adván hogy templomomban a népet ne akadályozzam ő
szegleire, - sőt tervezett jeles cultus ur K meghiusu-
Csak a magam népét tiltotta meg templomunkat, nehogy
alkalmi cultus tartását ürügyül vehessék: de az ellenség
hire a pályállí népeim is csökkent. Vala mostan
Cseh-országban gyuj, nevetség és tőlöny kaczagás az
beszédre, a császári katonák új hallatlan felsőségtétén
Dél-ett mind a törvény, mind a bekövetkezett uri rend haza
elle-

futarolt. A csalakéz katona sorsa pedig, akképen tragice an
gy családra látván magát, karom kodva, szégyenkedve, minden
lve-felé Czelből elfogyatkodott viszsza ada, a honét kiküldve
lt, fogni ellenszerkövetet. A falukra elszállásolt kato
aság még egy hétig megmaradt, mi kor aztán mindegy
ráig elhatározták, semmi viték bdés ne vallt itt nem
alálván. Volt a hire, hogy a Czeh birodalom e példátlan ámi
ásért felelősségre vonatott, de ez Bonyhádra utalt
e viszont a Béts tőlneki küldetett hadministeri rendeletre,
így az osztrák kormány maga iderte elője buffogot
e ő drágán fizetett polizei-spitzeljei által, akképen
t is kudarczot valott. -

U. J.

A mi kormány J. V. I. lakóhelyét
Czeglédre, - innen Szegedre, hol a
parliament bankjegyben, 6 millio fo-
rint hadi költségen megszavaz.

Ltsz: 5. kossuth
Pesre-kerül.
Irodalmi

TÁRA

21. §.

113

6)

U. J.

Bonyhádi ez évben már zsoldos
Kristóf csapja vas nyíl-ászia
Jászvolt — ő tíz[illegible] tábornok
[illegible] Parzel Marich, nevének
csupán változása — 5000 új forint. évdíjas!

—

* [illegible]

21. §. 14

Az elmaradt beteg honvéd Czelben,

és a cholera.

Májusban a Karadjánál, Martcal partján sáncoló Mr. árbászok közül egy megbetegedvén, kórház közel nem találtatván Czelbe hozatott, u. m. ápolás és gyógyítás tekintetéből legczélszerűbb helyre. Elcsinálván az éjjeli, valamely privát házba lőn bé-szállásolva és ellátva minden szükségessel. Hanem, midőn nyavalyája mind inkább súlyosbodott, és ragályos typhus fejlett ki belőle, melyben a beteg sokáig szokott elsinylődni is, – akkor e beteg vendég, a városi hatóság nemesbelkü gondoskodásából, egy különnyitt szobába czéduláltatott által, a vám-czédula-házba, melléje rendelt ápoló nővel, ki ágyánál őrködött éjjel nappal. Élelmezéséről Czelben a polgárok meleg részvéttel sőt szintén egymással versengezve gondoskodtak, abban most nem tekintvén a különböző vallású embertársat, hanem csak a szerencsétlent és honvédet. De a súlyos beteg nem vett magához eledelt, sőtbb teljes eszméletlenségbe süllyedt, belső forrósággal. Fekvő helye szabad téren állván, e sajnálandó ifjú embert, az orvosokon kívül mások is megnézték látogatták

KÖNYV-TÁRA

gattak, és pótolni igyekeztek neki azt a vigaszt,
melyet távol-lakó vérrokonitól és jó szülőitől nem
nyerhetett. Meg nézte öt többször én is, - és (Isten n
vegye panasz néven) az ápoló-nőnek mindannyiszor
nyujtottam egy kis ajándékot. Ott feküdt ez a szenved
hetekig, magán kivül, szótalanul, csak néha ébredve
és kevés percekig feleszmélve. Nagy aggódással fe
settük is, a Cellen minduntalan átvonuló osztrák Kato
naságtól, nevezetesen Dondorf seregétől, Nem kerül
el figyelmöket ez a beteg, sokan bémentek hozzá és meg
nézték de soha sem bántották. Már az orvosok sem
bizták életében, midőn rájuk a halálos nyavalya meg
fordult, betegünk kezdett minél világosabban esz
mélkedni, - evett, - szólott a bétérőkhez, ráismert a körül
lévőkre, és gyógyulásnak indulo szerencsésen. De mire
felkelhetett és kijárhatott, ebbe [majdnem] egy évnegyedbe ke
rüle. Örömest ment volna haza Bihar megyébe
Nagy Létára, de nem volt tanácsos mozdulnia, nehogy
a némettől elfogattassék. Tehát csak várt és vesz
gelt. Itt érte öt a fegyver. Lerakás, ő itt az ősz is
szivesen táplálunk öt és segitettük. Asztalosság
volt kézmive, tehát bé állott egy műhelybe, hogy arra
vándor

vándorkönyvet kapván bátorsággal utazhasson. Itt őt nem árulta el a németeknek senki: mi a Délibb és Dömöllki népet elég dicséretesen jellemzi. Még is azután, mikor a honvédek kutatását igen forrón fogták, tanácsolták neki, hogy menjen innét és meneküljön. Számára uti-költséget is fedve, elbocsátották a beszélgetés derék ifjút, ki e vidéknek oly nagy részvétet magára vonta. Ő is hála-érzelmek között és könnyes" jelenetekkel vett tőlünk búcsut. Neve: Szántó József, helvét-hitvallásu. Szerencsétlen honvéd hogy fő-seregétől örökre el kellett maradnia, de szerencsés, hogy a fegyver-letakarásnak kínjait pedig átalutta.

Szerencsétlenek eránti részvétre a szíveket nem kevesé lágyította nálunk a cholera is oly Hay-nau megjelentével, - mint valami küldött fúria, vidékünkön ujból ki-ütött és különösen Cse vidékén nálunk filiáimban, Julius és Augustus havak folytán leginkább, siralmas pusztitást tett. Volt olyan napom, hogy csak egyhelységben, kápláromnal együtt cholerás halottat öttöt

Részt

késerünk temetőbe. E miriggnek áldozatul estek
számos család-atyák, anyák; ennek lett áldozatja
Vidus József is, Augustus első napjaiban.
Némü örön-hirképen jött közben, távolból hal-
lanunk, hogy a harcba betört oroszok e miriggy-
ben legyetként vesznek és hullnak.

~

22. 9.

Vidos József vég-órái és jellemzése.

Vidos József (Koltai), Kemenesi Miháldfán közbirtokos, az 1825–1842 éveket hosszasan Vasmegyének hivatalos szolgálatában töltötte, mint jegyző" évvégre négy évig al- " alispán, — mely rangnál Vasmegye, ő előtte evange- " licus polgárt még soha nem tisztelt meg. 1842 után " éveken át magán életre fogyatott, egész kével á " ső gazdasággal nehezkedven. Ame romai Consul Fab- " cius példájára sokszor látatott ő a néppel vegyes " erőkön járdalni, utóra hosszanta ekék után menni " kereben béres ostort [illegible] — Itt 1847/8-diki " országgyülésre a Vasi Kis kövesek egyikének ő " választatva, e gyülésre elment és kitartóan azon " egyig jelen volt. Mely alkalommal a haza legjelesebb " iaival megismerkedett, korosabb szivességébe lépett. " vala a 70 választott férfiak egyike, kik 1848. " nárcz. 14-ikén, Posonyból Budára a királyi " erhez, amaz örökemlékezetü Kossuth jelenté tették. " forradalom dekövetkeztével, a honvédelmi kiadmány " parancsolá vélé és ő kétségbeli fáradhatlan

tol

éseértünk temetőbe. E mirigynek áldozatul estek
párnos család-atyák, anyák; ennek lett áldozatja
Vidus József is, Augustus első napjaiban.
Némü örömhirképen jött közben, távolból hal-
lanunk, hogy a harcba betört oroszok e miriq-
ben legyetként vesznek és hullnak.

Vidor József vég-órái és jellemzése.

Vidor József (Koltai), Kemenesi Mihálffán körbirtokos, az 1825–1842 években hosszasan Vas megyének hivatalos szolgálatában töltötte, mint jegyző" évvégre négy évig alispán, — mely rangnál Vas megye, előtte evangelicus polgárt még soha nem tisztelt meg. 1842 után levelező at magán életre fogyatott, egyik kevés gazdasággal naplakozván. Ama romai Consul Fabricius példájára sokszor láttatott ő a' néppel vegyes piacon járdalni, utóza hosszanta ekék után menni, kereben béres asszonyi sokaság. — Az 1847/8diki országgyülésre a Vasi kér követek egyikének választatva, e gyülésre elment és kitartóan azon egyen jelen volt. Mely alkalommal a haza legjelesebb fiaival megismerkedett, szorosabb szövetkezésbe lépett; vala a 70 választott férfiak egyike, kik 1848. évre. 14iken, Posonyból Bécsbe a királyi udvarhoz, annak önkénteleti "Kötes jövedelmet tették. A' forradalom bekövetkezvén, a konvédelmi kiadmány parancsolá vélé és ő kétszeri felkérésekre főkormánybiztosa

lön

lón alkalmasva; a midőn elsőben a Drávához vonúlend
Vas megyei nemesőrségnek főparancsnokává, minőségben
rendelet következtében, — aztán pedig a felsőbb m
gyéknek katonai biztosává neveztetett ki. És e k
talkodás Vidosnak élte végéig tartott, mely
nar is sőlben változtatott, e rangban ő nem m
kődhetven tovább, mint november és dec. hónapok
Végső foglalkozása volt, melyben 20 ezer gyalo
mellett megbízatott Lovrekat városkai a magyar lá
vegnek. Mivel az osztrák kormány e vérlő megyé
ekkor immár erőre kapott, tehát V. e hivatalból l
lépni kényszerült; sőt hona vesztegzése sem lehet
több biztonságos, ő bujdoklóvá lett. Futása tel
történt, az 1848-iki Karácson ——— idején. Dél
Sárvárról egy névtelen levelet vett, melyben a
valamely jóakarója hírül adta, hogy egy csapat h
vás Kanonaszy Bombarhelyről küldetve e
már Sárvárra megérkezve, minden órán Vidost
tennék, őt elfogni; melyért nagy jutalom
ígértetik. Vidos szívesen fogadott az üzenetnek é

Szeren

szerencsejére. Mert ennek fele 20 személyzetből álló kor-
ja sereg egy kapitánytól vezetésével, Vidos házát meg-
gate valósággal; melyre üresen találván abba magát
vallásolva a szomszédban lakó rokon házának is jár-
ja hozzá rendeg. Vidonak ezen talkait szemtanúit
kintére itt elösködnek javaiból, egy tizedenna le
vasságában. Mikor nagy nehezen attól a házuk
ből ajtaik lepecsételése és a császár fémén lefy
ba, távoztak, és vissza vonultak Komáromba.
Vidos hol távolban, hol közelben jó barátjánál lappangott
tartózkodási helyét változtatta s ez egész zalai bujd-
kolása töltötte, a legkinzetesebb állapotban.

[redacted]

Mikor ide távozva kelvén és a magyar kormány
levelei vissza jelentésében: ő is rejtekhelyéből ha-
zatére ősi jószágára, hol lakása tartotta. De a
nem teljes bátorságos lét miatt ő most sem merészelt
mindig honn tartózkodni. És ez az örök bujdosás,
lelem, rendetlen életmód változékony egészség
aggasztó bűbenat a haza miatt: ő annyira

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

tették, hogy az e vidéken akkor pusztító[lag] ere
kedett cholerában esett, mely nála typhusos jelenté
Rábultságában is mindig a hasa fene ügyével
szödött. Világos pillanataiban sírtának, Da
nek tették, hogy minden hivatalos irománya a
a Somlyó hegyen levő pincéjében ásta el Va
ládikában, hol azok még is találtattak. Typhu
ban csak egy hétig szenvedett, a mikor évben
dús életpályáját bevégezte, aug. 3. délelő 4
órakor, Mikolán, egy rokonának házában
életének 45 ik évében. Elmulása egészben
varlan levén, tisztelői és az összes vasmegyei k
körében annyival nagyobb megütközést gerje
tett, mivel a szeretett nővért is a gyász
rig csak pár nappal előbb ragadta el
elhúlt testvérei Mesterben az ujdon épült családi sír
boltban nyugosznak testvérül. Temetése
később Szept 2 án 1849. tartatott meg, egyház
szertartással, a dömölki templomban, fényes
gyászág jelenlétében. A jelenvoltak, mi ma
akkor igen tömeges vállalat volt, sikeres tálal
tar

teri hivatalosan, — mint lehetett.*) Örökösének,
Danielnek Mersén, nem tevés bajba, fáradságba, áldo-
zatba és időbe került e fivérének javait, — melyek
minden irományokkal együtt az osztrák kormány ré-
szére már már el is kobzattak, megmenteni és
nyerni. Vidos József, külsejére nézve barna
termetű, nyílt arcu, magas homloku, férfiu
társalgásban beszédes, lovagi, önkedvelésre
gya[illegible]. Itt népbarát. Hivatalos ügyes-
é nézve, a jogban jártas, és a legjelesebb
acitasok egyike. Különösen a nyílt[illegible]
: tikai ékesszólás neki nagyon divatt és hódi-
tott. Mint ama híres franczia költészről Rac-
ről elmondja megjegyzé, mi szerint az oly szép
karu férfiu volt, hogy — ha az Isten ítélő szé-
ke előtt valamely bűnös léleknek ügyét ilyen szóval
szinné, — lehetetlen, hogy neki a mennyek kapui meg
ne nyilnának: úgy Vidos József szavaról el-
mondhatni, mely oly meleg szivből, oly tiszta, ka-
nyaródan és népszerűleg áradozott, hogy annak

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

*) Nyomtatásban megjelent: Pesten, 1849.

nincs

1 Sept. közlendő.

visszanyitnak minden szivek kapui megnyiltak, vala-
hol és valamikor ő azt gyülöletben fejlemlve. E
célra pedig neki a nemzet nyelve és hazalmában
állott. Szalay tevékeny, könnyen dolgozó, magát
humor felvidító, mindenbe illeszkedni tudó. Po-
litikai pályán élte az igazi elemében; gyülés
elnökének mindenütt; de gyöngéd érzületénél és rem
tökéletes physicai jóllétének fogva forradal
férfiának ő nem termett. Milyenné, hogy a kön
menyek őt mégis lassan erőszakolták: az lett fő
oka halálának legvérmesb életkorában. Kövekező
leg ő is a forradalomnak esett áldozatul. Ra illik
Virgil verse egy Korén elhunyt hősről: „Hunc ta
tum populo monstrarunt fata. (Ez csak annyi
kijste hatatá be végzet a népnek.)

Augusztus hó. fordulás hó *)

A magyar ügy, mely örvendetesen fordulat
a tavaszon, oly gyászos fordulatra vette
nyáron. A kormány Debreczenből fm. 5dikén
Pestre visszatér, fényes diadallal, hogy innen
lokára ismét, az az: Julius végén a közel-
gő veszély elől Szegedre elvonuljon. Az
osztrák sereg, mint Haynau fővezér-
sége alatt, — melyhez Világos körében bejött
Magyarországba 60, Erdélybe 80, összesen
140 ezer fönyi orosz katonaság csatlako-
zott, Pargueriusz magyarországi diadalának
vezérletében, — tehát nyomó súlyával a
már ugy is elszakadozott és oldalaiból
honvéd-seregeket mind inkább szorongatta.
Ezek többé magukat concentrálni nem birták,
vagy

*) A Gergely-féle naptár szerint tavasz
czímezve: Kis-aszony havának, holott Kis-
asszony ünnepe Szeptemberben esik.

Ellenséges hatás

vagy nem is akarták; — mivel a tábor-
nokok egymásra irigykedtek, oldarabolt
seregök is Magyarhon alvidékein és Erdé-
ben hamar legyőzetének. Mind ez Augusztus
havában történt. Az Orósz, — emlékül,
Brassótól nem messze, a felső temesi
Borosnál, azon nevezett Kápolna-hegyen
— oh, hol június hóban 80 ezeren külön
Erdélybe betörének, egy Obelisk-et (kő csúcs-
oszlopot) állíttatott e felirással: Russia
et Austria unita 1849.

Különös észrevétel az, hogy ez a hó,
mely görög nevénél fogva dísző, fényes
jelent, — az arany kor előidézett híres
római császárnak tiszteletére így czímez-
ve, és a mely mező-gazdaszati tekin-
tetben a legfőkelkonyabb hónap, megöltet-
vén császárunkat gabonával minden évben
— mind a világ mind a haza-történetében
oly nagyszerü gyászesemények-kel van
bé.

élyegezve. Ebben meríté fel Jászsá-
ren vízpaszotalását, ebben a Mohácsi vik-
kőjer, Jebben egy kemenes. alja helységnek
Vasm. Kőcsnek földig [illegible]

[illegible] VII. a Francia
[illegible] forsa*)
[illegible] ak [illegible] ator bele
[illegible]
[illegible] vadék is
[illegible] élc-
[illegible] ja.

[illegible] folyá-
ben, vidékünkön a cholera. Mind a
melyekhez nyári járás még a magyar
ja- hadseregnek lefegyverzésére is,
Aug. 13/1 d.u. Világos vannál, Arad megy
(kerjön)

A vidé.

*) Ennek szivrázó leírását közlötte Washon Imre
az általa kiadott Losonczi Phoenixnek első Köte-
tében, Pest, 1851. (Szerelmi Dániótól)

MAGYAR KÖNYVTÁR

vagy nem is akarták; — mivel a tábor-
nokok egymásra rigyfkedvien, darabokra
szeregök s Magyarhon alvidékein és Erdé-
ben hamar leggyöngültek. Mind ez Augusztus
havában történt. Az ország — onlétül
Brassótól;
Szorosnál, [ebben vonult be Budára 152
— ott, hol a legelső oszrák fejedelem,
„Erdélybe Ferdinand; — ebben
oszlopot) — vették el 1732 ben a
„et Austria Vas m. evang. tanyloak
katonai ároi hatalomnak. — eb-

Különös észrevétel az, hogy ez a hó,
mely görög nevénél fogva dísző, fényesz
jelent, — az arany kor előidézett híres
római császárnak tiszteletére így czímez-
ve, és a mely mező-gazdaszati tekin-
tetben a legfőbb hónap, megöltve
vén czímeinket gabonával minden évben,
— mind a világ mind a haza-történetében
oly nagyszerű eseményekkel van
bé.

helyezve. Ebben merült fel Jászsá-
gon vészpaszkodása, ebben a Mohácsi üt-
közet, ebben egy keserves, alji helységnek
vagy Röcsknek földig lerombolttatása
a török által; ebben tört ki 1711. a franczia
forradalom; ebben Losonczi (nógr.) István halálos sorsa*)
— mely szinten az osztrák császárok kifogyatlan
tegzéséből vitetett végbe, — ~~ebben szülött~~
~~világra az a szörnyeteg osztrák irodák is,~~
~~ki éjjeles csöndben mindenféle~~
~~de fel-adatait a magyar nemzet leigá.~~
~~zásai tüzte ki.~~ Ebben dühöngött folyó
évben, vidékünkön a cholera. Mind a
melyekhez nyári járás még a magyar-
fő-hadszegnek lefegyverzettetése is,
Aug. 13/d.u. Világos vánnál, Arad megy
kettőn.

A vidék.

*) Ennek szivrázó leirását közlötte Wachsmann
által kiadott Losonczi Phoenixnek első Kötetében, Pest, 1851. (Heszenti Dániéltől)

A vidékünkre és belgebb Vas megyébe tartozandó megszökhetett vagy Untauglich-nak találtatott honvédeknek hazatallózása, — tartott reggelenk e hó fokán, hanem Szegeden. Pesten is; — és mindenegy ily hazatérőknek vándorának megpillantásakor, lelkemben nyilt felbüzgerkedett oly fájdalmas érzemények vegyülete, melyekhez nem hasonlíthatót ismerni.

Ó! jobb sorsra méltó fiaink.
E honi sok hü gyermekei.
Reátok jár el bennetek
A sors forgó kereke.

Sajnálnk titeket szivünk mélyéből sajnálnk. Hanem vigasztalódjatok. KOSSUTH tudja neveiteket, azoknak drága lajstromát meggyé bujdoklójában is Magával hordja; és valahanem vissza-térvén, fejenkint fog titeket előszólitani, hogy elvegyétek mél-

dó

ő jutalmát e mai napnak kiállott
eseményért. Bujdoklásaitokban legyen
vig ajtódó éneketek a 137dik szép zsol-
tár. Lám mirgyást támadjon Isten ha-
talmas pártfogot szánandóitokra, Abdul-
Meschid-ben, a nemes-kebli fiatal
fiúrok Zultánban. Áldja meg Isten e mo-
narchát, ki ekképen pártfogolja a
népek szabadsági ügyét, és kiáltsa
a szép magyarhoni: szerencsétlen
menekvőkét, — az orosz és osztrák zsarno-
kok daczára.

(U. I.) Ugyan ez a monarcha
vala 1853 folyamban ohy bátorszívü, az
éjszaki colossusnak tovább tovább
terjeszkedő körcselejest vipra natu-
ral, s ezen Europai háborura a lobo-
gót fel-emelni. — Mily csodálatos
szerencsegondviselés! Valamint a
keresztyén vallási reformatio és az egyház
nak

AKADÉMIA

nak felszabadítása a pápai zsám
hatalom alol, Luther által török
Zavaraiban vivatott K: ugy a nép

magyarokhoz átjönni szándékozott orosz
ezredest, Paskevics-nak el-árulta,
ki a szerencsétlen Nagyváradon tüstént
fejét lövette. A gondolkodó ész elakad
és nem tud valaki kitsinyes ármánykodásának
megfejtéséhez, vagyon ily árulás csinálóját
mi vetemülhetne a szörnyű emberen.
Hallottam mesélgetni oly bizodalmasan, hogy
az orosz nagyhatalomnál, az oszlopok
gúlájával összejátszódag az a pokolbeli
terv állott volna, mi szerint
ha Görgei, — Paskevics hadait legyőzte volna,
akkor két orosz hadsereg volt képzen,
Magyarhon „betörendő" ölni, végni,
égetni rombolni, gyökerestül kiirtani
a magyar-fajt, és elpusztítani
Magyarhont; — következőleg G..
jót tett a nemzettel, hogy elejét vette
ily végrendeletnek, megmentvén
annyit, mennyit tőlünk. De ez nem
mentő

=nen. mentő Sörgetője – Ha a psycho-
gia nem csal, részethette ezt örvélet-
vagy az Istenek részéről lett megbeszél-
dés, melynél fogva czélja mingyárt
Kezdet óta dolgozott; vagy önkény-
elvesenülés, valami félnyes jutalom
reménye alatt; – vagy (mi is ép
eggyéni hiten) a nagy isteni vagy, a
az arrogans slávi jellem, mely a tábor-
nok tanácskra is fölér a legtisztább
Kossuth-jellem – KOSSUTH-ra irigyke-
vé, – ki pedig mind Pázsel-lel mind
Görgei-vel TE-zé barátságban levén, vala-
engeszteltetni őket, hosszajok levelei-
per Édes Anyukámhoz a legnemesebb
hangon irva, – nem akarta neki en-
gedni a haza függetlenségi Kivívá-
vajának dicsőségét*). Akárhogy volt
ez mindenesetre szivében az árulás
módok: legyen az ő sorsa, mint Kainé, k

*) 11. 9. 1861. Máj. 8 a Jelaki-Lajos alatt

alatt a föld minden-t rengett, és lelké-
ben nem-sejtett megnyugodni sóhaj-at
másvilágon jobb találja e megtö-mény.
ben azt a jutalmat, melyet nekik a
Magyar nemzet itt e földön adni ma-
radt! —

U. I. Mátyás a függelékben közölt tör-
ténet-ét tán
Horváth Mihály a Magyarhon ekképen
gyűjtő nagy művében a Magyarhon ekképen
veszi-be-szerzett. Sőt ím e szókban fejezi ki:
„Kossuth ur a pulykahazá- (III. l. 503)
szeret mellett, a nagy eszély tá-
gas és gyönyörű. Sörgéink a honszeret által
nem mérsékelt nemtelen szeretetig együtt vive
voltak a haza szerencsétlenségének végzetéig
forrtáig.“ És 24. §

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

=nén. mentő Sörgeitől – Ha a psycolo-
gia nem csal, kétséthette ezt öröklé
vagy az ősöktől részben lett megbéreld
dés, melynél fogva czélján mingyárt
kezdet óta dolgozott; vagy önkén-
elvesenülés, valami fényes jövőnek
reménye alatt; – vagy (mi ez én
egyéni hitem) a nagyidiocsvagy, és
az arrogans slávi jellem, mely a tábor-
nok társokra és főleg a legtiszteltebb
Kossuth-jellem KOSSUTH-ra irigyke-
vel, – ki pedig mind Pázmánd-tel mind
Sörgei-vel JÉ-zi barátai levén, vált
engeszteltse őket, hosszajok levelei
per Éden ősrokonom a legkedvesebb
hangon irva, – nem akarta neki en-
gedni a házat függőlegesige ki-
vánnak diszépiegen*) Akármi volt
ez motivum, ennek szivében az árnyék
maradt: legyen ő ősöm, mint Kainé, ki

*) 11. 9. 1861. Május 2. Jelaki-Lajos ünnepi alatt

alatt a föld minden-t rengett és lelké-
ben rendott meg nyugodni sohasát
másvilágon godly találja meg, ő-meg-
ben azt a jutalmat, melyet nekik a
magyar nemzet itt e földön adni ma-
radt! —

U. I. Mikor a függeléket írtam, [illegible]
gyző nagy művéhez a Magyarhoni ekképen
vélekedett. Így ím e szókban fejezi ki:
"Kössünk a nyelv hazafiai (III. l. 503)
szeretet mellett, a nagy eszély társa
"ság és gyorsaság. Gyűjtsünk honszeretet által
"nem múlékony nemzeti szeretetet együtt vive.
"vollnak a hazaszeretet végzetes
"forrásai." És 24. §

130

Es mostran

24.5. Papa

„ És most, ó hű én lelkem,
dicsérd Istenedet mindhalálig,
hogy — miután neked a nap állt
[illegible] időben létezni kellett, —
a szellemek atyja neked azt is
kegyelmet engedte, hogy e nagyon
hazában KOSSUTH fényes korszaki
ban hazádat élni, és tőlem lehetlenné
mind e pillanatig rem fizetni atyja.
Vajha láthatnám még az ő dicső-
ülését is, a mikor azon örömmel
mel hallanám ismét azon ellenség
szájából: „Uram! most bocsásd
„el a te szolgádat békességgel.“ ez
„mert elég nekem az elégtelen.“ Te pedig

[illegible] KÖNYVTÁRA

Zetünk

130

Es mostran

24.5. Papi

Es most, óh én lelkem,
dicsőd Istenedet, mind
hogy — minőn neked a nap által
~~[illegible]~~ időben létezni kellett, —
a szellemek atyja neked azt a
képzelmet engedte, hogy e nagyon
hazában KOSSUTH fényes korszaki
ban hagyott ölni, és földem lehellete
mind e pillanatig szívta vitte.
Vigyázz látkatrám mig az ö el-
jövendőt is, a mikor azon örö-
mod hallatán ~~[illegible]~~ annak imádd
szózatát: „Uram! most bocsásd
„el a te szolgádat békességgel.“
Mert dicsőn nézted az alkonyodat. Te pedig

MAGYAR KÖNYVTÁRA

Zetünk

930

1

24.9.1921

Papi áldásom KOSSUTH-ra a távozóra.

Te pedig népszabadságnak megeskütt bajnoka, hazámnak és egyházamnak ritka csillag alatt fürtetett fia; dicső és nagy még szerencsétlen létedben is: légy mély tisztelettel idvezelve tőlem, valamig élek. Terdre omlom az örök hitre, hogy a pokolbeli ármány tőreiből Te is kimenekülsz szerencsésen. Áldjon meg az Ur Tégedet tovább is kétes bujdoklásaidban, és őrizzen meg Tégedet. Küldjenek mindenütt a választott országgyalog seregei, drága életed fölött éber szemekkel vigyázva. Kedvezzenek futásodhoz csillagok és elemek, nemnyen földön. Találj minden helyen, hová eljutandasz vértvevő nyilt szíveket tárolat, igaz ügybarátokat, és melletted feltelő elszánt harcosokat, zon magasztos szent szívedhez, melyet hü keblodban hordozsz. Rólad emlékezem, valamikor szobámban rejlő piros bankjegyeidet a magyar felirásu huszasokat és magát nemes arcvonásodat nézdelem, melynek élő alakja keblembe kitörölhetlen lángszinek közt él.*) Tégedet kísér mindenüvé gondolatom. Utánad sírok irószobámban, emberi szemtől nem látva. Édes álmaimban Tégedet látlak. Értted imádkozik szívem szájam, este reggel titkon nyilván magán és enyimekkel, - könyörögvén az egeknek hogy Tégedet tartsanak meg vala-

MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

zetünk.

ze tünnek és hozzanak viszsza harjaink közé
sértetlenül, minél előbb. Oh hogy élesedet tenger
veszély vagy emberi garzság ki ne olssa, – mert míg
élőnek hallak, addig a jövő jövőben veretett hitem
szilárdul áll, melyel bus népemet is vigasztalni
nem szünöm meg. Oh! hogy térj hamar ismét
haza, hü kísérőidel együtt, diadalmasan és teljes
kormányzói gloriában. Szégyenitsd meg ellenseidet
sipord lábaiddal a gyalázatos despotismusnak
összes jelvényeit; kord hallatlan settle
felkozásra a koronás tyrannokat, hogy lábaikat
biztos álló helyet, fejöknek nyugovó ágyat ne
lelyenek sehol sehol, se tengeren, se szárazon, és
menekvésre bé ne fogadja öket a föld színén
semmi zugoly. Adatok névszerint a lerombolt
habsburgi királyi székek darabjain, arasd
milliok zajos hálaját, volstad bé nemzeted fe
vét soha nem elvezett örömökkel; vivd ki a
szép magyar hazának függetlenségét és val
lasd ama jóslatot, mi szerint Istennek
titkos tanácsából, te vagy elválasztva

még

még édes anyádnak mékében, hogy légy az el-
nyomott „népek megváltója". Boldog viszont-
látásig, Isten Veled nagy férfiu!*)

Pályakérdés.

*) Ez áldás miként fogamzott meg az 1852–1854
években, — köztudomásra van. Gebhardi —
vonatkozólag ——————————

)))))*) Láttam a dicső" férfiut ön is, és hallottam hová
a magyarhoni evangelicusoknak 1846dikban Aug. 15-én
Pesten tartott egyetemes gyülésében, midőn iskolai
ügyben a Saskicai hely görög nyelv általjános ta-
nulásának megszüntetése mellett az indítványt csak
egy mindenható szavával kiirtva. (Jegyzőkv. 81. 8.)

Született ő apr. 27. 1804. Zemplém megyé-
ben, Monokon, hol atyja gr. Andrássy-nál uro-
dalmi ügyvéde volt, a Sárgai ag. egyháznál hive.

M. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

U. J.

ze tünnek és hozzanak viszsza hazánk köré
sértetlenül minél előbb. Oh hogy élesedet tenger
veszély vagy emberi gazság ki ne olvasa; - mert míg
élönek hallak, addig a jövő jövőben vetett hitem
szilárdul áll, melyel bus népemet és vigasztalni
nem szünöm meg. Oh! hogy térj hamar ismét
haza, kü kísérőiddel együtt, diadalmasan és teljes
koronázói gloriában. Tegyenitsd meg ellenséd
sipoly lábaiddal a gyalázatos despotismusnak
összes jelvényeit; hord hallatlan fellé
fulkozásra a koronás tyránokat, hogy lábaikna
biztos álló helyet, fejöknek nyugvó ágyat ne
leljenek sehol sehol, se tengeren, se szárazon, és
menekvésre bé ne fogadja öket a föld színén
semmi zugoly. Járdáj névszerint a lerombolt
habsburgi királyi székek darabjain, atass
millios zajos hálajat, tölcsd bé nemzeted fü
vét soha nem elverett örömökkel; vivd ki a
szép magyar hazának függetlenségét és vala
fitsd ama jóslatot, miszerint Istennek
titkos tanácsából, de vagy elválasztva

még

még édes anyádnak méhében, hogy légy az elnyomott „népek megváltója". – Boldog viszontlátásig, ősem Veled nagy férfiu!*)

Kolyasdorf 1846.

*) Ez áldás miként fogamszott meg az 1852–1854 években, – köztudomásra van. Gebhardi ez vonatkozólag

)))))*) Láttam a dicső férfiut ön is, és hallottam hangját a magyarhoni evangelicusoknak 1846 dikban Aug. 15-én Pesten tartott egyetemes gyülésében; midőn iskolai ügyben a classicai holt görög nyelv általjános tanulásának megszüntetése mellett az indítványt csak egy mindenható szavával kiirtva. (Jegyzőkv. 57. 8.)

Született ő apr. 27. 1804. Templém megyében, Monokon, hol atyja gr. Andrássy-nál uradalmi ügyvéde volt, a Tálya-i ág. evhaknak hive.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

U. J.

132

000

Ut.-irás: a koronát illető

KOSSUTH a magyar hadsereg tömbe
jutása felől tudósítással, ő is, arra hívó
szerelkülendő: fogondja volt kifejezni, hogy
hogy a haza szent kincsét, államát,
melyet Bécs-sal szemben őrizték, a haza
határából ki ne vigyék. Mely czélra
reggelre egy helyes kocsit ki. Orsovára,
— egy kis csigára a Dunában, —
hol Orsovától egy negyed órányira
ra van, — hová a koronával együtt, a nem-
zeti királyi díszöltözetek, u. m. szent
István palástja, a királyi pálcza, az arany
alma és a kard, egy tábla föld-
mélységben egy vas-ládába letétettek, —
nemzetünk legdrágább ereklyéi. Ezek
aztán

25. §.

azután később, sok hosszas kutatás, és az elfogadott Bonfini kínos vallatása után, négy évi föld ben rejtőzés mulva egy osztrák katona-tiszt által 1853. Szept. 8. találtatott meg. Mely megtalálásának emlékezetére 1856ban a Mi Korona-kápolna épittetett, e nagy eseményhez illő tanúsítvánnyal. (L. 61. §.)

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

75. §. Me-

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

a zsán.

Az osztrák állapot bekozatása, mint

dése és rossz oldalai.

De visszatérek jelenlétemre

és leírom az Anz 13-ki csatastrophákat

[illegible] távirat mint" rendőrjelben

mutatkozott Kemeny-aljáni új- és

mindig gyümölcsöző [illegible] hamar.

A leg-első jelenet, mely velünk is

gyász-esetet [illegible] fájdalmas arcz tudatta

[illegible]ztette, volt: a gyűlés oszlások

adjeregetének erre felé is hazavisszatérése, mely utat szegény paplakon

is meg lön rizzelve ily császári vendégekkel. Azután: Varban, a Lendorf

kadjárásával beállított cs. kormányt

a visszavonási esemény, mely inkább

[illegible]zitaindította, Komáromfel. adása

[illegible]edig kilapka alatt Szepe. zydikin,

[illegible]ökeipen; — ittugy, mint hazeszerte.

Már Szeptemberben mezeikezték Czeltbe

a zsán.

AKAD. KÖNYVT.

zsándárok *) — míg mást nem [illegible]
nem is többi hatalmaskodással, ha[illegible]
gak a pandurokkal veggest mi[illegible]
ködni. Rosenfeldnek az első [illegible]
lomnak neve Wesselényi volt, csak ez b[illegible]
különféggel, hogy nev- nevének u[illegible]
te. Ez az ember, ki szülőföldje nézve [illegible]
földi nagyság különös szenvedély[illegible]
pott a konvoiek őrsége - fogdaságá[illegible]
és elhajtásában, — mint egy másod[illegible]
Sanlay, — ollyan régenekkéne tán[illegible]

[illegible]

*) E szó franciából származik, [illegible]
annyi, kimarad a zsándárom, mely szó [illegible]
nos embereket jelent.

**) U. o. Nénü elégtétel és vigas[illegible]
gyanánt esett, 1853ban olvashatnod
a Czeli zsándár tanya falára is k[illegible]
szegezett hirdetményben, hogy a jok
elkerülő honfiak iránban, kik politik
vétkekért vagy bűnökért elitéltetnek
állott egy nevenincs tiszteletes polg. tisztson is Wesselényi
zsándár főnökül gr. Zogán nevezett ki, Pesten lakik[illegible]

[illegible] Naponként kiküldött a falukra, és mindenkor hozott magával Czelbe [illegible] konvéd-rabot. Eljárásában az [illegible] oly fortélyt élt, hogy utczákon, közutakon, piaczokon a nép közé [illegible] vitte bizalmas beszédbe ereszkedett [illegible] nemében mint a munkásokhoz istálgatta, a fejfiakat dohánnyal kínálta s [illegible] per Bötzinn-ben, nem akkor [illegible] rekik kiszelgett, hívakodott, onnan is Világosvárról menekülő konvédek [illegible] ki, — áldotta az Istent, hogy az [illegible] kezekből szerencsésen kiszabadulhatott; ondakozódott a helybeli konvéd pajtások után, hogy hát azok [illegible] hazá vergődtek-e már, stb. [illegible] ekkor aztán fokonként így ravaszul kivalta a konvéd-legények nevét, akkor [illegible] ment a birákhoz, azzal elfogatta a konvédek lakására, ki azokat rabul ejtette s agyának. De mikor az a vitéz vadkan [illegible] lós dolgával kerülgette, vagyis

Sze.

KÖNYV-TÁRA

Szeretném neki a kérdést fülébe súgni: „Hát egy téli éjszakán a sáj-hegyi pincékben hogyan jársz?" Mert tudom, ő is maga nem beszéli el sehol, hogy ő (a kápláni uramat) megszégyenítetten a sáji legények megütlegzésének drukkjan, kardját elvették és a pincéből ebrudon kivezették; — ugyhogy új kardot kellett rögtön szerzéstárnia és panaszra sem merhetett azért gondolni rajta szólni.

További: a nemzeti színek eltiltattak, helyökben minden kép- (ima-könyv-) fekete-fájda szín behozatván. Volt megint olyan, aki piros nyakkendőt nyakában viselt. Történtek éjjeli-rabok, feljelentések. Bajdokokká lettek elöle:

Imre

Imre, Balog, Kulcsár, Kakuk. Rich
és más szánojak. A nemzeti párt el-
némultak, kik és belföldi hírlapok,
letiltottak; és új évvel Pesten a csá-
szári elvek szerinti Hírlap megindíta-
tott, — a cs. Kormánytól évenként hat ezer
forint támogatva. Jelen Krónikák gyűj-
tője is nyomon időszak nyomorról
fogva állott be előfizetéssel. Elkezdő-
dtek nagyban a minden oldala nyo-
mtatványok, mely alkalommal igen
sok volt elpusztítni, nagy szám alatt
polgári, falun városon, — bár jutalom
tot és nemes, — magára magyarnak
iratta be. Falunk végein rablók fel-
állíttattak az illető falu költségén, és
ha kiáltak tűzes számokkal megjegy-
zettek. Így pl engem, most is ágyban
nyavalyát, de még földen földúlt köz-
vetlen rajta jövő, Dömötörön, Csepregi
felé forditok falu-végen, az 5dik szám
alatt

között találkozik vele zsandár, főnök, hajdú, reppicáens, deputátus, bíztos, törvényszolga, őrző-eskütt, levél-hordó és kastélyőrző. (Mert a földön alul dörgölőzők mán boldogok, mind hájkirályok, mind fejeik tyrannyok mesterámorzsáitól szabadultak lévén.)

Továbbá: a fegyverek szigorúan tiltattak, bor- és gyilok is tiltalmas-nyomtatvány. Lőpor hasonlag a kátrányban. Boltokból kitiltatott. Saját plebánusunk is Arádról hazaszabadíttatott, és népünk ellenes nyugtalan előtt kitiltatott. A folyamodás dolgában fáradságba vitetett. Állam engedtetett. Mi több: Ő kívánta, hogy őket bevonulásával, mely azt is, hogy rendes iskolamester, magyar elemi beszélgetésekben, Kapocsi Szabó, nős, gyermekes — a nép általános közbenjárása mellett használtatván, kéményseprő mellől távozni, és állomását Kálda, colleganak is segítségével, elnyerte. Rohonczi Pest folyamodványunknak jóakaró és pártfogatok.

A Kon

† A plebánusnak.

A honvédek, kik Világosról el nem illanhat-
tak, fölkötözve hajtattak fel Bécsbe,
a cs. hadfészekbe bésorozás végett, —
a mint t. i. a vizitációban tauglich
vagy untauglich osztályban estek. A kísérő
német Katonák velök sokszor igen em-
bertelen módon bántak, ökle[s] kozsúk.
kunyárnak csapolták, kopladattak, nyug-
vó helyeken és éjszakán át, rondaistálók-
ba rekesztettek, velök erős gyalog járá-
sokat tettek. De a megszökötteket és bujdo-
sókat jen keresték el a nekik minden-
felé kivetett hálókat. Alig hozzá kon-
vozás, ál-zsákba ölelés, fülelen
és éles-halálu veszély közöt haza
érkezének, és alig hogy itthon megmelegül-
hettek, már is más zaklatásra lettek,
össze-iratnak és bűnfedőkhez a ki-
sülések nyilván voltak. A bujdoklók
közül mindeniknek kalandos történetét
ha leírnánk, egész ötödfél novellára volna.

Az

157 (a

Az utóbbi országból egy ifjú
egyén, – volt díjk. mester, szilsárkányban, –
szerencsés órában vendégelőtt Dömötörre,
hol épen a néptanitó *) hivatala üresen
állván, valamely függes orgonáló, éneklő
és tanitó-mester kivántatott. Ez ifjat
fixirozva, jólleher külsejét tekintve, ő rossz
kinézésü volt, de róla bizton feltehetni
gondolom, hogy ő, – ki a házaés és
nemzeti szabadságáért, hivataljáért és

életét

---

*) Ezt az újdivatos czimet, miután árvái
jain felkapták, talán nagyállanék, hogy hirlapok
nélkül magunk az isk.-tanyákra diplomatákat
mint rekik nem csupesálot és jövőre népiskolai
tanitó czimet kéznéznek ki, – holott ők csak iskolái
ában, gyermekeket tanitó hivatalnokok; –
lelkiszeket illetvén: „a népes kisirnyás, na-
„gyát, tanyástorban és iskolában tanitani
– Ioannét az ő ősrégi Keresztyén Czimök
Plebánus, a főről plebs = nép.

életét adva áldozatul, — rossz jel.
Lemű emberre nem lehet. Ez az ismeretlen
menekülő honvéd tehát, valami egy jó
jellemű ismerős vagy által felvezetve,
— bizalmasan az rögtön megnyerve, tőlem
szívesen fogadtatott, mindenkép megvizs-
gáltatott és gyülekezetemnek dicséretével
felvezetve, általános részvétet találha-
zott. Ehez a szükséges bizonyítványokat
korábbi állomásáról, legszebben adták ki
örömmel, — ugyhogy ő általam Ocs ily dikén
hivatalába ünnepélyesen beavattatott.
Ennél fogva ez a menekülő honvéd, az
besorozhatástól nem félhet, áldozásétól
fedezve van; — és ő Dömötör magát
már is jól érezi, s mi is magunkat örvéle.
Neve: Szabó József, szül. Meszlenben, Vas m. nőtelen.

Külö-

Különösen nagy gond lön fordítva a Kossuth-féle pénz-bankjegyeknek megsemmisítésére és forgalomból kivételére: de e nagy czélra nem a beérkezett beváltás mód használtatott, mint egy osztrák Cséplány ez illett volna: hanem az erő-hatalommal elvétetés, és megsemmisítése a bankjegyeknek kárpótlás nélkül. Ezek tehát tűzzel, vassal beszedettek, tulajdonosaikból elkobzottak, kezeikből utonnanfelen pénzen adás-vevés körül kicsikartatnak, sőt a hánynál jövőt elvevének és megostromlottak is szigonnyal fenyítés és az el árulóknak kitüzött jutalom mellett, beszedtetett.

Szóval: minden oda mutatott, hogy orosz-ausztriai csapái hatalmának biztosabb kajcába esztendő, hogy

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

159

hogy a Haynau-féle terrorizmusnak a szoldateska tudomának kösz[illegible]
(vagyis az osztrák. állapot) reánk fordul
— minthogy a magyarok sorsa is (ha
valamely special Isten) németté
lett volna.

Következtek egy[illegible] Görög
Kis-Czelben a Sept. 1. napi év-vízjáról.
E napra is, Sárvárról, — (minden ko
Katona-állomásról, összes
főhonvédi tiszti körökről,) hatan tisztek,
alatt, 50 vadászokból szerkesztett
ú. katonaság, csupán oly czélból kül
detett Czelbe, hogy az adók-vevők
kezeikből, zsebeikből a papir bank-
jegyeket kitolonczák el, tigalom nélkül.
Csak

csak reggel, 8 órakor jelentkezik meg a
hely színénya korcsma vendéglő-házaknál
tűnik fel előtte. Ekkor állvan és onnét
lesik oszlopa a nép közé. Estve pedig
vonultak zsákmányaikkal Sárvárra,
— jövés-menés magyarkai Kőszín ki-
ütött. Ez ez az 50 főből álló fegyver-
nes német katonaság egészekre nagy
városi népes sokféle társaságával és
korlátlan szabadsággal korzózott,
— ellenállás és büntalan nélkül.
Kettesével kimenve a rablóktól szere
lvarangodtak a marha, zsib és más-
nemű vásárnak minden terein, boltjain,
sátorain, a korcsmák és lacri-konyhák
asztalain; lesvén a magyar pénzeket,
melyek valamint zsebekből, erszényekből
vagy tárcákból napfényre elő húzattak,
azonnal e ragadozó sasok körmei
közé kerülvén, ellenszegülésről
vagy pörbe-szállásról szó sem lehetett.

— Va-

Valamely polgártól száz pfor-
kapnak el ökör árát, — a szegény fi-
deznek minden pénzét. Ezalatt ké-
ségbe esetten és zajosan jajveszékel
egyszer-másszor jó páprikás kenyérjét
leveri,) vigasztalást keresni a kolostorban
jönnek, hogy az apáttal párbeszédjét
esedezzék. A boldogtalan! nehezen
ott rátalálnak a párbeszédre. Hamar
ölelkezésben egy órára rajban e vajúdabo-
jelesen meg lett zavarva. Épen mikor
a kóbzási működés javában folyt
a vajúdott kiáltozás terjedt el:
„Huszárok jönnek! Pápa felől ko-
Mely hír villám-sebességgel futott
be és riasztotta fel a vajúdókat
összes tömegét, a városon kívül belő
Rögön vége szakadt minden adózásnak
versenyek. Mert a nép általános mo
galomba indult egyszerre; vagy fiúbő
hogy itt most veszélyes időkben lesz s
vagy

nagy örömében, hogy pénzével kiki
haza menekülhet e prédáló hordjától. A német vitézek egész sárgáig
megijedtek; gyorsan a Korona vendéglő-
ház elébe összeszaladtak és ott
frontba állottak, puskáikat lövésre
igazították, szuronyokkal meg-
ingadoztak, és így együtt állásban vár-
ták a megrohanásának; — minden
esetre, a vejának szét-oszlását.
Közülök mégis kettő, a tódulo nép-
pel együtt kiruyargalt a Pápa felé
vivő város-végre, megtudni, van-e
e hírben valóság. Bár nem vala
sokáig hiszeinek hire hamar ig egész
fel-vidéken: mindazáltal a vadászok
a viz-árkon haza felé ömlő népes
jön tartózni nem bírták; meg-
indulva lassú nesz-már minden,

Ki

MAGYAR KÖNYV-TÁRA

ki csak lábait emelhette. Nálam
épen vendégeimmel ebédlőmben ülé
ültünk, mikor hozzánk e hír be
kiáltatott. Vendégim azonnal, —
ha őket oktalan kegyetlenség vétkes volna, —
egyszerre mindnyájan az asztaltól
felugrándoztak, az ételeket itt hagy
ták, és örömtől áll. villanyozottan
siránlottak Czelbe a kedves hús
vők társaságában. A vásárosok és szeke
lyek tolongtak a szűk utczákon és ab
lakon kifordítottabra, csapásban, csapásra
kívül, árkokban árkok partjai egymá
hátán-fenekében a nemzetellenek figu
hányva és trombitálva riválogva. Az
árasok, kalmárok, kézművesek ma
rapóre pakoltak, az ötös ven
jöttek pedig a zavarosban derekasan
halásztak, és üzték mesterségöket. Egy
pi-

vitézkes legény (, a zsidó boltból egy
nagy vas-villát kapott ki, vállára vette
és hordozta az utczákon; versenkedvén,
hogy az ihelyi bejöneket a hussárok, és
a németekkel azonnal mind agyon-
szurja. De bizony szegény Haustaff
a németek csípték be karaul, és
magukkal el is vitték. S ez volt az
egyetlen eleven zsákmány, melyet
Czeglédből Sarvárra elhurczoltak.
Sőtét egész czeglédi nagy vásár ez-
által rögtön elvágódott; és alig tele
egy rövid óra, már is utczák, piaczok,
vásár-térek, boltok és korcsmák tiszta
kiürültek. A vadász-csapat is, kiállott
szándéka után mit sem kísérlett még
napkeltével Sárvárra visszagyalá-
kolott. Mert az éjszakára már
készülő ellenek a megbetsült complot
(czimbora). Egy közülök kivála, tudom,
meg-

KÖNYV-TÁRA

megenlegeti a czelt vájára. Akkor
mikor Borocskáyra nem esz mikelett
rögtön a kiáltásokra, és a megindult
néptolongásban már nem bir erőpatjá-
hoz jutni, mely már elragadt. Ez
az egyes német katonák, tehát szerzán a
nép megvárakodta, inkegekkel halmoz
ta, és Dömölk felé futtában zajos
Kiáltásokkal üzébe vette, — és midőn
itt legközelebb eleis sör-házba menek
külé, a házi gazda által pinczébe
elrejtetett. A bőszült vájáros népsereg
a német katonák iszonyu fenyegetésé-
ki jött, aggyonvárás végett, kiadatni ki
vészlet. S vajon ki csillapí
totta le a zajt? Ki mentette meg a
cs. királyi katonai életét? Azon pol
dekátor, ki a Rába-parton még
még kárdes-rántva, nyitá a felkelteket
Dondorf ellen, de a kis az nap még
Sárvárott hadi törvényszéke elébe állí
tatván, egyedül ez a kis bravour mentette
meg a fejét, mit kimondott lópor és golyóról.

A kormányzási nyelvhasználatot illetőleg: Rohonczi minden fizetéshez, kinek jelenleg megyei közhivatalokban találva, beidézett bombastikus; akár a volt működött generálisokkal együtt, örökös fővőre utasítandó; – valóságtalan és hivatalnoki kinevezésig "elközlendő", – népi szabad választásról ezután szó sem lehetvén; sőt az elnyerendő hivatalokért minden kivétel előtt kellett folyamodványt benyújtani, minek már akkor is befolyása sokszor tömegesen volt. Ez alkalommal Vidos Dániel a második alispáni hivatalát letette; ellenben Zárka az első alispáni rangban továbbra is megerősíttetett, – egyszersmind a törvényhezési ügyekre megye-szerte főnökké rendeltetett; Toth Bálint pedig a politikai igazgatóságban lett a megyében a.k. bizottsági tére, ki a.m. ügyészi nevet.

T. Bálint.

KÖNYVTÁRA

167(a

„I. B. Kormányhiztos." Kemenes
alyán közigazgatási birákká, az
járásbeli e. k. birtokokká (de a
ezimben még egy ideig a cs. k. czím
hasonlóki átalkottak, csak a nélkül
magukat aláirva,) Masten Pál, ü
véd, és Jánosa Dávid elsőbb (Ro
czi creatusája) nevezettek ki, — e
lésével és cráfzári érdi mellett,
naponkint Czelben megjelenve, é
elébbe szabott titkos utasitá
szerint hivatalkodásaikat ez öszve
elkezdették, — ők vezetvén, ideig a
birosági dolgokat is. Némely stilben a
nyelvek, mint vétik. Olvasván vétik pl
Ich erhaltede das Schreiben, — a helyt
Ich erhielt. Egy biztos közlevelében
vissza az elvesztett malacz némer falu
ban igy tudtul adatott: „Es wird gezuch
„ein Schweini."

Az német

Az os

22 168

21. 165(6

A német honvédlapokat,
mellyek magyarországi ügyekről
ollyan hazugságokat terjesztenek a nép-
ek elvakítására (az ő orvájára)
megkülönböztettek, – magyar
honfi kezeiből jött olvas-
ván, – csak kínokból hallottak,
Aradon Hágnai s' úgy tovább
szóbeli vélemények idejét
elérő, a Világosi eset után,
– mikor ti magyar generálisok
el[illegible] adtatok, és egyszerre
kivívására zúdítva, kivégeztetek
mikéntz Csányi pipával járdalva
[illegible] utjára

Ora. 6.

ARADON KÖNYVTÁRA

167(a

„I.. B.. Kormánybiztos." Kemenes
ályai közigazgatási kerületekbe, az
járásbeli cs. k. biztosokká (de a
ezekben még egy ideig a cs. k. czím
használni átallották, csak a nélkül
magukat aláírva,) Master Pál, ü
véd, és Jánosa Dávid esküdt (Ró
czi creatusa) nevezettek ki, — es
lesétől a vásári érdi mellett, —
naponként Czelben megjelenve, é
eleikbe szabott titkos utasítá
szerint hivatalkodásukat ez öszve
elkezdették, — ők rezerven, ideig a
birosági ügyeket a Német stilben a
nyelvet, irják vétik. Utrapan mőlik pl
Ich erhalte das Urtheilen, — a helyett
Ich erhielt. Egy biztos körlevelében
vissza az elveszett malacz némely falu
ban igy hirdettetett: „Es wird gesuch
„ein Schwein."

Az ő

21. 105(6

A német Korm.-lapokat,
mellyek magyarországban nyomattak
- országszerte talmulva a nép-
ek olvasásul (az ő orvájára)
vezkiltöttek, - magyar
konfi kezeiségében sem olvas-
ván, - csak hírekből hallottak,
Aradon Hazánk n. -ik bor-
zasztó vér-jelenetek ideje at
elé, a Világosi eset után,
- mikor 11 magyar tábornok
ok elfogattak, és legszere-
tettebb
kivüfára ítéltetve, kivégeztetek
. mikor Császári pipa-vas járdalva
(a szánta
ujjak

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Ors.6.

167(a

nyjá a bitófára, eldobván
elszéledez. „ no, most meg
„ ám fényes dgnsáig az Isten
„ elébe; — mikint Dgnsáig
herculesi alakjában, de lábai
tövé ~~egyik kezét érinti~~
az utolsó volt e jövevényes
járdolásban, ide fokéra vi
vitetve ki.

magyar had-vezérek nevei
is hadd álljanak be ikatva
e Krónikákba is: Aulics,
Csányi, Ben. Dembinszki,
Dezsőf., Guyon, Kis Ernő,
Leiningen, Nagy Sándor, Szacsvai,
Török, Damjanics."

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Az Osz-

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

167(a

Az osztrák Kormánynak, emberei
kiválasztásában egy tapintata lévén mintha
akat Lavater physiognomiájából nézte volna ki,-
ntén a dolgot többegyénekben elhibázták, vagy ők
ígmost hevenyében nem is lehetett válogatni tenni. Az
dalásnak az idő legtöbb tűzpróbája. Most abban az
trák nótára tánczolás gyomrukba nem fért azokra rájött
hányott hivatalt előbb-utóbb megutálván, vagy szégyenel..
ék resignállak. Akik pedig jól találva voltak a hiva-
lban, — a haszonnak jó szagáért, — állandóan meg
aradtak. Elsőbbek közül meg nem nevezem. Egyaránt
ánost Somódi főbirtokost, Kiefelőt főbiróvá, majd
ztosának nevezetvén ki, alig hogy e tisztességeket elfog-
llalták, már is megbánta és karában magától
Berzsenyi Miklóssal és Marton pálnak engedte által
lőbbiak közül viszont kiválólag illeti a dicséret Marton
Pál.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Pálf Vönöcki kézirtokost, mintegy 36 éves nős a
catholicus gyermektelen férfiut. Ez az ur, mintha te
vér osztrák tisztnek született volna, – kit bőr
hordozott már akkor is, midőn pár hónappal korább
a sárvári népfelkelési hadmával duplapisztolyal
hadba a császári katonák ellen. Eddig nyilvánító
fő jellemvonása az, hogy ő nagy próféta, mely ismeretes
ny ü jelentését rosszalás ignálta és tolmácsolta élyetpo
ürömü iratában. Milyen characterfog nyilvánítan
mint császári bizton megbátandjuk. Előző élet és tet
ut afi lásait kat beavatott ember nem tud hatja, anny
magát kibeszélter, hogy referálni kell nekik hatom
valyjon ülle a vendég bére. De hogy ő ezt mikint ref
ra

*) U. I. Az 1859ki június hó közepetáján a cseh főbiztos 48 ór
multva referálni parancsolt ekkor ő három pontra: 1) a tör
főle nálló viszonyokra 2) népeink minő viszonyban talá
nak egymás iránt, végre 3) mind ezen egy kétes kútfőből, mely
dalhoz jutott, jelen legi egyenesmind körülötte kitünal elő
rő sséggel és sympathiával, hogy ő népeit sikra vezérelje.

170

melly ilyen volt császári osztrák-bizt
ugyanezek pongyolán és öpizbe ~~[illegible]~~
~~confessort de Rousseaun~~ vallomásokat
írna, és azokat kinyomatná. — Minden
helységben lakó papok, aristocratak és ér-
telmesbek névlajstromát kezöknél tart-
ják, a politicai árulat jegyzékeivel együtt
azt a mindenkori zsandároknak is át-
nyujtván. A zsandárok pedig mind e szemé-
jellemzés tolondjaiba csak elhiszik, hogy
ugy van, és tönen discretnek, miszerint
az ő járásukban jobbadán gesint egy fia-
tsinen. Tudnillik, a jellemzési osztályok
im ezek: „Gut gesint, — friedlich, — lebt
„zurückgezogen, — ergibt sich ganz der
„Landwirtschaft, &c. Ha igaz, a lajstromon
egy finis becadva jobbadán gesint-nek,
legfölebb neutral-nak. Igy pl Deák Ferenc
ről a zala-meggei biztos ezt referálhatja:
„Er lebt zurückgezogen, auf seinem Landgut
ke-

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

„Kehida, und drechselt fleissig;" – a pes
bizton vissza Szent-Királyi Mária
„Er pässelt mit Medizinen." – Azonba
hogy ők titkon valamelly egyes polg
társukról különösen mit reflexálhatnak
azt bevülelés ember megint nem tud
hatja.

Az irodák butorzatai több szobákban
egyegy hosszu asztal a szoba közepén, körüle
fa-székek, nagy szekrények, kisebb asz
lok szegletekben; a falakon pedig fü
re fegyverek, földképek, a császár arcz
képe, és legujabb rajza Magyarhonnak a
öt katonai commendáriságok szerint,
legkülönösebben pedig a soproni kato
nai kormány kerületnek térképe
nagyszerü alakban, mellyen mind a
járásbiztosi, mind a rőrendőrségi állomá

Jok

…ltár, ezt bölcsőtől az ember meg nem tudhatja. Isten
…bírány – kérni bátor is lehessen, ha valamely.

mely-

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

sok szembetünő fekete szinekkel kipitvervék, és egy
pillanattal minden nyáron meg látható, — kisaitt
latin szöveggel a megyei mérnök Hegedüs állta
lával kirajzolva. —

E szép számu ujdonatos uj ő aszári k
viselőkön kivül, a sóhivatalnál szolgált egyének
hagyva vagy más katonaságba áthelyezve folyt
dicselegtek, mi nőtt valának, gyönyörü nevek szerint
Perpitis, Pulsalkó, Umlauf, s. t. *)

De hadd emlékezzem meg a szegény kimene
tett ezredünk sorsáról is, — melyben és a mellett
vékony tudományunkat. Kossuth Kevés kétségtelen
sagában (v. l. gr. Batthyányi) szárnyi nőtt, [illegible]

---

*) A kimulatságul lett ifjú rendelt vedett fiscal uriveseibel
kedni ohajt, az nem a fajaidrágát a Károlyi féle nemzeti
kendai ombau azok badar lajstrom át vegyük mi nyis fog ad
hogy egy tabs vonni tapparandnak, nyelvepedig kifiú annodik.
M. J. 1861, ben ar tan, a német hivatalnok tálnoknak harán
pontulása alkalmával, szépnevei het egy magyar ősi
nő és kövü lő fölöi Magyar ország ból 600 at cadendi ál
illendne, kinyomatta a Pasarinapi Ujságban Aprilis h

**) Ez meghalt Pápiában Julius 11-én 1864, Cholerában.

lengyel írók

Dembinszky (nőtül, Rhédzárul, Perzel, Hagnik, Egressy)
[illegible]vánál [illegible]ng. foglyán a török határra és a hatósághoz
[illegible]tván, Oláh országon keresztül, a Duna balpartja
[illegible]ntében szárazon utazva, megérkeztek Kalafatba,
[illegible]nét az átellenben fekvő Viddinbe átvitelére várakozni
[illegible]sztha külön gőzöst küldött. Ereket követte hullámzva
[illegible]többi emigrátio, melynek száma a 6000-en rogott, – így hiszi
[illegible]gyar-4000-volt. Ihrosnitt és néhány főrangu egyének ki
[illegible]tébiről, a sereg a városon kivül táborba szállíttatott
[illegible]szabadéj alá. Egy vegyes volt a sereg a minden rendü,
[illegible]mzetü, jellemü és müveltségü emberekből, papok is
[illegible]találtattak csak. Horváth Pista, Hebré, Aldebenj sincs
[illegible]ek sem hiányzottak. Viddinben lévén tőle a Septemberi
[illegible]tober hót. Sofáig magukra hagyatva élelmezőtek,
[illegible]ább a Zultán ellátta őket minden szükségekkel. Erősen
[illegible]ődtettek, és számokat nem lehetett, mert egy ember sem is
[illegible]ddinben hamar megjelent, őrszemmel tartotta életi
[illegible]ig vendégeit, félig foglyot képpen tartván a Törökök.
[illegible]többek categorice-ban sokat nem tudtak kifogni adatni
[illegible]vagy –

[illegible]a naplót irattott Kolozsban, ki 1850-ben kiadatott, de a
[illegible]ti szinhás-ban már 1845-ben lejegyezve lett.

(Hol a Kossuth-ügy [illegible] [illegible] [illegible]

vagy nem. Mely ért Bem és Skaretky példája arra
tanra tették, hogy 2000 ember nélkül tönyűlmutatták
elengedtetvén, elhegyjelent nálul és drás hírét épen Le-
lák tábornokhoz, ki őket a császár nevében nyíltan a hirt
Amnestia igéretével. És aronnal 2000 találtatnak
lik a [redacted] császárnak még is hittek, és karaténak. 2
valamint Orsovánál a határszélekre érkezvén az egy
pár ezred Erdélyből kivitetett és egy enes
nes várba hajtattak. Ott összetalyozták őket, a tehetlen
el bocsátattak haza, a többek pedig hadi törvényszék elébe állíttattak
ítéltettek. Videlinben, utolsó éjszakájukon őket a ma
rad ópárt maid karcnével tiszteltette meg. Így meg kezd
ve, még azon felül is elhagyatottság, rabtartás, éh
ség, rossz élelmezés, pénztelenség, s anyagos helyzet, a rab
ség alatt és a hon vágy miatt, több mint 100 ifjú belle itt h
bálát és disztelen elemetetése ét. Nov. hóban az Emigrán
Shéli sanyaru utazás mellett a Szultán rendelése ébből
helyeztetett Sumla városába, hová megérkezve a
minden hálló fogyó számát a menekült seregnek egy t
találás, hogy a Magyarok 80 fora Lengyel (kik mos
ma-

De Mikrdvay és Dembinszki
nem sikerül az tiszteletre?

magát viselete által mutatványt hagyta magára *)

[illegible] honnedet nél, és Magyar hatvan és tizenegy katonából

[illegible] ore ob Adlat alá. Magyar nő volt 62 és ugyanannak Pesthelyet

[illegible] ye itt érte utolsó elmenésekor a török állandalom lábaadóját,

[illegible] ly vitéjeket bizonytalanságban hagyván. A [illegible] rone-

[illegible] t magyar táborok Pascha rangu által már ártnyert

[illegible] nevek alatt: Murat Pascha, (Bem) Fehrad-pascha (Klapka)

[illegible] Ismail hascha (Kossuth), és Hobarfid-pascha (Guyon)

§ 28.

*) Egy lengyel ifjú lőtt [illegible] Bem-re Pesten,
Nov. 10. 1848.

AKAD. KÖNYVTÁR

1175

Egyházi életünk.

Úly gyászos vonnak, – minőbe a Görgei féle gaztett kövesedésében magunkat már most is súlyosítva éreztük, mely [illegible] csak keserves előérzete volt az utóbb ránk várakozó teljes myrrhapohárnak, – lehetlen, hogy egyházi és társadalmi életünkre is nem lett volna tetemes befolyása. Hogy is ne? Harmincöt éves hivatalos működésem alatt, azzal a szent dologgal, melynek drága kincsét én is törékeny edényben hordozom, sohasem találtam oly mozgalmas korban, mint hazánk és népünk sorsának fordulatának ezen váratlan balfordulatában. Most már hogyan prédikáljam a hitet Istenben, gondviselésben: mikor igazság, jog és népek szent ügye annyi csalódásnak? Hogyan vigasztaljam a jó erkölcsöt, az isteni jóltevést, erkölcsünk hiven megtartását, mikor királyok ~~erkölcsöt nem ismernek~~ semmiféle megállapodást nem ismernek? Hogyan buzdítsam a szeretetlenség, csalás és rablás ellen, mikor az egymásra áruló kodás, Judás csók és Lucifás levél szinte erényre és kitüntetésre mozgat.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

maradatik? Luther mondása szerint:

„Gute Wort und falsche Treu"
„Judas Kuß ist worden neu;
„Lack mich an und gib mich hin:
„Das ist jetzt der Welt ihr Sinn."

Mit tehettem hát egyebet, mint (nemzeti hivem
lataimmal elnémulva), predikáltam ex officio, —
veimet a jobb jövők reményével vigasztalám. C
hiveimen is a vallási lelkesség fellobbanásán a
látszott; és buzgóságuk szerfölött lelkesítő lé
Kivált uri hiveim, kik korábban sem nyomdo
ták sokat a templomnak küszöbeit, — most
népnek templomi szent gyülekezeitől (az egyet
szabadosoktól), még inkább idegenek lettek; a
lenség jégkarja köré verven magukat egész
A többszörös szövetségben, Celben állomásozó
don császári prot. hivatalnokok, — a helyett, h
a dömölki templomba kijöttek volna, — a Cel
pápista templomba jártak misére. Gyülekez

ez

ez egész évben, sem esperesi sem egyházkerületeink nem tarthattunk; – főpásztorunktól is megfosztva levén, kinek temploma, a győri, Julius[illegible]tól fogva szeptember végéig tábori kórházzá van alakosonyítva, és a nyilvános ágostai isteni szolgálat jelenleg szakasztva.

A romai klark. Clerus illetőleg, – mennyiben annak magatartásukat a Creli atyákban kis mintában megvizsgáljuk: ez urak tavaly semmi párthoz sem nyilatkozók és közönyösek, – jelen évben magukat nyilvan a császári párthoz bevallották; – Ferenc Józsefért mindennapi misézéseikben imádkoznak, míg mi evangelicus lelkészek ily tárgyu imát szájainkba csak akkor vettünk, mikor azt tenni császári főbiztos körlevelének parancsolta. De a nép pártállását papjának mindenáll borzasztan gyanúsította, és gyülöletes ez imák és imádkozók iránt sokszor bosszantó demonstrativ módon is nyilvánitotta. Jöhett a nép, valamint papja ez imára kerdett, templomból rémán kihajtódott, máskor ez fenyegetődzéssel is tette; míg másutt nyilvános felvétlen-

Czobel

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

lépel a pap ellen. Kocsiemben a pálí papnak (Rábáköz-
ben), – a Komáromban magyar fogsájot szenvedettnek,
– templomában történt, hogy az imára felkiváskor
egy polgár hive megszólalt: „De hát a Korona hol
van?" Mely tettéért az ember papjától feladatva,
sopronba elvitetett és sulyos kopasz fogsággal la-
kolt. – Vágh-on az imának vesztég kihallgatá-
sa (de nem ám utánmondása) megtörténvén, temp-
lomból kijövetkor egy pár legény elfiatalodta magát.
„Éljen KOSSUTH" – a legközelebbi éjszakán
pedig lehajtattatott a toronyból a fekete-sárga
zászló a város utczának közös közepére. De
a Vághi plebanus nem lett elánbá – – – –
A papsági plebanus [illegible] a fekete sárga zász-
lót ki akarván most már tüzetni a toronyra: hivatta
a birót, hogy csináltassa ilyen és tüzze ki. A
biró ellenmondott azzal, hogy a falunak nincsen
pénze ily zászlóra. Hivatta az eskütteket, ki ha-
sonlag nem fogadott szót. Hivatta a mestert, de ő
sem pasirozott. Végre kocsisára parancsolt, hogy

a

már elkésített zászlóc tüzre ki a tornyban, és ez elkészülve zászlajára mérgesen nyilatkozott, hogy inkább itt hagyja szolgálatát, mint sem ilyent fogra tenni. Mosa tehát a nap tüzre ki kedves zászlóját, — de a mellyek ott jelen nem volo sokáig fmaradása, mert az első éjtszakán valami szél keletre és a zászló egy közel mocsolyában fekűve találtatott. Szomban a magyar hadsereg legyőzetéséért ünnepélyes és nyilvános Te Deumot*) parancsolni: ekez a császári korszány még ekkor nem vala elég erős.

Többire a romai Catholicus és evang: felekezetek között zavarodások vagy nyilvános vallási kiborgások sem a tavasli, sem a folyó évben tájakon fel nem merültek; és a legujabban alkotott vallási törvény czikkek sértetlenül meghagyattak s tiszteletteck. Így pl: nekem ez évek

*) „Te Deum laudamus", — így kezdődik ama Milanoi olasz püspök Ambrosius (Szent Ambrus) által (+397) készült latin hymnus, mely minden nyelvre le van fordítva és minden felekezetü keresztényektől bevett egyházi dalának.

Teljes szöveg dicsérő; — Herr Gott wir loben dich. Na-

Unkapcsolatban az a jeles régi ének egyike, melyet [illegible] Luther 25-ik, melyek közül a [illegible] ugyanilyen [illegible]

folytán is lett r. cath. prosélytám. Ez vegyes új házasnál pedig, kiknek egybekeléseit korábban a rm. cath. papok kizárólag magukra követelték — most vissza ez a dacolást vették gyakorlatba, (mert) ez ily felek egybekelését többnyire mi vánk prot. papokra tolták. Ez a fönnebb említett Sági plébánossal történt eset bajom, hogy az orvosi becsület után is ultramontán lenne-e nem verhőére, a midőn egy vegyes házas párt az én elbocsátó áldásom nélkül összeeskettem mereszteti, de az Ei, — megjönk hitsógában tett jelentésre, — jelesen rendre utasíttatott, úgy, hogy e házasságos élete által engem szépen megkövetett és fogai kárvat is megfizette.

Még megjegyzem ide, hogy a forradalomban megsértett három bánati r. cath. pap is (mint gondolhatni) hivatalától elmozdíttatott, polgári életre utasíttatván. Ellenben egy Torokhoz menekült bácskai r. cath. pap Kovács Jovita, kit menekvője szemben előtt, — ezzel ott Arsa Gedeon pap által ünnepélyesen összeeskettetett.

A Gergely

29. 9

S. 27 24

Kis akadémia Dömölkön

Az idő már őszbe csavarodott, . . s azon évszakokba, melyek az embereket házaikba szorosabban összeráják. Házamnál társalgóim valának hitsemenen kívül jogász fiam Gyula, drávai bajából szerencsésen [mott] ki gyógyulva, és káplánom Szigeti Dániel, ? körömben az

újdon i/k. tanító, Szabó J. a már fönt említett menekülés könnyes. Hanem még jobban megszapo

rodtunk, a

[illegible] a midőn három kemenesi tanulóbat, – kiknek tanfolyama a forradalmi mozgalmak miatt részint feltartóztatva lett, részint csak megzavartatott, – uni szüleik hozzám kérték, hogy velök házi nevelés utján folytatnám rhetoricai tanulmányaikat, sőt egy tanévi idő alatt pótolnám ki az egész kétévi rhetor. tanfolyamat, [illegible] zongorázásban és ügyes s franczia nyelvben [illegible] gyakorlott fiam által e [illegible] tárgyban adatnék nekik oktatást. Ők ezt szerződés mellett hozzám fogadtam. – [illegible] kettejét szintén szállásra és élelmezésre is. A tanulat

[illegible]

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Gy. munka idején, halmagyi, Komáromból Szabadszállásra –

folytáa is lett r. cath. prosehytám. A vegyes ujházas-
nál pedig, kiknek egybekeléseit korábban a m. cath.
papok kizárólag magukhoz kivételték, — most viszont
azt a dacolást vették gyakorlatba, hogy ily felek e-
kötését többnyire ni várták prot. papokhoz tolták. Ez
a fönnebb említett Lági plebanusnál történt esetből
bajom, ki az anyai kézcsók után is ultramontan
lenni le nem vetkőzve, a midőn egy vegyes házas-
párt az ő elbocsátó levelem nélkül összeeskette
mereszkelt; de a fiú, — meggyák kitolásakor tett pa-
lamra, — jelesen rendre utasittatott, úgy, hogy e
alázatos levele által engem részben megkövetett
és szolai káromat is megfizette.

Még megjegyzem ide, hogy a forradalomban
megrösült három bánati r. cath. pap is (mint gondo-
kitai) hivatalából elmozdittatott, polgári életre u
tasittatván. Ellenben egy Torokhoz menekülő bá-
ti kath. pap Kovács Pista, kit mentája szem-
mel, — ezzel ott Ács Gedeon helyett pap által tanu
pélyesen összeeskettetett.

A Gőgyi

29.

§ 27 14

Kis akadémia Dömölkön

Az idő már őszbe csavarodott, – s aron évszakokba, melyek az embereket házaikba szorosabban összerázják. Házamnál társalgóim valának hitsemen kívül jogász fiam Gyula, drávai bajából szerencsésen [illegible] gyógyultvái, és káplánom Szigeti Dániel; körömben az ...

Nyidon ifk. tanító, Szabó J. a már fönt említett menekülés körüli. Fiaimen még jobban megszapo rodtunk, a

... a midőn három kemenesi tanulókat, – kiknek tanfolyama a forradalmi mozgalmakmiatt részint feltartóztatva lett, részint csak megzavartatott, – uri szüleik hozzám kértek, hogy velök házi nevelés utján folytatnám rhetoricai tanulmányaikat, sőt egy tanévi idő alatt pótolnám ki az egész kétévi rhetor. tanfolyamat, – egyszersmind zongorázásban is ügyes s francia nyelvben gyakorlott fiam által e kétfele tárgyban adatnék nekik oktatást. Ötös szerződés mellett házamhoz fogadtam, – kellő szintén szállásra és élelmezésre is. A tanulat magam

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

magam, fiam és káplánom között megosztottuk, en is vittem a tárgy szerepet, az egésznek pedig elrendezését és vezetését. Három élénkebb lett, a szép tudományokkali foglalkozás velem is némüleg feljeszette a hara sorsát. Tanulsak ifjaim jó kedvvel, és félévenként a közvizsgát Pápán, a helvét főisk. tanárok előtt dicséretesen le tették, - tiz hónapok el forgása alatt mind a rhetoricai mind a poeticai tanokat a mihom ágost. iskolai rendszer kivánatai szerint bevégezvén. Nem mulasztottam el pedig, az ifjaknak minden tárgyhoz valami érdekes korszerüvel kedveskedni. - Igy pl. midőn a levél-stilt tárgyaltuk, eszembe jutottak Mikes Kelemennek Törökországi Levelei, - melyek Rákóczy Ferencznek Rodostó-beni sorsát, és a vele kibujdosott hazafiaknak életét s halálát irják le, naiv természeti gyönyörü stilben. Mikes t.i. Rákóczynak titkára volt, (megholt 1758.) s e leveleket Rodostó-ból irta és küldözte részint magyarországba, részint a törökhoni tartózkodási helyekre. Mely leveleket, mint igen a prózai olvasmányt tanitványimmal végig megolvastattam, sőt némelyeket gyakorlásul velök német nyelvre is fordittattam.

E levelek, miután példányaik nagyon el fogytak, nélkül volnának az ujabb nemzedék kedvéért ujjolag kinyom-

kinyomatni, és a ki azokat még nem olvasta, annak
(ha egyébként magyarúgy-kedvelő) nem győzöm
eléggé ajánlani, hogy e könyvet felkeresse, olvassa és ez
elvezet nélkül megne hagyjon. Kivált vasmegyei olvasó-
imnak, kik előtt e mü annál érdekesebb lehet, mivel
annak világosságra jövetelében a szombathelyi nyom-
dáé a szép érdem 1794. Kiadta: Kulcsár István.

Ifjai mnak kalandokkal ér-
dekes tárgy volt, ha a honvéd-mester
— néha fő-kedvében jeneákos be-
széde hadjárati feledhetlen élet-
éréből, a csatákról, a katonai pá-
vadiscsek s elvezetekről, — azután
főleg a világosvári szökéséről és
bujdoklásiról: kalandokról, — mikért
ő másod magával tíz vagy nyi
kóborággal, a régen helyeken járt,
a nemzetről fölve éjszakai időt
haladt, — Nagyszombatra fel-
került, onnét alá Tolnának tartva,
mi-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

leg

mikent at- kelt Tiszán, Seregélyes-
nél, Dunán Pentelénél, — Dunántúl
Pápának irányozva ökör- hajtókhoz
ál- rakában be szegődött, kikkel még
sokszor keves fáradsággal, Pápára,
— honnét hazája közel volt már.

Ifjainak vége még zene-
mulatsággal is kedveskedtem. Fiam
igazsan játszván zongorán velök,
— az az: nekik. Idéztünk elő kor-
szerü dallamrajzokat a zongora
mellé, és hozzájok tánczban magam
zengtem velök a Rózsa, — „Bujul
a kenyér" és más több hazai vers-
müveket. Sőt én, — kinek egyházi
énekek melódiáit még gyermek-
koromban betanultam, fegyházi fel-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

hasz

25

kaszárba fiainak, — ki a beállott
zsarnok-rendszer miatt itthon részt-
gelni kényszerült, — vele szent egyh.
énekeinket is, zongora és ének-kottára
tétettem, és az irodalomhoz egy új
művemet, Karácsonyi könyv fogalmaz-
ni elkezdettem. *)

Mivel pedig a távozó KOSSUTH emlé-
kére Pesten készült Kossuth-marsch czímü
kis zene-mü, ekkor ifjaink szájától ragad-
kény zengett, fiamra rászorult egy kis dal-
szöveges fogalmazott, mely remekül ült kö-
rünkben. Felkapatva dallárgatott, hanem
ismés tova tűnjedve a marsch mellé kedvetlen
zeng sok körökben, a nélkül, hogy annak
szerzője is mitsenek: gyönyörgen éri Kö-
nikát zárdiként, az olvasóim kedvéért
ezennel ide leírom szövege szerint:

Nép-

*) Lásd alább a 38. §ban, IIId. Köt.

Kossuth Lajos indulóinak zenéjére alkalmazva.

Hazám, nyaszenlétkel telve lelkem felsóhaj
Véled boldogab jövőt, virágzóbb kort óhajt.
Harczolál, de megbuktál.
Ármány s cselszövény miatt,
Győzedelem, vagy hős halál
Volt, miért onta vért fiad.
Imádott Istenem
Halld mit sóhajt nemzetem.
A Magyar végső ízava:
„Legyen boldog e Haza.“

—

Szójárok csak te
Bus sirok ormai
Hazafiakból készültek
Bennetek el.
Ja hős szive s lelke,
Mely örömittasan
Repesve fel.

1849

Most boru ül e hazán,
E Vörös fénynap hajnalán.
De borura derü fáklya
S szivünk viszhangra talál.

Magán. tar. mívelői tsak a fala-
ban, bölcsőtől vagy dajkától ellesnek
Vis-Akademiának.

U. J. Ev a folyó 1849dik év a
vajdai kormány előtt oly gyülöletes
emlékü volt, hogy ennek ártatlan
naptárát is, a házát elsöpre tartani,
kész politikai vétségnek bélyegezte.
tott. Ugyanis 1853ban Febr. hó folyván a

M. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

a Cs[ászár] Kup'ajár-tól Libényi-fő[hadnagy]
Kés- mütétel következtében, a sok [illegible]at
motyó közöt, Sopronban, M.. Gy. több
tönöm'ség: ülnöknek is megrögzötten ér
zite, — mondom: M. Gy.t, a Cs[ászár] kötés
tisztviselőt, a nagyságost, és azt a Konpolg. kle
ki minden időben a legsenlegyesebb szeszt[illegible]
vágyott mestereim, Egy napi d. u. szállása
Zsarolások közül vettek, a bi nyomtak a mor
a szag sóba, egyenesen azon Cabinet kegy
hová a Cs[ászár]nak is magának kell járni; és folyt
tak két napon át, minden papir-czédulagot és
könyver levelenként megforgatván. Midőn pe
M-t mint ő nélkül történetlen ittenről, azért
elégtételt követelni akart, az lett neki a v
lasz, hogy elég: a Naptár tel[illegible] 1850 diki tör
nelmi naptár, melyben a lefolyt év esemény
emlékezetbe hivattak, és a melyet a mozg
magyarokkal, Corpus delicti gyanánt el is v
De hiv szerint, M. gyanusitva volt, hogy Lak
forradalmával levelezést vólna — (Ok ken! M.
tette volna az. !)

§ 30. A[illegible]

a Császár kupéjában ült Libényi-féle
Kés-mütével közelkezében, a sok hány-
mozgás között, Sopronban, M.. Gy. fő
tömény féle ütközés ne megrögzítelessen
zite, — mondom: M. Gy.t, a Császár kites-
tisztviselőt, a nagyságost, és azt a Kapuálgint,
ki minden időben a legszenvedélyesebb szerencse-
vágyott mesterkélni, Egy napi d. u. szállásán
zsárdárok közül vettek, a be nyomulók a motozás ev
a szalonban találva, egyenesen azon Császárra kezdtek
hová a Császárnénak is magának kell járni; és folyta
ték két napon át, minden papír-csomagot és
könyvet levelenként megforgatván. Midőn pe
M-t mint ő tőlkül közvetlen ismerőt, azért
elégtételt követelni akart, az lett válasza a
lap, hogy elég: a nála talált 1850diki
naptár, melyben a lefolyt év eseményei
emlékezetbe hivattak, és a melyet a mozgalmas
magyarokkal, Corpus delicti gyanánt el és vitték
De hogy sőrint, M. gyanusitva volt, hogy Lakodalmi
forradalmával levelezett volna — (Ki hem! Mul.
lette volna az. 13)

§30. A Ha

a Császár kupéjában ült Libényi - fi[ú] és
Kis - mütétel következtében, a sok [ö]t ér
mester és között, Sopronban, M.. Ezután el
tömény fekete sötétség a megrémítő éjen
zete, — mondom: M. Gy..t, a Császár ütőér
tisztviselőt, a nagyságost, és azt a komplikáltan
ki minden időben a legsenlegyesebb szerelőbe
vágyott mesterkélni, Egy napi d. u. szál
Zsarolások közül vettek, a be nyomulók a
a szag után Zsidókra, egyenesen azon Cabinet
hová a Császárnénak is magának kell jönni, és
tik két napon át, minden papír - cikk agyon
könyvet levelenként megforgatván. Midi
M.. mint ő nélkül történelemtörőt, az
elégtételt követelni akart, az lett vele
lesz, hogy elég: a mit a telelt 1850 diki
nelni napján, melyben a lefolyt év esem
emlékezetbe hívattak, és a melyet a mos
magyarokkal, Corpus delicti gyanánt el ö
De hogy sőrint, Magyarosítva volt, hogy a
forradalmával levelezett volna (Ő hem
kette volna ám.)

§ 30. A[ll]